

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Mgr. Veronika Suchoňová

Pěstounská péče

(Foster care)

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Občanské právo hmotné

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. 5. 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Mgr. Veronika Suchoňová

V Praze dne 1. 5. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé rigorózní práce panu doc. JUDr. Josefovi Salačovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, vstřícnost, poskytnutí cenných připomínek a podnětných rad, které mi v průběhu zpracování mé práce věnoval.

Obsah

Úvod.....	9
1 Základní pojmy související s problematikou pěstounské péče.....	10
1.1 Náhradní rodinná péče	10
1.1.1 Pěstounská péče	10
1.1.2 Osvojení.....	11
1.1.3 Poručenství.....	12
1.1.4 Opatrovnictví	14
1.1.5 Ústavní výchova	16
1.1.6 Svěření do péče jiné fyzické osoby.....	18
1.2 Pojem dítě.....	19
1.3 Orgán sociálně právní ochrany dítěte.....	20
1.4 Biologická a náhradní rodina	22
1.5 NATAMA	23
1.6 SOS dětské vesničky	24
2 Historický vývoj pěstounské péče v České republice.....	26
2.1 Začátky pěstounské péče až po dobu první republiky	26
2.2 Pěstounská péče v období první republiky.....	27
2.3 Pěstounská péče po roce 1948.....	29
2.4 Pěstounská péče po roce 1989.....	30
2.5 Pěstounská péče po přijetí nového občanského zákona.....	32
3 Právní předpisy pěstounské péče	34
3.1 Mezinárodní právní předpisy	34
3.1.1 Všeobecná deklarace lidských práv	34
3.1.2 Deklarace práv dítěte	34

3.1.3	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	35
3.1.4	Úmluva o právech dítěte	35
3.1.5	Evropská úmluva o výkonu práv dětí	36
3.1.6	Úmluva o právech osob se zdravotním postižením	37
3.1.7	Směrnice o náhradní rodinné péči	37
3.2	Vnitrostátní právní předpisy.....	37
3.2.1	Občanský zákoník.....	37
3.2.2	Občanský soudní řád.....	37
3.2.3	Zákon o sociálně právní ochraně dětí	38
3.2.4	Zákon o státní sociální podpoře	38
3.2.5	Zákon o zvláštních řízeních soudních.....	38
3.2.6	Normy ústavního pořádku	39
4	Druhy pěstounské péče	40
4.1	Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	40
4.2	Příbuzenská pěstounská péče	40
4.3	Raná pěstounská péče	41
4.4	Předpěstounská péče	42
4.5	Kolektivní a individuální pěstounská péče	44
5	Pěstounská péče na přechodnou dobu	46
5.1	Účel a funkce pěstounské péče na přechodnou dobu.....	46
5.2	Vznik pěstounské péče na přechodnou dobu	47
5.3	Osoby pěstounů a požadavky na řádný výkon jejich role.....	48
5.4	Děti vhodné pro pěstounskou péči	50
5.5	Příprava budoucích pěstounů	53
5.6	Zprostředkování pěstounské péče	55
5.6.1	Podání žádosti	56

5.6.2	Přezkoumání žádosti a její odborné posouzení.....	58
5.6.3	Individuální plán ochrany dítěte, jeho tvorba a účel.....	59
5.6.4	Poradní sbor a výběr vhodných pěstounů a jejich budoucích dětí.....	61
5.6.5	Přechod dětí do nové rodiny	62
5.7	Vzájemná práva a povinnosti v pěstounské péči.....	63
5.8	Kontrola pěstounské péče na přechodnou dobu.....	67
5.9	Zánik pěstounské péče na přechodnou dobu.....	68
5.10	Pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu	69
6	Dohoda o výkonu pěstounské péče.....	71
7	Příbuzenská pěstounská péče.....	74
8	Rizikové faktory pěstounské péče	77
8.1	Vnější faktory.....	77
8.1.1	Škola	78
8.1.2	Odborná pomoc.....	78
8.1.3	Jiní činitelé.....	79
8.2	Vnitřní faktory.....	79
8.2.1	Vnitřní faktory u dětí	80
8.2.2	Vnitřní faktory s negativním dopadem na dítě, působící ze strany pěstouna	85
9	Hmotné zabezpečení pěstounské péče	87
9.1	Dávky pěstounské péče	87
9.1.1	Úhrada potřeb dítěte (§ 47f a 47g zákona č. 359/1999 Sb. ZOSPOD).....	87
9.1.2	Odměna pěstouna (§ 47i – 47k zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD).....	88
9.1.3	Příspěvek při převzetí dítěte (§ 47l zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD)..	89
9.1.4	Příspěvek na zakoupení motorového vozidla (§ 47m zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD)	90

9.1.5	Příspěvek při ukončení pěstounské péče (§ 47h zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD).....	91
9.2	Dávky sociální podpory	91
9.2.1	Přídavek na dítě	91
9.2.2	Rodičovský příspěvek.....	92
9.2.3	Porodné	93
9.2.4	Příspěvek na péči	94
9.2.5	Příspěvek na bydlení.....	95
10	Právní úprava pěstounské péče ve vybraných zemích.....	97
10.1	Pěstounská péče ve Francii.....	97
10.1.1	Rodinná asistentka	97
10.1.2	Mateřská asistentka.....	98
10.1.3	Předpoklady, vloh a vzdělání asistentek	99
10.1.4	Odměna rodinné asistentky.....	100
10.1.5	Odměna mateřské asistentky	101
10.1.6	Ostatní příspěvky	101
10.2	Pěstounská péče ve Velké Británii	102
10.2.1	Formy pěstounské péče.....	103
10.2.2	Příprava žadatelů.....	104
10.2.3	Spojování pěstounů s dětmi a jejich následné umístování	104
10.2.4	Zajišťování kontaktů dětí s biologickými rodiči.....	105
10.3	Pěstounská péče na Slovensku	106
10.3.1	Profesionální pěstounská péče	106
10.3.2	Podmínky k výkonu profesionální pěstounské péče.....	107
	Závěr	109
	Seznam literatury	112

Seznam zkratek	119
Seznam tabulek	120
Resumé.....	121
Abstrakt.....	122
Abstract.....	123
Klíčová slova	124
Key word.....	124

Úvod

V prvních letech života dítěte dochází k formování jeho charakteristických rysů, vlastností, povahy a osobnosti. Neopominutelný aspekt mající vliv na samotné utváření lze nepochybně spatřovat v prostředí, ve kterém je dítě vychovááno v návaznosti na skutečnost, kým je vychovááno. V ideálním případě žije každé dítě v harmonickém prostředí, kde se mu dostává rodinného zázemí a kontaktu s osobami, které jej zahrnují láskou a vzbuzují v něm kladné emoční pocity. Nicméně v reálném životě se těchto tzv. ideálních případů vyskytuje čím dál méně a namísto toho se děti čím dál častěji ocitají v situacích, kdy jsou odebráni z péče svých biologických rodičů a umístěni za pomoci institutu náhradní rodinné péče do cizího prostředí k cizím lidem, kteří by měli zastat funkci původních rodičů. Moje matka se stala vychovatelkou dětí v Dětském domově Tisá a já sama jsem byla při svých tamních návštěvách nespočetněkrát svědkem situací, kdy biologičtí rodiče projevují domnělý zájem o své dítě a úmyslně mu tak znemožňují šanci na adopci rodinou, která by jej měla ráda a poskytla mu řádný domov, případně jej ovlivňují a obrací proti vychovatelům, kteří se mu věnují a pečují o něj. Tyto okamžiky mě přiměly k zamyšlení, jak institut náhradní rodinné péče v České republice funguje, jaké možnosti nabízí a jakého úspěchu dosahuje. Nakonec jsem se rozhodla zaměřit své snažení na problematiku pěstounské péče, která prošla neskutečným vývojem a v současné době se s ohledem na stále narůstající počet odebraných dětí dostala do popředí aktuálně řešených témat. Ve své práci se nejprve zaměřím na stručné objasnění pojmů souvisejících s náhradní rodinnou péčí, které jsou pro pěstounskou péči zásadní. Dále se podívám směrem do minulosti a přiblížím vývoj pěstounské péče. Budu se zabývat mezinárodní a vnitrostátní právní úpravou upravující problematiku pěstounské péče a jejími jednotlivými druhy, přičemž se pokusím plynule přejít k detailnímu seznámení a přiblížení pěstounské péče na přechodnou dobu a vysvětlit jednotlivé aspekty a úskalí. Stručně se zaměřím i na příbuzenskou pěstounskou péči a hmotné zabezpečení. V neposlední řadě pak poukážu na zahraniční právní úpravu pěstounské péče. Cílem této práce je tedy snaha přiblížit a objasnit institut pěstounské péče a podhalit potencionálním pěstounům její pozitiva a negativa.

1 Základní pojmy související s problematikou pěstounské péče

1.1 Náhradní rodinná péče

Za „náhradní rodinnou péči považujeme přijetí cizího dítěte do výchovy v rodině na základě rozhodnutí soudu.“¹ Právní řád České republiky vytváří ucelený systém náhradní rodinné péče, díky němuž může být zvolena adekvátní právní forma, nejlépe vystihující aktuální sociální situaci dítěte. Dítě má nebo mělo biologické rodiče, ale jeho výchova je přenesena k odpovědnosti náhradních rodičů. Je tedy zřejmé, že náhradní rodinná péče je poskytována dětem, které jsou bez rodiny nebo dětem, které nemohou být vychovávány biologickou rodinou bez ohledu na důvod. Náš právní řád zavedl několik druhů náhradní rodinné péče – pěstounská péče, osvojení, poručnictví, opatrovnictví, ústavní výchova a svěření do péče jiné fyzické osoby. Je důležité zmínit, že každý typ má svá specifika, a je proto vždy určen pro konkrétní druh dětí s ohledem na sociální situaci dítěte. Uvedené instituty náhradní rodinné péče se pokusím podrobněji přiblížit v následujících podkapitolách.

1.1.1 Pěstounská péče

Druh náhradní rodinné péče, kdy fyzická osoba (pěstoun) pečuje osobně o dítě a je zodpovědný za jeho řádnou výchovu. Mezi pěstounem a dítětem nevzniká právní vztah rovnocenný vztahu rodič dítě nebo osvojenec osvojitel. Pěstoun sice má právo zastupovat dítě a zajišťovat správu v běžných záležitostech, ale nemají vůči dětem vyživovací povinnost. Pěstounům náleží za výkon funkce pěstouna odměna a jí podobné druhy hmotného zajištění. O ustanovení dítěte do pěstounské péče vždy rozhoduje soud a předchází mu proces zprostředkování, ve kterém jsou zjišťováni vhodní adepti. Výsledkem je umístění dítěte na určitou dobu do nové rodiny, která má za úkol pokusit se poskytnout dítěti příjemné rodinné prostředí s co nejlepšími podmínkami pro zajištění jeho řádné výchovy. Pěstounská péče je hlavním tématem této práce, a tak není třeba se v této podkapitole více rozepisovat.

---

¹ HENDRYCH, Dušan et al. Právní slovník [online]. 3. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 [cit. 2016-10-07]. ISBN 978-80-74000-059-1. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfpw64zrguxg4yliojqwi3tjl5zg6zdnzxcx3qmvrvk>

1.1.2 Osvojení

Institut náhradní rodinné péče, kdy dojde k nahrazení biologického rodičovství rodičovstvím právním. Osvojení si klade za cíl vytvoření nové fungující rodiny, kde musí bezpodmínečně vzniknout mezi osvojencem a osvojitelem vztah jako mezi rodiči a dětmi. Na rozdíl od pěstounské péče se nevytváří pouze statusový vztahový poměr, ale faktický mezilidský vztah mezi dítětem a dospělým. Nově vzniklý vztah musí dosahovat zákonem stanovené intenzity, kdy osvojenec vnímá osvojitele jako svého rodiče a osvojitel vnímá osvojence jako své dítě. Vztah mezi osvojitelem a osvojencem by měl být založen na vzájemné důvěře, respektu, porozumění a lásce. Před osvojením nezletilého by měl každý osvojitel zvážit, zda má dostatek vnitřní vůle a schopností k tomu, aby byl schopen dítě vychovat, zajistit mu ochranu morálky a ekonomické stability do doby jeho zletilosti. Osvojitelem se může stát fyzická osoba, jež je svéprávná, zletilá, bezúhonná, oplývá dobrým zdravotním stavem, netrpí psychickými problémy a jeho finanční zajištění dosahuje uspokojivého stavu. Občanský zákoník rozeznává osvojení manžely, jediným osvojitelem a osvojení jedním z manželů. Náš právní řád rozeznává dva druhy osvojení. Osvojení nezletilého a osvojení zletilého. Právní úpravu procesního řízení najdeme v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Začneme nejprve častějším případem osvojení a to osoby nezletilé. Řízení může být zahájeno na návrh a v zákonem stanovených případech (§ 429 odst. 2 a 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, dále jen „ZOSPOD“) rovněž bez návrhu. O osvojení rozhoduje okresní soud vykonávající svoji působnost v místě trvalého bydliště osvojence. Účastníky řízení jsou osvojenec, jeho zákonný zástupce, osvojitel (popřípadě, jeho manžel, je-li vyžadován jeho souhlas) a orgán sociálně právní ochrany dítěte, jakožto opatrovník dítěte. Soud v dané věci vyslechne rodiče osvojence a poučí rodiče o důsledcích s prohlášením souhlasu o osvojení. Poté vyslechne a zhodnotí důvody a pohnutky, které vedly osvojitele k osvojení osvojence, a vydá rozhodnutí, ve kterém vždy uvede příjmení, které bude nově osvojenec používat. Procesní úprava osvojení zletilého se jí v mnohém podobá. O osvojení zletilého rovněž rozhoduje okresní soud působící v místě trvalého bydliště osvojence, ale s tím rozdílem, že řízení lze zahájit pouze na návrh. Návrh může být podán nejen osvojencem, ale i osvojitelem, který musí spolu s návrhem předložit souhlas zletilého s osvojením.

Účastníky řízení tak jsou osvojenec, osvojitel a jeho manžel, je-li potřeba jeho souhlasu. V případech, kdy zletilý osvojenec má vlastní děti, stávají se i ony účastníky řízení. Soud vyslechne rodiče osvojenec, manžela osvojenec a dítě osvojenec, dovoluje-li mu jeho rozumová vyspělost vyjádřit k věci svůj názor. I v tomto případě soud vydává rozsudek, obsahující rovněž změnu příjmení. Vydáním rozhodnutí o osvojení zanikají příbuzenské poměry mezi osvojenecem a jeho původní rodinou, což znamená, že zanikají rovněž veškerá práva a povinnosti včetně vyživovací povinnosti a rodičovské odpovědnosti. Jako u všech druhů náhradní rodinné výchovy je možné zrušit i osvojení i přesto, že zrušení osvojení bylo a vždy bude považováno za krajní řešení, pro něž musí být splněny zákonné podmínky. Zákon připouští existenci tzv. zrušitelného nebo nezrušitelného osvojení. Avšak i nezrušitelné osvojení lze zrušit, jeli v rozporu se zákonem. Zrušení osvojení začíná podáním návrhu na zrušení osvojení z důležitých důvodů, ze strany osvojenec nebo osvojitele, který navíc spolu se samotným návrhem předloží souhlas osvojenec se zrušením osvojení. Důležité důvody nejsou zákonem definovány a jejich výklad je tak ponechán na uvážení soudu.² Většinou jde o vážné a trvalé narušení vzájemného vztahu mezi osvojenecem a osvojitelem, dochází k zanedbávání či zneužívání nebo jedna ze zúčastněných stran trpí duševní poruchou nebo vykazuje známky závadného chování. Naproti tomu rozvod manželství není důvodem pro zrušení osvojení.³

1.1.3 Poručenství

Poručenství lze vykládat jako jakýsi rodinně-právní institut, jehož úkolem je chránit nezletilé dítě, které pro svůj věk není svéprávné a schopné se o sebe samo postarat. Institut poručenství může být rovněž použit u dospělých jedinců, kteří nejsou svéprávní nebo u kterých není známo místo pobytu. Vraťme se ale zpátky k poručníkům nahrazujícím zákonné zástupce nezletilých dětí. Poručník je jmenován do své funkce v situacích *„není-li žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou*

---

² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 23. 06. 1967, sp. zn. Pls 5/67, publikováno ve Sborníku Nejvyššího soudu ČSSR (1966-1984)

³ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ., L. WESTPHALOVÁ et al. Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§ 655-975). Komentář [online]. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2016-10-08]. ISBN 978-80-7400-503-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgpwkw5tlgeys443cl4zdamjssl44dsx3dmezf62dmgjpwi2jsl5sgimq>

*odpovědnost v plném rozsahu.*⁴ Potřeba poručníka tak vyvstane především, jsou-li rodiče nebo jiný nositel rodičovské odpovědnosti prohlášeni za mrtvé, zemřelou-li, případně nejsou známi (příkladem jsou děti odložené do babyboxu). Dalším důvodem může být zbavení, omezení či pozastavení rodičovské odpovědnosti žijícím rodičům nebo nositeli rodičovské odpovědnosti. Poručníkem se může stát fyzická osoba, splňují-li předpoklady pro výkon funkce poručníka nebo orgán sociálně právní ochrany dětí a to zejména v případech, kdy neexistuje žádná blízká osoba a jiná osoba neprojevuje o funkci poručníka zájem. Pro výkon této funkce musí být fyzická osoba plně svéprávná. V našem právním řádě se tak stane dovršením osmnácti let, uzavřením manželství a přiznáním svéprávnosti. Další podmínkou je bezúhonnost. Dnešní společnost klade důraz na to, aby osoba vystupující jako poručník nabízela jisté záruky, kdy veškerá práva a povinnosti plynoucí z výkonu této funkce budou plněna s náležitou péčí. Soud tedy nemůže hledět pouze na zájmy dítěte, ale musí vzít v úvahu způsob života zájemce. Zákon výslovně neuvádí, zda je možné ustanovit poručníkem osobu, jež byla odsouzena pro spáchání trestného činu, avšak s ohledem na důležitost samotné funkce není jmenování takové osoby vhodné. No a v neposlední řadě musí jít o osobu, jejíž smýšlení a jednání nebude konáno v rozporu se zájmy dítěte. Poručník je jmenován okresním soudem vykonávajícím svoji působnost v místě trvalého bydliště nezletilého dítěte. Řízení o ustanovení poručníka může být zahájeno na návrh, ale v situacích, kdy se soud z vlastní iniciativy dozví o potřebě ustanovení poručníka, zahájí řízení i bez návrhu. Účastníky řízení se tak stávají rodiče dítěte, osoba, jež by se měla stát poručníkem a nezletilé dítě, zastoupené kolizním opatrovníkem. Soud prošetří veškeré okolnosti, zjistí názor kolizního opatrovníka, vyslechne nezletilého a v dané věci vydá rozsudek, kde ustanoví poručníka a vymezí jeho rozsah práv a povinností. Poručníkovi jsou zejména svěřeny práva a povinnosti týkající se ochrany dítěte, zastupování dítěte, správa jeho majetku, určení trvalého bydliště včetně zajištění řádné výchovy a vzdělání. Poručníkovi nicméně nenáleží povinnost o dítě osobně pečovat, pokud tak není stanoveno rozhodnutím soudu. Za výkon z ustanovené činnosti se poručník pravidelně zodpovídá soudu v podobě písemných zpráv. Funkce poručníka není doživotní a lze ji

---

⁴ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., ze dne 22. března 2012 občanský zákoník, § 928 odst. 1, In: Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33, s. 1127-1128. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

ukončit hned několika způsoby. Jako první se zaměřím na tzv. absolutní zánik poručenství, kdy zmíněný institut zcela zanikne, protože odpadnou důvody pro ustanovení poručníka. V takovém případě zaniká poručenství ze zákona a není potřeba vydání soudního rozhodnutí. Tento druh zániku se týká případů, kdy rodiči byl navrácen nebo obnoven výkon rodičovské odpovědnosti; nezletilý nesvéprávný rodič nabyt svéprávnosti přiznáním soudu, uzavřením manželství, případně dovršením osmnácti let; poručenec dosáhne osmnácti let či dojde k jeho osvojení a nesmíme opomenout situaci, kdy poručenec zemře. Naproti tomu za tzv. relativní zánik poručenství považujeme zánik poručenství rovněž ze zákonných důvodů, ale s tím rozdílem, že je obratem ustanoven nový poručník a vše probíhá za dohledu soudu, který vydává příslušná opatření. Jde o situace, kdy poručník zemře, je zproštěn nebo odvolán ze své funkce. Zproštění funkce nastává ve většině případů na žádost samotného poručníka, který uvede důvody, proč již nechce zastávat funkci. Druhým a to méně častým důvodem pro zproštění je nezpůsobilost poručníka nadále vykonávat funkci. Odvolání z funkce je sankčním opatřením, kdy je poručník nejen zbaven funkce, ale k tomu mu může být uložena sankce za porušování svých povinností v takové míře, že tím ohrožoval zájmy dítěte.⁵

1.1.4 Opatrovnictví

Další z možností, jak zajistit ochranu subjektivních práv a právem chráněných zájmů osobám, které nejsou schopny si příslušnou ochranu zajistit sami, zahrnuje využití institutu opatrovníka. Ten je ustanovován zejména v situacích, kdy je zapotřebí ochránit zájmy dítěte a dospělého jedince, který byl omezen ve svéprávnosti, není známo místo jeho pobytu nebo jde o neznámou osobu, vystupující jako účastník řízení. Případně vyžaduje-li to veřejný zájem. Opatrovníkem se může stát fyzická osoba vyzařující předpoklady pro výkon funkce opatrovníka. Mělo být jít především o osobu příbuznou či osobu blízkou dítěti (rodině). Samozřejmě nelze vyloučit, aby opatrovnictví vykonávali advokáti a daňoví poradci, kteří jsou velmi často ustanovováni

---

⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ., L. WESTPHALOVÁ et al. Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§ 655-975). Komentář [online]. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2016-10-07]. ISBN 978-80-7400-503-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamjlsl44dsx3dmezf62dmgnpwi2jr>

pro správu jmění dítěte. Pokud jde o jednorázový výkon funkce opatrovníka například pro soudní řízení, je do této funkce jmenován orgán sociálně právní ochrany dětí, který funkci nesmí odmítnout a vykonává ji bezplatně. Naproti tomu fyzické osoby musí se svým jmenováním do funkce vždy souhlasit, neboť by jinak neexistovaly záruky řádného výkonu této funkce. Opatrovník vždy jedná v zájmu dítěte, a je tak nezbytně nutné, aby neustále komunikoval se zákonnými zástupci dítěte a zjišťoval i jejich názory a stanoviska k problematice, pro kterou byl ustanoven. Opatrovník může být ustanoven z důvodu střetu zájmů dítěte a jiné osoby (kolizní opatrovník), pro nečinnost zákonného zástupce nebo jiných důvodů. O ustanovení opatrovníka vždy rozhoduje věcně a místně příslušný soud, což znamená okresní soud vykonávající svoji působnost v místě trvalého bydliště dítěte. Procesní řízení je upraveno § 466 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZZŘS“) a formou rozhodnutí je vydání rozsudku, jelikož na jmenování opatrovníka je pohlíženo jako na rozhodnutí ve věci samé. Rozsudek obsahuje v první řadě písemné vyličení důvodů, pro které je opatrovník jmenován (střet zájmů mezi dítětem a jinou osobou, nečinnost zákonných zástupců, omezení rodičovské odpovědnosti a jiné situace, kdy zákon výslovně stanovuje určení opatrovníka) a dobu, po kterou bude opatrovník svoji funkci vykonávat. Nejdůležitější částí rozsudku po obsahové stránce představuje vymezení práv a povinností opatrovníka a to nejen ve vztahu k dítěti a jeho zákonným zástupcům, ale rovněž k dalším osobám, se kterými opatrovník přijde při výkonu své funkce do kontaktu. Nad výkonem funkce opatrovníka vykonává dozor soud, který tak má právo podmínit si některá právní jednání opatrovníka pouze se svým souhlasem. Funkce opatrovníka pak zaniká splněním úkolu, pro který byl opatrovník jmenován. To se týká zejména tzv. jednorázových opatrovníků, kteří byli jmenováni k zastupování dítěte v právním jednání nebo určitém řízení. Další možnost zániku funkce opatrovníka představuje zproštění funkce soudem, který jej jmenoval. V tomto případě jde zejména o tzv. dlouhodobé opatrovníky, kteří byli ustanoveni dítěti, jehož rodičům byla omezena rodičovská odpovědnost nebo opatrovníky, kteří byli ustanoveni pro správu jmění dítěte. V případě zproštění funkce musí být vydáno soudní rozhodnutí.⁶

---

⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ., L. WESTPHALOVÁ et al. Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§ 655-975). Komentář [online]. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2016-10-08]. ISBN 978-80-7400-503-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamjls44dsx3dmezf62dmgnpwi2js>

1.1.5 Ústavní výchova

Právní systém České republiky definuje ústavní výchovu jako nezbytné opatření, kterého je využíváno v situacích, jsou-li „*výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo je jeho řádný vývoj vážně ohrožen nebo narušen do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit.*“⁷ Ústavní výchova by tak neměla být vykládána jako sankční opatření, ale jako institut umožňující dítěti a jeho rodině překlenout těžké období. Umístění dítěte do tohoto druhu náhradní rodinné péče by mělo za všech okolností představovat poslední možné řešení, neboli jaké si vygradování po neúspěšném využití veškerých zákonem vymezujících zásahů ze strany státních orgánů. Umístěním dítěte do zařízení ústavní výchovy dochází k velmi závažnému zásahu do rodičovských práv. Takovýto zásah do rodinného života musí být přiměřený⁸ a vykonán v souladu s Listinou základních práv a svobod a to pouze za předpokladu, že sledovaných legitimních cílů není možné dosáhnout jiným způsobem.⁹ Jednu z podmínek umístění dítěte do ústavní výchovy představuje samotné chování biologických, popřípadě náhradních rodičů, kteří svým jednáním zanedbávají a ohrožují řádný vývoj dítěte. Nevhodné jednání musí dosahovat určité intenzity a musí spadat do kategorie tzv. sociálně-patologického jednání¹⁰, kterého se rodiče sami dopouštějí nebo naopak toto jednání svým dětem tolerují. Zejména jde o kriminalitu, terorismus, záškoláctví, domácí násilí, násilí na ulicích, vandalismus, drogovou a alkoholovou závislost, prostituci, sexuální zneužívání, rizikové sexuální chování, týrání dětí a jiné. Dalším důvodem pro umístění dítěte do ústavní výchovy mohou být dlouhodobé objektivní důvody spolu související s nedostatkem vhodných rodinných příslušníků. Mluvíme tak o situacích, kdy rodiče zemřou, stanou se invalidní, jsou nemocní nebo

---

⁷ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., ze dne 22. března 2012 občanský zákoník, § 971 odst. 1, In: Sbirka zákonů České republiky. 2012, částka 33, s. 1132. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2007, sp. zn. II. ÚS 838/07, publikováno pod č. 157/2007 Sbirky nálezů a usnesení Ústavního soudu.

⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 01. 07. 2004, sp. zn. Stížnost č. 64796/01.

¹⁰ souhrnné označení pro nezdravé, abnormální a obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankciované formy deviantního chování, které není v souladu s morálními, sociálními či právními normami společnosti – MAŘÍKOVÁ, Hana, Miloslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. 1 vydání. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

dlouhodobě nepřítomní z důvodu výkonu trestu odnětí svobody. Ústavní soud v nejednom ze svých rozhodnutí (např. II. ÚS 2546/2010) klade důraz a vyzývá soudce, aby před samotným rozhodnutím nejprve zjistili a následně důkladně zhodnotili jednotlivé okolnosti vedoucí k umístění dítěte do ústavní výchovy, neboť ne všechny negativní okolnosti (nepřizpůsobivá osobnost rodiče nebo horší sociální podmínky) lze automaticky považovat za neschopnost rodiče zajistit dítěti adekvátní péči. Samotný proces směřující k nařízení ústavní výchovy lze zahájit návrhem na vydání předběžného opatření orgánem sociálně právní ochrany dětí, zjistí-li, že se dítěti nedostává řádné péče, popřípadě na návrh státního zastupitelství dle § 8 ZZŘS. Místně a věcně příslušným soudem bude okresní soud vykonávající své pravomoci v místě trvalého bydliště nezletilého, případně okresní soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje. Účastníky řízení jsou orgán sociálně právní ochrany dětí, rodiče nezletilého a samotný nezletilý zastoupený opatrovníkem. Soud rozhoduje vydáním písemného rozsudku a to v co nejkratší době. I přesto, že dojde k umístění dítěte do ústavní výchovy, zůstávají rodiče nositeli a vykonateli rodičovské odpovědnosti, nebylo-li soudem rozhodnuto jinak, s tím rozdílem, že výkon jejich práv a povinností je značně omezen, neboť nemají dítě ve své péči. Rodičům tak i nadále zůstává vyživovací povinnost, jež je stanovená soudem. Ústavní výchovu lze nařídit pouze po dobu tří let. Před uplynutím stanovené lhůty je možné ústavní výchovu prodloužit, trvají-li stále důvody pro její uložení. Prodloužit ústavní výchovu lze opakovaně, ale vždy pouze do výše tří let. V situacích, kde je možné zajistit dítěti jiný druh náhradní rodinné péče nebo pominou-li důvody, pro které byla ústavní výchova nařízena, soud neprodleně ústavní výchovu rozhodnutím zruší a spolu s tím rozhodne o následné péči. Ústavní výchova je v naší republice vykonávána v jednotlivých ústavních zařízeních, která jsou určena podle věkových či zdravotních kritérií. Pro nejmenší děti byly vytvořeny dětské zdravotnické domovy (neboli kojenecké ústavy), ve kterých jsou umístěny děti do tří let. Pro starší děti ve věku od tří do osmnácti let (maximálně devatenácti let) byla zřízena školská zařízení. Do této kategorie spadá v první řadě diagnostický ústav, který se specializuje na děti, kterým byla nařízena ústavní výchova nebo ochranná výchova a jehož hlavní úkolem je zajistit diagnostiku přiděleného dítěte a určit následná doporučení. Dalším typem je dětský domov, kam jsou umisťovány děti, u kterých se neprojevují závažné poruchy chování. Obdobným typem je dětský domov se školou,

kam jsou ale již umisťovány děti se závažnými poruchami chování, případně přechodnou či trvalou duševní poruchou. Posledním typem zařízení spadajícího do kategorie školských zařízení je výchovný ústav, kam jsou umisťovány děti starší patnáct let se závažnými poruchami chování nebo děti, jimž byla uložena ochranná výchova.¹¹

1.1.6 Svěření do péče jiné fyzické osoby

Každý rodič se během svého života může ocitnout v životních situacích, které mu na přechodnou dobu neumožní nebo částečně zabrání pečovat o svého biologického potomka. Pracovní příležitost v zahraničí, dlouhodobý pobyt v nemocnici nebo výkon trestu odnětí svobody jsou pouze základním výčtem situací, při kterých je nezbytně nutné zajistit konkrétnímu dítěti krátkodobou náhradní rodinnou péči. Avšak samotné „svěření dítěte do výchovy jiné osoby než rodiče bude namíste zpravidla tehdy, jestliže ani jeden z rodičů nebude moci řádnou výchovu zajistit.“¹² Aby tato forma náhradní rodinné péče fungovala, je důležité najít vhodného kandidáta, který bude souhlasit s převzetím konkrétního dítěte do své péče. Mělo by se jednat o osobu svéprávnou, bezúhonnou a osobu, která vyzařuje kladnými předpoklady pro zajištění vhodného rodinného prostředí. Nově byl do zákonné díkce přidán souhlas pečující osoby, neboť přijetím zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, lze soudní řízení ohledně péče o nezletilé zahájit i bez návrhu. Proto je souhlas pečující osoby nepochybně velmi důležitým procesním aspektem, neboť není možné osobu k tomuto výchovnému výkonu nutit, i kdyby to bylo v zájmu dítěte. Institut osvojení nebo pěstounské péče je založen na principu zprostředkování péče s jinou osobou. Oproti tomu institut svěření do péče jiné osoby dává přednost příbuzenskému vztahu mezi osobou pečující a dítětem. O svěření dítěte do péče jiné osoby vždy rozhoduje dle § 466 písm. b) ZZŘS věcně a místně příslušný soud. Neboli okresní soud, v jehož obvodu má nezletilý účastník řízení své trvalé bydliště. Za účastníky soudního řízení jsou považováni rodiče dítěte, budoucí pečující osoba a v neposlední řadě dítě, o kterém se

---

¹¹ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ., L. WESTPHALOVÁ et al. Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§ 655-975). Komentář [online]. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2016-10-09]. ISBN 978-80-7400-503-9. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamjls44dsx3dmezf62dmgnpwi2ju>

¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 09. 02. 1965, sp. zn. 4 Cz 4/65, publikováno pod č. 21/1965 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu.

rozhoduje a které je během celého procesu zastoupeno kolizním opatrovníkem. Toto soudní řízení patří mezi řízení nesporné, kterému dominuje vyšetřovací zásada a zásada oficiality. Výsledkem soudního procesu je vydání rozsudku ve věci samé. V případě, že soud rozhodne v neprospěch rodičů a jejich potomka svěří do péče jiné osoby, musí mít své rozhodnutí „opřeno o pečlivé a spolehlivé objasnění všech okolností, jež svědčí pro závěr, že žádný z rodičů není s to náležitým způsobem zajistit řádnou výchovu dítěte.“¹³ V samotném rozsudku soud i nadále vymezí konkrétní povinnosti a práva, která po nabytí právní moci případnou pečující osobě. Avšak občanský zákoník (dále jen „OZ“) nově umožňuje v rozsudku v přiměřené míře¹⁴ odkázat na zákonné ustanovení o právech a povinnostech pěstouna. To lze pouze za předpokladu, že není nezbytně nutné stanovit specifická práva a povinnosti, jež se od práv a povinností pěstouna znatelně liší. Po nabytí právní moci rozsudku jsou biologičtí rodiče dítěte i nadále nositeli a vykonavateli rodičovské odpovědnosti, jen jsou částečně omezeni ve výkonu svých rodičovských práv a povinností. Toto omezení spočívá zejména ve výkonu osobní péče o dítě. Vyživovací povinnost i nadále zůstává biologickým rodičům, kteří jsou povinni platit soudem stanovenou výši výživného k rukám pečující osoby.¹⁵

1.2 Pojem dítě

Český právní řád nemá pro pojem dítěte jasnou definici. Na pojem dítěte je možné pohlížet z mnoha hledisek – právní, biologické, sociologické nebo psychologické. Každé odvětví nahlíží na definici dítěte jinak, ale i přesto se jednotlivá odvětví vzájemně propojují a doplňují. Vytvoření jednotné definice pro všechny vědní obory tak dle mého názoru nejen není možné, ale ani žádoucí. Z biologického hlediska se za dítě označuje potomek, který se nachází v celoživotním příbuzenském poměru

---

¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 03. 1968, sp. zn. 1 Cz 12/68, publikováno pod č. 64/1968 Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu.

¹⁴ přiměřeně chápeme jako interpretační pravidlo, jehož obsahem je takový postup při použití právního předpisu, při kterém se na právní vztahy aplikují jen některé odpovídající části jiné právní úpravy, jež má být přiměřeně použita na rozdíl od legislativního termínu obdobně, které s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu – Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 05. 06. 2007, sp. zn. 21 Cdo 612/2006. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 03. 2009, sp. zn. 25 Cdo 494/2007.

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ., L. WESTPHALOVÁ et al. Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§ 655-975). Komentář [online]. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2016-10-08]. ISBN 978-80-7400-503-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamjlsl44dsx3dmezf62dmgnpwi2jtl5sgimi>

vůči svým rodičům. Na osvojence je pohlíženo stejně jako na dítě vyrůstající s biologickou rodinou i přesto, že z biologického hlediska není potomkem osvojitele neboli osoby, která si jej osvojila. V dnešní době kulturní rozdílnosti je v některých zemích zakotveno, že za dítě je považováno i nenarozené dítě. Samozřejmě najdeme i země, kde je tomu přesně naopak a dítětem se stává jedinec až po narození. Občanský zákoník vykládá pojem dítěte jako lidskou bytost existující od narození do doby dosažení zletilosti. Zletilosti dítě nabude dovršením osmnáctého roku. Dítě je tak odpovědné pouze za právní úkony, kterým je schopno porozumět na základě své rozumové a volní vyspělosti. Jiným výkladem naopak argumentuje ZOSPOD, který pro účely právní úpravy považuje za dítě každou nezletilou osobu. Zároveň ale pro toto pojetí poukazuje na Úmluvu o právech dítěte. Pouze v tomto mezinárodním právním předpisu, který byl Českou republikou retifikován je možné nalézt definici pojmu dítěte. Za dítě je považována „každá lidská bytost mladší osmnáct let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“¹⁶ Výkladem § 25 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákona je za dítě považován ten, kdo v době spáchání trestného činu nedovršil patnáctý rok věku. Takovýto jedinec není dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, trestně odpovědný. Důvodem je skutečnost, že jde o děti, které díky svému věku nedosahují dostatečné úrovně rozumové a mravní vyspělosti, proto aby s nimi mohlo být jednáno jako s dospělými pachateli. Vytvoříme-li souhrn všech výše uváděných skutečností, lze říci, že za dítě je v našem právním řádu považována každá fyzická osoba mladší osmnácti let a musí s ní být v tomto období zacházeno se zvláštní péčí a ohledy na její věk.

1.3 Orgán sociálně právní ochrany dítěte

Za orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) je považován každý státní orgán, kterému bylo zákonem přiděleno postavení v sociálně právní ochraně dětí. Sociálně právní ochranu tak poskytují krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, ministerstva, obce se samostatnou působností, kraje se samostatnou

---

¹⁶ Sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte čl. I, In: Sběrka zákonů České republiky. 1991, částka 22, s. 503. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=104/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

působností a další právnické či fyzické osoby, pověřené výkonem sociálně právní ochrany. Hlavním cílem sociálně právní ochrany je zajištění potřeb a blahobytu dítěte, ochrana rodiny a zachování práva rodičů na péči a výchovu svého dítěte. OSPOD se svojí činností zaměřuje „na děti:

- a) jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti a nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti,
- b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte,
- c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitucí, spáchaly trestný čin, soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití,
- d) které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu,
- e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující jejich život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost a mravní vývoj,
- f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takovém zařízení trvá déle než šest měsíců,
- g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu,
- h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nachází bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.¹⁷

Náplní práce OSPOD je tak především zajištění preventivní a poradenské činnosti, činit výchovná opatření, podávat soudu návrhy na ochranu dětí a zprostředkování osvojení a pěstounské péče. Preventivní a poradenská činnost je vymezena v § 10 až § 12 ZOSPOD a spočívá zejména ve vyhledávání dětí vyžadujících ochranu dle § 6 téhož zákona, působit na rodiče a odstraňovat nedostatky ve výchově a

---

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., ze dne 30. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí, § 6, In: Sbírka zákonů České republiky. 1999, částka 111, s. 7662-7663. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

chování dítěte, sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a činit opatření zamezující jejich výskyt, pravidelně hodnotit situaci dítěte, zda se i nadále jedná o dítě spadající pod ochranu § 6, zpracovávat individuální plán ochrany dítěte, pořádat případové konference, poskytovat poradenskou činnost nebo zajišťovat přípravu pro osoby toužící se stát osvojiteli či pěstouny. V rámci výchovných opatření pak může OSPOD napomenout rodiče a dítě, narušují-li řádnou péči, stanovit nad dítětem dohled, uložit rodičům a dítěti omezení pobytu činností a návštěv akcí mající negativní vliv. Jedním z mnoha dalších úkolů spadajících do pravomoci OSPOD je podávání soudních návrhů v souvislosti s ústavní výchovou, osvojením, svěřením do pěstounské péče, přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a v neposlední řadě podávat návrhy týkající se pozastavení nebo zachování práv a povinností péče o dítě. Mnou vybraný a zde uvedený výčet práv a povinností činěných orgánem sociálně právní ochrany je pouze orientační, avšak dle mého názoru zahrnuje ty nejzásadnější.¹⁸

1.4 Biologická a náhradní rodina

*Rodina je základní jednotkou každé lidské společnosti. Reprodukuje člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a společnosti. Kromě toho propojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity.*¹⁹ Rodinu můžeme označit za menší společenství lidí, se kterým každé dítě přichází po narození do pravidelného kontaktu. V rodinném kruhu se u dětí rozvíjí základní dovednosti, lidské hodnoty, lidské postoje, vnímání konfliktů, vzájemná podpora, osobnostní vývoj a navazování mezilidských vztahů. Všechny výše zmíněné aspekty můžeme označit za soubor věcí nezbytných pro dětskou socializaci neboli odborně řečeno sociální dovednosti, bez kterých nelze dosáhnout uspokojivého vývoje u dětské populace. Za fungující, neodborně řečeno zdravou rodinu, je považována rodina, která plní všechny své funkce a v plném rozsahu uspokojuje potřeby všech svých členů. Neplní-li rodina všechny své úkoly, představuje tak pro jednotlivé členy velmi vážné nebezpečí a zvláště pak pro dětské rodinné příslušníky. Pokud rodina selhává v plnění svých funkcí, a to

¹⁸ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., ze dne 30. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí, § 4 a násl., In: Sběrka zákonů České republiky. 1999, částka 111, s. 7662-7663. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

¹⁹ MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

zejména emocionální a sociálně výchovnou, může být dítě vystaveno nadměrnému množství negativních vývojových vlivů, že nezbude jiná možnost, než dítě umístit mimo dosah jeho vlastní rodiny. Pan Zdeněk Helus v jedné ze své knih vyjádřil názor, že ohrožené dítě je potenciální hrozbou pro svět, neboť z něj může vyrůst člověk, který se nebude podílet na výstavbě tohoto světa, protože se těmto hodnotám nenaučil, ba právě naopak bude jeho zkázou, protože jej nenávidí za křivdy, které mu byly způsobeny.²⁰ Nemůže-li dítě vyrůstat s vlastní biologickou rodinou, má zákonem stanovené právo vyrůstat v náhradní výchově. Náhradní rodinu tak začnou představovat osvojitelé – adoptivní rodiče, pěstouni, poručníci, jiné fyzické osoby a v nejzazším případě ústavní zařízení jako jsou dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, kojenecké ústavy a mnoho dalších. Bližší informace k jednotlivým druhům náhradní rodinné péče se dozvíte v kapitole jedna s návazností na celý obsah práce.²¹

1.5 NATAMA

Institut rodinné péče NATAMA byl založen roku 2003 a jeho prvotní snahou byla podpora na pomoc ohroženým a opuštěným dětem. V současné době patří NATAMA mezi odborná nestátní pracoviště specializující se na problematiku kvalitní péče o děti a jejich rodiče bez ohledu, zda jde o náhradní rodiče nebo biologické rodiče. Prioritu představují děti, které na začátku, ale i během svého dětského života okusily pocit opuštění či ztráty a vyrůstají v osvojení nebo v pěstounské rodině. Projekt si se stále zvyšujícím počtem dětí žijících v náhradních rodinách nebo ústavech vzal za cíl i přípravu a vzdělání budoucích náhradních rodičů. Velký důraz je kladen na podporu budoucích náhradních rodičů s cílem vysvětlení nejasností a poukázání na možné komplikace a problémy a to nejen při procesu zprostředkování, ale samotném navázání bližšího vztahu se svěřeným dítětem. NATAMA organizuje vzdělávací programy, výcviky a semináře pro budoucí náhradní rodiče, kdy po úspěšném absolvování účastník obdrží certifikát včetně komplexní zprávy o absolvované přípravě. Pro zájemce o náhradní rodinnou péči je získaný certifikát značným zjednodušením a urychlením

---

²⁰ HELUS, Zdeněk. Vyznat se v dětech. 2. vydání. Praha: SPN – Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 14-186-87.

²¹ BUBLEOVÁ, Věduna, Lucie VRÁNOVÁ, Alena VÁVROVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. Základní informace o náhradní rodinné péči. 1 vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-01-2. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_info_o_nrp.pdf

procesu zprostředkování náhradní rodinné péče, neboť mnohé krajské úřady jej uznávají a zájemci tak nemusí absolvovat přípravná školení a semináře pořádané v rámci krajského úřadu. Od roku 2004 se NATAMA začala specializovat na rozvoj a podporu pěstounských rodin a v souladu se ZOSPOD se stala pověřenou organizací k uzavírání Dohod o výkonu pěstounské péče (více v 6. Kapitole).

1.6 SOS dětské vesničky

SOS dětské vesničky chápeme jako zařízení zřízená pro výkon pěstounské péče, jejichž zřizovatelem je Sdružení SOS dětských vesniček. V současné době jsou v provozu tři SOS dětské vesničky a to v Doubí – Karlovarský kraj, v Chvalčově – Zlínský kraj a Medlánkách – Jihomoravský kraj. SOS dětské vesničky mají statut neziskové organizace, jejímž cílem je poskytování náhradní rodinné péče dětem, jež nemohou vyrůstat se svou vlastní biologickou rodinou. Zařízení vznikla za účelem vytvoření náhradního rodinného prostředí za podpory osob pečujících a osob v evidenci. V současné době ale tyto vesničky nabízejí mnohem větší okruh služeb, kterých mohou využít nejen pěstouni žijící v SOS dětských vesničkách, ale i pěstouni mimo ně. Mám na mysli především služby v oblasti poradenské, psychologické, terapeutické, pedagogické, sociální a v neposlední řadě odlehčovací činnosti. Služeb těchto vesniček využívají především pěstounské rodiny s početnými sourozeneckými skupinami. Pěstounskou péči ve vesničkách vykonávají pouze ženy neboli matky pěstounky, kterým vypomáhá s chodem domácnosti a péčí o děti další žena, tzv. teta. Celý princip je založen na žití pěstounky s minimálně pěti až sedmi dětmi v samostatném domku v rámci areálu SOS dětské vesničky. Zde je pěstounkám a svěřeným dětem zajištěno ubytovací zázemí v rodinných domcích, pedagogická a psychologická výpomoc a samozřejmě finanční výpomoc v otázkách volnočasových aktivit dětí. Sdružení SOS dětských vesniček si samo vyhledává a následně školí jednotlivé zájemkyně. Zájemkyně musí projít před samotným přijetím rovněž psychologickým vyšetřením na věcně a místně příslušném krajském úřadu, stejně jako je tomu u žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. Krajský úřad rozhodne s ohledem na výsledky psychologického vyšetření o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny. Proces zprostředkování pěstounů pro SOS dětské vesničky a pěstounů vykonávajících pěstounskou péči mimo tato zařízení se na první pohled zdá být stejný nebo

přínejmenším hodně podobný. Odlišnost lze najít v samotném procesu přidělování dětí jednotlivým pěstounům. V případě pěstounské péče mimo vesničky je dítě přidělováno krajským úřadem, kdežto pěstounkám vykonávajících svoji činnost v prostředí SOS dětských vesniček jsou děti přidělovány komisí zřízenou samotným sdružením SOS dětské vesničky. „*Pěstounskou péči v zařízení je možno vykonávat po uzavření písemné dohody mezi zřizovatelem a pěstounem. Vzhledem k tomu, že zřizovatel hradí devadesát procent nákladů na provoz zařízení, je nezbytnou náležitostí dohody výčet nákladů na domácnost a způsob úhrady nákladů. Další náležitostí dohody je nejnižší počet dětí, o které se pěstoun zavazuje v zařízení pečovat – důvodem je charakter tohoto zařízení - je určeno pro péči o větší počet dětí. Dohoda o výkonu pěstounské péče v zařízení zaniká dohodou smluvních stran, výpovědí jedné ze smluvních stran nebo jiným způsobem sjednaným v dohodě. Minimální výpovědní doba je stanovena na tři měsíce.*“²² O služby SOS dětských vesniček je projevován čím dál větší zájem a jejich existenci a fungování tak lze považovat za nezbytné. Negativní aspekt této formy pěstounské péče lze spatřovat v nedostatku, někdy je možné říci i v absenci mužského zastoupení při výchově dětí. V některých případech bývá tento nedostatek částečně nahrazován a uspokojován ze strany ostatních zaměstnanců vesničky, jako jsou například ředitel, údržbář nebo psycholog.²³

---

²² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 359/1999 Sb., ze dne 30. 12. 1999 o sociálně-právní ochraně dětí - zvláštní část k § 44, vydána pod č. 359/1999 S., v částce 111/1999 Sb., vládou České republiky.

²³ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. 1 vydání. Praha: Grda, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

2 Historický vývoj pěstounské péče v České republice

Náhradní rodinná péče a především samotný institut pěstounské péče si od svého zavedení prošel velmi rozmanitým vývojem, který se odrážel od politické ideologie dané doby. V této kapitole se proto pokusím nastínit nejdůležitější okamžiky právní úpravy pěstounské péče a její dopad na skupinu dětí, které prostřednictvím tohoto institutu byly vychovány nebo mohly být vychovávány.

2.1 Začátky pěstounské péče až po dobu první republiky

Začátky pěstounské péče lze spatřovat v institutu tzv. kojných, které nejprve byly přijímány do této role vyšší společenskou vrstvou. Za svoji službu byly řádně placeny. V pozdější době (zhruba 18. století) se povaha tohoto institutu změnila. Institut poskytoval pořád stejné placené služby, ale tentokrát již pod názvem pěstounek, které se staraly po určitou dobu o děti z nalezinců. Dochází tak k prvním známkám angažovanosti ze strany státu. S nerůstajícím počtem sirotků a nemanželských dětí musel být navýšen počet nalezinců a muselo dojít ke změně jejich podstaty. Novým smyslem a účelem nalezinců bylo zajistit dětem rodičovskou péči. V nalezincích se tak nacházeli placení, ale i neplacení pěstouni, kteří měli za úkol, ať už jako kojné nebo pěstouni, starost o nalezené, sirotčí a nemanželské děti. Fungovala i mimo ústavní péče, za kterou případní pěstouni pobírali finanční ohodnocení, které nedosahovalo takové výše jako v nalezincích, ale pro velkou část rodin tato částka představovala kritérium pro ponechání si dítěte. Bohužel částka přispívaná na dítě se s věkem dítěte snižovala a tak pěstounky zanedbávaly své povinnosti, a ba naopak nutily děti k domácím pracím, které nebyly úměrné jejich věku. Pěstounky tak poskytovaly své služby pouze ze zjištěných důvodů a s dosažením šesti let věku děti vracely zpět do nalezinců, kde v lepším případě byly předány zpět biologickým rodičům nebo byly předány domovské obci. Zde pak byly ubytovány v obecním domě (rozpadlá pastouška) a po většinu času chodily žebrať po okolních domácnostech. Některé obce předávaly zhruba po týdně dítě z jedné rodiny do druhé na základě jakési střídavé péče, aby tak minimalizovaly náklady s dítětem spojené. První právní úpravu nalezneme ve Všeobecném zákoníku občanském (dále jen „ABGB“), který na našem území platil v letech 1811-1950. Tehdejší forma pěstounské péče byla zanesena do části první – o právu osobním v

tomto paragrafovém znění: „Když někdo se ujme dětí jako pěstoun (pěstounka), nevznikají tatáž práva a tytéž povinnosti, jako když kdo přijme dítě za vlastní. Schovanců se smí jako pěstoun ujmouti každý; sjednají-li však strany o tom smlouvu, která se dotýká práv schovancových nebo kterou se mu ukládají zvláštní závazky, smlouva taková buď soudně potvrzena. Pěstounové nemohou žádati, aby jim bylo hrazeno, čeho na schovance vynaložili.“²⁴ Postavení opuštěných dětí měl výrazně zlepšit **zemský chudinský zákon** vydaný roku 1868, který svým právním obsahem učinil první kroky k položení základů sociálně právní ochrany dětí. Zákon ukládal povinnost zřizovat sirotčince a jiné ústavy pro nemocné, chudé nebo k jiným dobročinným účelům pro všechny obce a okresy. Obci tak byla uložena povinnost postarat se o osiřelé a opuštěné děti a v souvislosti s tím zřizovat a spravovat chudinské fondy. Na konci 19. století a počátku 20. let došlo k významnému posunu v péči o opuštěné a osiřelé děti. Zemský výbor v Čechách zřídil tzv. sirotčí fond, který poskytoval finanční příspěvky pěstounům.

2.2 Pěstounská péče v období první republiky

Pěstounská péče v období první republiky byla po právní stránce dosti komplikovaná. Po přijetí recepční normy došlo na území našeho státu (Československo) k dualismu práva, kdy pro české země platil i nadále ABGB, ale na Slovensku platilo právo uherské. Pěstounská péče se i nadále řídila zákoníkem ABGB. Pěstounská péče vznikala na základě smluvního vztahu, kde se pěstoun zavazoval k řádné výchově a výživě dítěte. Novinkou byl zákon č. 256/1921 Sb., **o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských**, který upravoval tzv. trvalý pěstounský poměr vykonávaný u dětí mladších 14 let. Podstatou byla snaha zajistit dětem dostatečnou péči ze strany pěstounů a zamezení tak jejich úmrtí, zanedbávání a jinému zneužívání. Osoby, které se chtěly stát pěstouny, potřebovaly povolení dozorčího úřadu. Pěstounem se tak mohla stát fyzická osoba, případně ústav. Děti byly umístovány na dobu přechodnou, kdy šlo pouze o chvilkovou záležitost z důvodu existující překážky (hospitalizace rodičů, vězení) nebo šlo o umístování dlouhodobé. Pěstounská péče byla vykonávána bezplatně, nebo pokud tak bylo stanoveno ve smlouvě, náležela pěstounovi náhrada

---

²⁴ Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., Všeobecný občanský zákoník rakouský, Dostupné z: www.beckonline.cz

výdajů sloužících k zajištění potřeb dítěte ze strany příbuzných, třetích osob nebo veřejných prostředků. Nad činností pěstounů byl vykonáván dozor ze strany poručenského soudu, který ve většině případů delegoval tuto funkci na spolek Okresní péče pro mládež, jenž fungoval jako pomocný soudní orgán za účelem péče o děti, které potřebují pomoc. Třetím možným dozorčím orgánem byl dozorčí důvěrník, jehož funkcí byl individuální dozor. Každý dozorčí důvěrník skládal slib o výkonu své funkce k rukám dozorčího soudu. Důvěrník tak navštěvoval pěstounské rodiny, posuzoval stav dítěte a sepisoval pravidelná hlášení. V období první republiky se důvěrníky stávali učitelé, faráři, starostové, četníci nebo jiné osoby mající hospodářský či kulturní vliv. Pěstounská péče byla rozdělena a vykonávána ve čtyřech od sebe se lišících skupinách:

- I. Nalezenecká pěstounská péče, která fungovala na stejném principu jako v období 18. století s drobnými odchylkami. Dítě bylo svěřováno do společné péče manželů, nikoli pouze ženě (kojné), jak tomu bylo dříve. Věková hranice pro pobyt dítěte u pěstounské rodiny byl zvýšen z 6 let na 10 let s možností posunutí až do 16 let dítěte.
- II. Pěstounská péče řízená Okresními péčemi o mládež. Přesná konkretizace podmínek pro výkon pěstounské péče v osobě pěstouna a pravidelná kontrola výkonu pěstounské péče za účelem dosažení řádné výchovy dítěte.
- III. Pěstounská péče v koloniích. Jde o pěstounskou péči založenou na myšlence vytvoření kolonie vhodných pěstounských rodin v určité obci, kterým by za účelem zvýšení efektivity, snazší kontroly a větší podpory rodin byly svěřeny děti do pěstounské péče.
- IV. Pěstounská péče založená na smluvní dohodě mezi budoucími pěstouny a rodiči dítěte bez zásahu soudního orgánu. Tento způsob představoval především jakousi rodinnou výpomoc, kdy pěstouny se především stávali prarodiče nebo jiní příbuzní.²⁵

Pro zorganizování odborného zajištění a rozvoj pěstounské péči působili v rámci celého právního systému tři druhy organizací: veřejnoprávní, polooficiální, soukromoprávní. Za **veřejnoprávní** organizace byly považovány instituce spadající pod správu země (pod správu státu, okresů, obcí). Organizace byly spravovány pomocí

---

²⁵ MATĚJČEK, Zdeněk et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. 1 vydání. Praha: Portál, 1999, s. 28-30, ISBN 80-7178-304-8.

ministerstev a dozor nad výkonem činnosti vykonával okresní soud dle příslušných právních předpisů. Hlavní náplň činnosti byla starost a zajištění opuštěných nebo osiřelých dětí. Polooficiální instituce pak představovaly organizace fungující na principu dobrovolných spolků, které ve spolupráci s veřejnými institucemi zajišťovaly péči o opuštěné a osiřelé děti. Zatímco soukromoprávní instituce uskutečňovaly svoji činnost za pomoci dobrovolnické práce (Svaz československé péče o mládež). Zvláštností byl zákon č. 117/1927 Sb., o potulných cikánech, který upravoval náhradní výchovu pro cikánské děti, kdy státní orgán mohl potulným cikánům odebrat děti mladší 18 let, pokud dospěl k názoru, že rodina není schopna se řádně o své děti starat. Odebrané děti putovaly do řádných rodin nebo ústavů. O odebrání dětí vždy rozhodoval okresní soud.

2.3 Pěstounská péče po roce 1948

Politická situace po druhé světové válce nepředstavovala pro vývoj pěstounské péče kladné vyhlídky. Lidově demokratické zřízení rozhodlo o ukončení činnosti dobrovolných spolků a jejich okamžitým zrušení. Výchova dítěte se tak přeměnila z individuální na kolektivní výchovu pod absolutní kontrolou státu. Přijetím zákona č. 69/1952 Sb. o sociálně právní ochraně mládeže bylo nekompromisně stanoveno, že: „*je-li třeba dítě svěřit do péče nahrazující péči rodičů, bude umístěno zásadně do péče kolektivní; jinak lze dítě umístit jen v rodině, která skýtá záruku, že dítě bude vychováváno k lásce k lidově demokratickému státu, a která je schopna mu poskytnout prostředí příznivé po všech stránkách pro jeho rozvoj, a to zpravidla u toho, kdo dítě osvojí.*“²⁶ Těto dogmatické dikci zákona bohužel vyhovovalo jen nepatrné procento osob, což se projevilo na vzrůstajícím počtu dětí umístěných v ústavech a dětských domovech. Stát si tímto způsobem nuceně zajišťoval ideologickou výchovu vyžadovanou v dané době. V otázkách pěstounské péče byly nejprve zrušeny nalezince a přejmenovány na Ústavy péče o dítě. Všechna péče o děti byla přenesena do pravomoci státních orgánů. Největší a nejfatálnější změnou byla novelizace

---

²⁶ ČESKO. Zákon č. 69/1952 Sb., ze dne 18. listopadu 1952 o sociálně právní ochraně mládeže, § 9, In: Sběrka zákonů České republiky. 1952, částka 35, s. 317. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=69/1952&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

zákona č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže, kde právní úprava upřednostňovala ústavní péči před náhradní rodinnou péčí. V návaznosti na tuto úpravu došlo k zániku pěstounské péče jako takové, neboť náhradní rodinná péče mohla být realizována pouze formou osvojení nebo poručenství. Všechny děti doposud žijící v pěstounských rodinách byly odebrány a umístěny do státem zřízených a kontrolovaných ústavů. Děti umístěné v těchto zařízeních nejspíš netrpěly po stránce fyzické (oblečení, jídlo a školní docházka), ale po stránce psychické to pro děti nebylo nejjednodušší. Politické a místní zřízení ústavů nebralo žádné ohledy na zájmy dětí. Sourozenecké vztahy byly násilně rozbíjeny. Institut pěstounské péče zaznamenal snahu o jeho znovuzavedení v roce 1963, kdy byl zrušen zákon o sociálně právní ochraně mládeže a byl umožněn individuálnější přístup k dětem. K zavedení pěstounské péče sice nedošlo, ale byla schválena jiná, pěstounské péči podobná alternativa – svěření dítěte do výchovy jiné osoby. Pěstounská péče se znovu objevila v právním řádu naší republiky po přijetí zákona č. 50/1973 S., o pěstounské péči. Tentokrát se právní úprava zaměřovala na vytvoření ideálních podmínek pro normální vývoj a vhodnou výchovu dítěte. Zákon tak charakterizoval nejen pěstounskou péči jako takovou, ale nově se zaměřil i na hmotné zabezpečení pěstounské rodiny. Negativní podmínkou pěstounské péče byla dlouholetost. Prozatím byl tento institut určen pouze pro děti, které si nechají pěstounské rodiny dlouhodobě nebo trvale. Pro krátkodobé pobyty dětí v rodinách se používaly instituty opatrovnictví, poručnictví nebo svěřené do péče jiné fyzické osoby. Nároky na osobu pěstounů zůstávaly nezměněny. Pěstoun musel prokázat zdravotní, výchovné a morální vlastnosti a schopnosti. Vedení evidence dětí vhodných k pěstounské péči a evidence pěstounů patřila do kompetence okresních a místních národních výborů. Předtím než soud rozhodl o svěření dítěte do pěstounské péče, vyžádal si vyjádření příslušného národního výboru nejen na osobu pěstouna, ale i dítěte.²⁷

2.4 Pěstounská péče po roce 1989

Vývoj našeho státu se po nastolení demokracie v roce 1989 mohl konečně naplno projevit, a to nejen v rovině politické, ale i právní. Dalo se tak očekávat, že

---

²⁷ BUBLEOVÁ, Věduna. Historický vývoj péče o opuštěné děti. *Náhradní rodinná péče*. 2000, roč. 3, č. 1, s. 51. ISSN 1212-3765.

odvětví soukromého práva projde velkou změnou. Oblast náhradní rodinné výchovy bylo potřeba rapidně změnit a zaměřit se především na odklon od preferování ústavní výchovy, zavést nové prostředky realizace pěstounské péče a zabývat se zájmy a potřebami dítěte. Právní úprava pěstounské péče vychází z ústavního pořádku České republiky (ÚSTAVA²⁸ a LZPS²⁹) s ohledem na ratifikované³⁰ mezinárodní smlouvy (UOLPZS³¹ a UPD³²). Hlavním právním předpisem upravujícím pěstounskou péči byl zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, který byl účinný až do roku 2000. Na samém počátku tohoto období stále platilo pravidlo, kdy svěřování dítěte do pěstounské péče bylo možné pouze v situaci, kdy řádnou výchovu dítěte nešlo zajistit osvojením nebo ústavní výchovou, která tak dostávala přednost před pěstounskou péčí. Zlom se dostavil s přijetím zákona č. 91/1998 Sb., který doplnil zákon o rodině a upřednostnil náhradní rodinnou péči před ústavní výchovou, zavedl institut *rodičovské zodpovědnosti*³³, zavedl institut *poručenství*³⁴ a v neposlední řadě definoval *sociálně-právní ochranu dětí*³⁵. Další průlom byl zaznamenán přijetím zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, který upravoval zprostředkování náhradní rodinné péče a činnost orgánů sociálně právní ochrany dětí. S přijetím tohoto zákona došlo ke zrušení zákona o pěstounské péči a následnému přesunutí pěstounské péče do zákona o rodině. Tímto krokem došlo ke změně dlouhodobého pojetí pěstounské péče na krátkodobou pěstounskou péči. Přijetím zákona č. 168/2005 Sb., kterým se změnil zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, byla zavedena odměna pěstouna ve zvláštních případech. A v neposlední řadě došlo úpravou několika zákonů (ZOSPOD, OSŘ a zákona o přestupcích) k zavedení pěstounské péče na přechodnou dobu.

---

²⁸ ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

²⁹ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

³⁰ závazné potvrzení platnosti zvláště důležitého dokumentu.

³¹ sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 S., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3,5 a 8.

³² sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

³³ souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění.

³⁴ osoba, která vychovává, zastupuje a spravuje majetek nezletilého namísto jeho rodičů, kteří zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo byl pozastaven jejich výkon rodičovské zodpovědnosti.

³⁵ ochrana práva dítěte na zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochrana oprávněných zájmů dítěte, předcházení vzniku ohrožení dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje působení k obnovení narušených funkcí rodiny.

2.5 Pěstounská péče po přijetí nového občanského zákona

Poslední a značně rozsáhlou změnou prošla právní úprava zaměřující se na problematiku pěstounské péče v návaznosti na přijetí OZ. První a nepochybně přelomovou novinkou je zanesení rodinně-právní úpravy do společného právního předpisu občanského práva. Institut pěstounské péče bude využíván za situace, kdy není možná osobní péče rodičů nebo poručníka a dostává se jí přednosti před ústavní výchovou. Pěstounská péče se stává pouze dočasným institutem. Soud ve výjimečných případech může stanovit pěstounskou péči na dobu neurčitou, ale s důrazem na právo rodičů požadovat navrácení dítěte do jejich osobní péče. Je tak podporována snaha o zachování vzájemných rodinných vazeb mezi dítětem a biologickým rodičem za pomoci pravidelných kontaktů³⁶. I nadále zůstává zachováno pravidlo svěřování dítěte do péče jedné fyzické osoby nebo společné péče manželů. Novinkou je možnost svěření dítěte do péče pouze jedné osoby, žijící v manželství se souhlasem druhé osoby žijící v tomto manželství. Za žádných okolností nelze svěřit dítě do péče registrovaným partnerům nebo osobám nežijícím v manželském svazku³⁷. Okruh práv a povinností byl ve značné míře zachován (osobní péče pěstouna a adekvátní výkon práv a povinností). Osoba pěstouna zůstává bez vyživovací povinnosti. Změnu v povinnostech pěstouna představuje v první řadě bezprostřední informovanost biologických rodičů o podstatných záležitostech týkajících se dítěte a následně s tím spojený § 967 OZ „Pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak.“ Tato změna by tak měla deklarovat pěstounskou péči jako přechodný azyl s vyhlídkou návratu do péče biologických rodičů. V důsledku přijetí OZ muselo dojít také k pozměnění procesních předpisů. Neboli vyjmutí třetí části hlavy páté a její následné vložení do nově přijátého

---

³⁶ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., ze dne 22. března 2012 občanský zákoník, § 959 a 960, In: Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33, s. 1131. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

³⁷ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., ze dne 22. března 2012 občanský zákoník, § 964 a 965, In: Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33, s. 1131. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

zákona **ZZŘS**³⁸. Jednotlivé typy pěstounské péče také zaznamenaly určité změny. Pěstounskou péči na přechodnou dobu upravuje OZ pouze v § 958 odst. 3 s odkazem na **ZOSPOD**³⁹. Problematika pěstounské péče je zahrnuta do části páté od § 47a až po § 47za. Najdeme zde evidenci osob, způsob svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nebo délku pěstounské péče na přechodnou dobu (1 rok). Dalším typem je tzv. předpěstounská péče, která byla upravena v § 45b zákona o rodině. OZ se o předpěstounské péči zmiňuje v § 963, kdy nově rozhoduje o svěřeni dítěte do předpěstounské péče soud na místo orgánu sociálně právní ochrany dětí a zároveň má soud možnost stanovit délku předpěstounské péče delší než tři měsíce.

---

³⁸ ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., ze dne 27. září 2013 o zvláštních řízeních soudních, In: Sbíрка zákonů České republiky. 2013, částka 112, s. 3186-3256. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=292/2013&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

³⁹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., 30. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí, In: Sbíрка zákonů České republiky. 1999, částka 111, s. 7662-7681. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

3 Právní předpisy pěstounské péče

V této kapitole bych se ráda zaměřila na právní předpisy, které jsou v současné době účinné a upravují institut pěstounské péče. Jde o nástin mnou vybraných právních předpisů a stručné přiblížení jejich vnitřní právní úpravy. Než se pustíme do jednotlivých právních předpisů, ráda bych zde uvedla odkaz na internetové stránky <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>, kde jsou k dispozici všechny mnou uváděné právní předpisy, čímž se pokusím vyhnout nadměrnému vypisování volně dostupných a pro tuto práci „méně podstatných“ informací.

3.1 Mezinárodní právní předpisy

Právní předpisy, uváděné v této části práce, představují mezinárodní právní dokumenty, které byly na základě čl. 10 zákona č. 1/1993, Ústava České republiky ratifikovány a staly se tak součástí právního řádu České republiky s nejvyšší právní silou. Mluvíme proto o právních dokumentech, které jsou pro naši republiku právně závazné a mají tzv. aplikační přednost před všemi ostatními zákony nebo jinými právními předpisy. Všechny právní dokumenty vydané Českou republikou musí být v souladu s těmito mezinárodními dokumenty. V návaznosti na téma práce jsem se zaměřila na mezinárodní dokumenty upravující práva dětí.

3.1.1 Všeobecná deklarace lidských práv

Neznámější dokument upravující lidská práva, který svým charakterem nespadá mezi právně závazné dokumenty, ale i přesto nadále slouží jako výchozí bod pro všechny mezinárodní úmluvy zaměřující se na lidská práva. Pro tuto práci je stěžejní článek 16 odst. 3, ve kterém je stanoveno, že *„rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.“*

3.1.2 Deklarace práv dítěte

První dokument, který zmínil skutečnost, že každé dítě potřebuje péči a zvláštní právní ochranu a to nejen před narozením, ale i po něm. Záměrem Deklarace bylo zajistit všem dětem šťastné dětství, při kterém budou moci naplno využívat svých práv a

svobod v nich uvedených. Deklarace zahrnuje deset zásad. Pro potřeby náhradní rodinné péče je nejdůležitější zásada č. 6, kde je stanoveno, že „*dítě potřebuje k plnému a harmonickému vývoji své osobnosti lásku a porozumění. Pokud je to možné, má vyrůstat v péči svých rodičů, kteří jsou za ně odpovědní, a v ovzduší přízně, morálního i materiálního zabezpečení. Dítě v útlém věku může být odloučeno od své matky pouze za výjimečných okolností. Společnost i úřady jsou povinny poskytovat zvláštní péči dětem bez rodičů a dětem bez přiměřených prostředků k životu. Finanční podpora státu a jiná pomoc dětem z početných rodin je žádoucí.*“

3.1.3 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Nejdůležitější právní úmluva zabývající se ochranou lidských práv v Evropě na mezinárodní úrovni, sestavená a přijatá Radou Evropy. Sjednána byla roku 1950 a Českou republikou byla přijata roku 1992, kdy vstoupila i v účinnost. Evropská úmluva obsahuje úpravu lidských práv a základních svobod pro všechny osoby, tudíž i pro děti. Pro pěstounskou péči, která je předmětem této práce, je důležité zmínit především čl. 8, ve kterém se hovoří o respektování rodinného a soukromého života, obydlí a korespondence. Do těchto práv může být zasaženo pouze v nezbytném případě, je-li ohrožen zájem národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany morálky nebo zdraví. Každý takový zásah musí vždy proběhnout v souladu se zákonem. Názorný příklad porušení čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod najdeme v soudním sporu *Olsson vs. Švédsko* (rozsudek č. 10465/83 ze dne 24. 03. 1988), *Kutzner vs. Německo* (rozsudek č. 46544/99 ze dne 26. 02. 2002), *Wallová a Wall vs. Česká republika* (rozsudek č. 23848/04 ze dne 26. 10. 2006) nebo *Havelka vs. Česká republika* (rozsudek č. 23499/06 ze dne 21. 06. 2007).

3.1.4 Úmluva o právech dítěte

Právní dokument dle mého názoru celosvětového významu, upravující mezinárodně právní ochranu dětí. Samotná Úmluva byla přijata shromážděním OSN roku 1989. Česká republika ji ratifikovala roku 1991, ve kterém nabyla i účinnosti. Celý právní obsah Úmluvy je postaven na zásadě *provision, protection a participation*, neboli právo na zajištění dítěte, právo na ochranu dítěte a právo dítěte na spolum rozhodování o

věcech, které se ho týkají. Nejdůležitější přínos spatřuji v definování pojmu dítěte, kdy za dítě je považována „každá lidská bytost mladší osmnáct let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“⁴⁰ Dalším nově definovaným a důležitým právem se stalo právo dítěte na vyrůstání v rodině. Dítě má být dle článku 9 odděleno od svých biologických rodičů pouze za předpokladu, je-li to v zájmu dítěte. „Každé dítě, které je dočasně nebo trvale zbaveno svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.“⁴¹ Při umístování dítěte do náhradní rodinné péče musí být jednoznačně brán zřetel na etnický, náboženský a kulturní původ dítěte. Neméně důležitou skutečnost představuje právní zakotvení základních dětských práv. Jako jsou právo na život, zaručení *participačních práv*⁴² nebo zákaz diskriminace v jakékoli podobě.

3.1.5 Evropská úmluva o výkonu práv dětí

Tato úmluva byla schválena roku 1996 ve Štrasburku a Česká republika ji přijala roku 2001. Základem Evropské úmluvy je opět v první řadě zájem dítěte. Každý soudce tak posuzuje, zda jsou získané informace dostatečné pro co nejlepší rozhodnutí, jenž bude v zájmu dítěte. Součástí úmluvy jsou procesní práva dítěte. Především právo během soudního řízení získávat příslušné informace, moci konzultovat a právo vyjádřit svůj názor, pokud má dítě dostatečnou schopnost chápat situaci. Každé soudní řízení by se mělo konat co nejrychleji, tak aby nedocházelo ke zbytečným průtahům. Česká republika se na základě právního obsahu této úmluvy rozhodla učinit při ratifikaci prohlášení, kde se zavázala k využívání této úmluvy ve věcech týkajících se řízení o osvojení, řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, řízení o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti, ale i dalších řízeních týkajících se rodinných věcí.

---

⁴⁰ Sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte čl. I, In: Sbírka zákonů České republiky. 1991, částka 22, s. 503. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=104/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁴¹ Informační centrum OSN v Praze. Úmluva o právech dítěte. Osn.cz [online]. © -2016 [cit. 2015-07-06]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

⁴² právo na účast ve věcech, které se dětí bezprostředně dotýkají (škola, rodina).

3.1.6 Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Tento právní dokument jsem do této práce zahrnula z důvodu rozrůstajícího počtu dětí se zdravotním postižením, jenž by měly být umístovány do náhradní rodinné péče. To nejpodstatnější ujednání, které se nachází v článku 23, říká, že dítě nesmí být odděleno od svých biologických rodičů pro své zdravotní postižení nebo zdravotní postižení svých rodičů, pokud neexistuje oprávněný důvod, že rodiče nejsou schopni o své dítě řádně pečovat.

3.1.7 Směrnice o náhradní rodinné péči

Je posledním právním dokumentem, který v současné době zatím není závazného charakteru, který má svým obsahem spojitost s péčí o děti vyrůstající mimo péči svých biologických rodičů. Celý obsah směrnice je zaměřen na dodržování zásady vhodnosti a nezbytnosti. Zásada nezbytnosti má za cíl podporovat děti, aby v nejlepším případě mohly zůstat nebo se navrátit zpátky ke svým biologickým rodičům. Naproti tomu zásada vhodnosti má za úkol zdůraznit individuální potřeby každého jedince, v tomto případě dítěte a jejich zohlednění při jejich umístování do náhradních rodin.

3.2 Vnitrostátní právní předpisy

3.2.1 Občanský zákoník

Základní hmotně právní předpis, který upravuje všechny záležitosti spadající do oblasti soukromého práva občanského. Je tedy zřejmé, že je i základním právním předpisem pro úpravu pěstounské péče. Před jeho přijetím spadala tato problematika do zákona o rodině. Najdeme zde tak detailní úpravu s odkazem na další podpůrné zákony (ZOSPOD, ZZŘS, ZSSP).

3.2.2 Občanský soudní řád

Základní procesně právní předpis týkající se řízení o svěření dítěte do pěstounské péče. Neobsahuje ovšem samostatnou úpravu daného řízení. V důsledku přijetí OZ a ZZŘS se z OSŘ stává zákon upravující pouze sporná řízení a řízení

nesporná jsou delegována do jiného zákona. Jeho podstatou je seznámení nás se základními procesními záležitostmi pro absolvování řádného soudního řízení (zahájení řízení, podání návrhu, náležitosti, lhůty, samotné řízení v prvním stupni, opravné prostředky atd.).

3.2.3 Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Právní předpis je pro pěstounskou problematiku pěstounské péče nenahraditelný. Nejen, že upravuje kolektivní pěstounskou péči, ale zároveň upravuje i procesní otázky týkající se pěstounské péče. Najdeme zde i samotný proces zprostředkování pěstounské péče a na konec to nejdůležitější, je zde zakotvena úprava institutu pěstounské péče na přechodnou dobu a dohoda o výkonu pěstounské péče.

3.2.4 Zákon o státní sociální podpoře

Právní předpis, který upravuje problematiku dávek pěstounské péče a konkrétně stanovuje jednotlivé dávky a příslušné náležitosti pro jejich možné vyplacení žadateli. Jde například o příspěvek na zakoupení motorového vozidla, odměnu pro pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte nebo na příspěvek při převzetí dítěte. Podrobnější informace o jednotlivých příspěvcích budou rozebrány v pozdější části práce.

3.2.5 Zákon o zvláštních řízeních soudních

Zákon o zvláštních řízeních soudních je novým právním předpisem, schválený spolu s OZ. Jde o právní předpis, který obsahuje právní úpravu nesporných řízení. Řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče je upraveno v hlavě páté spolu s dalšími druhy řízení ve věcech rodinně právních, kromě řízení ve věcech manželského majetkového práva a výživného mezi zletilými osobami. Mezi OSŘ a ZZŘS je založen vztah speciality a subsidiarity – za speciální zákon je považován zákon o zvláštních řízeních soudních a zásada subsidiarity, se projeví v případech, kdy záležitosti spadající do oblasti občanského práva nejsou upravena konkrétně tímto zákonem, ale naopak se použijí pro jejich řešení příslušná ustanovení občanského soudního řádu.

3.2.6 Normy ústavního pořádku

Normy ústavního pořádku představují právní prameny nejvyšší právní síly. V České republice to jsou Ústava a Listina základních práv a svobod. Z Ústavy bych zmínila především čl. 10, který upravuje ratifikaci mezinárodních smluv a jejich přijetí do právního řádu České republiky. Listina základních práv a svobod naproti tomu upravuje rodinně právní vztahy detailněji a to v kapitole týkající se hospodářských, sociálních a kulturních práv. Nejpodstatnější část je obsažena v čl. 32 odst. 1 a 4. Odstavec jedna nás upozorňuje na zákonnou ochranu rodiny a rodičovství. V odstavci čtyři je pak zakotveno právo rodičů na péči a výchovu dětí, které může být omezeno pouze rozhodnutím soudu a dle zákonných podmínek.

4 Druhy pěstounské péče

4.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je považována za formu individuální náhradní rodinné péče, kdy je nezletilým dětem poskytována ochrana, péče a rodinné zázemí od náhradní, pěstounské rodiny. Osoby poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu jsou právem považovány za profesionály vykonávající ojedinělou a značně specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o děti, které nemohou vyrůstat ve stabilním a klidném rodinném prostředí. Pěstounská péče na přechodnou dobu je pouze dočasným a krátkodobým řešením v péči o dítě, která má dítě uchránit před umístěním a výchovně v ústavním prostředí. Pěstounská péče na přechodnou dobu nesmí trvat déle než rok a pěstouni musí být od samého začátku připravováni na odchod dítěte zpět k biologické rodině nebo jeho umístění do jedné z forem trvalé náhradní rodinné péče. Tato forma náhradní péče je využívána v případech, kdy se biologičtí rodiče nemohou o své děti starat, ale existuje možnost návratu dítěte zpět do jejich péče anebo v případě, kdy se pro dítě hledá dlouhodobější, trvalá forma náhradní rodinné péče, jako jsou osvojení nebo dlouhodobá pěstounská péče. Před umístěním dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu je nezbytné dítě důkladně připravit s přihlédnutím na věk dítěte a jeho rozumový vývoj na novou rodinu a změnu, která ho čeká. Především vysvětlení, proč je pro dítě takový způsob umístění dobrý a kdo je to pěstoun. Od rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat a zhodnotit, zda i nadále trvají důvody pro umístění dítěte v náhradní rodině – pěstounské péči na přechodnou dobu.⁴³ (více v 5. Kapitole)

4.2 Příbuzenská pěstounská péče

Pojem příbuzenské pěstounské péče spočívá v péči o dítě rodinným příslušníkem, protože jeho biologičtí rodiče se o dítě nechtějí nebo nemohou starat. Nejčastěji se tak o děti starají prarodiče nebo jiný blízký příbuzný. Běžní zájemci o náhradní rodinnou péči mají oproti příbuzným značnou výhodu. Jsou průběžně

---

⁴³ Metodické doporučení MPSV č. 6/2009. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010 [cit. 2015-09-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7270/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf

připravování, školení, mají podporu odborníků a mohou si ujasnit vlastní motivaci k takové životní změně, jako je péče o dítě. Kdežto příbuzní, kteří přebírají do své péče děti od svých blízkých, nemají možnost zvažování, ba právě naopak jsou velmi často postaveni před rychlou volbu bez možnosti přípravy a času na přijetí této změny. Velmi často sám příbuzný prožívá osobní krizi a k tomu by měl přehodnotit vztah k rodičům dítěte a dítěti samotnému. Výzkumy a praxe jednoznačně ukazují, jak se skupina náhradních rodičů (klasických pěstounů) a skupina příbuzných od sebe významně odlišují. Příbuzní dítěte mají jiné potřeby, jiné životní tempo a v některých případech rovněž i jiné postoje. Metody a nástroje využívané a fungující při péči o svěřené dítě v rámci klasické pěstounské péče jsou v případě příbuzenské pěstounské péče mnohem hůře uplatnitelné, v některých případech naprosto nemožné. (více v 7. Kapitole)

4.3 Raná pěstounská péče

Institut rané pěstounské péče je možné s ohledem na její charakteristické znaky považovat za formu pěstounské péče na přechodnou dobu, akorát s tím rozdílem, že na rozdíl od pěstounské péče na přechodnou dobu je raná pěstounská péče určena výhradně pro novorozence. Tento druh pěstounské péče umožňuje kvalitní a bezpečnou individuální péči o novorozená miminka, tak aby se zabránilo trvalým vývojovým následkům způsobeným pobytem v ústavním zařízení. V prvních dnech po narození dítěte je velmi důležité, aby bylo umístěno do rodinného prostředí, neboť právě tyto dny jsou nejdůležitější pro další psychický a osobnostní vývoj, kdy se dítě učí vytvářet pevné citové vazby. Ranou pěstounskou péčí tak můžeme chápat ve dvou rovinách. V prvním případě jde o pěstounskou péči na přechodnou dobu určenou pro novorozence, kteří zatím nemají žádnou sociální zkušenost, jelikož jejich původní biologická rodina se o ně nechce nebo nemůže starat. V druhém případě pak lze ranou pěstounskou péči považovat za pěstounskou péči na přechodnou dobu opět určenou pro novorozence, kteří již ale mají sociální zkušenost, protože byly odebrány přímo od biologické rodiny, která neplnila řádně svoji funkci.⁴⁴ Osoby mající zájem o výkon rané pěstounské péče jsou zařazeny do stejné evidence žadatelů jako osoby mající zájem o výkon pěstounské péče na přechodnou dobu a to z důvodu, že existuje možnost, že by

---

⁴⁴ Co je to raná pěstounská péče. Náruč dětem z.s. [online]. Olomouc: Náruč dětem z.s, 2013[cit. 2016-08-05]. Dostupné z: <http://www.narucdetem.cz/clanky/item/3-co-je-to-rana-pestounska-pece>

pěstounské rodiny, které již získaly určité zkušenosti s ranou pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu s péčí o bezproblémové děti, mohly přehodnotit svůj postoj a poskytnout péči i dalším dětem, u nichž je již na první pohled velmi vysoký předpoklad složitější a náročnější péče. Zvláště pak v dnešní době, kdy je čím dál větší počet dětí do věku tří let umisťováno do kojeneckých ústavů a dětských domovů. Počet pěstounských rodin, ať již rané péče nebo přechodné, je pro potřeby dočasné náhradní péče značně nedostatečný.⁴⁵

4.4 Předpěstounská péče

Předpěstounská péče představuje dočasnou péči budoucích pěstounů, jejíž hlavním účelem je snaha o navázání bližších vztahů mezi dítětem a pěstounem. V některých případech v tomto období dochází i k navázání kontaktů dítěte s rodinou pěstouna. Prioritou je vzájemné poznání a sblížení v reálných životních podmínkách včetně zázemí, ve kterém bude dítě s pěstounem a jeho rodinou žít. Dočasné svěření do předpěstounské péče je využíváno v případech, kdy bylo dítě na základě rozhodnutí soudu umístěno do ústavní výchovy nebo se nachází v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Nevylučuje se ovšem ani svěření do předpěstounské péče za situace, kdy se dítě nachází v péči biologických rodičů nebo jiných fyzických osob, s tím, že oni sami jej předávají do péče pěstouna. Institut předpěstounské péče se neuplatňuje při svěřování dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu. O předpěstounské péči rozhoduje soud. Před účinností nové právní úpravy (ZZŘS, OZ, OSŘ) rozhodoval o předpěstounské péči orgán sociálně právní ochrany dětí. Konkrétně obecní úřad s rozšířenou působností, který měl po vydání rozhodnutí povinnost o této skutečnosti ve lhůtě patnácti dnů informovat soud. Předpěstounská péče je považována za péči fakultativní, neboli péči, která není povinná a nemusí tak o ní tak být soudem rozhodnuto. Záleží pouze na potřebách a vůli jednotlivce. S novou právní úpravou zároveň došlo ke změně délky předpěstounské péče. Původně byla zákonem stanovena maximální tříměsíční lhůta. V současné době se od této podoby upustilo a záleží pouze

---

⁴⁵ Informace o postupech spojených s umisťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

na soudci, který určí délku trvání předpěstounské péče. Každý případ je specifický a tak by měl rozhodovat podle rozhodných skutečností v konkrétním případě. Stanovená doba by neměla být krátká, aby se pěstoun nedopustil ukvapeného rozhodnutí, ale zároveň by neměla být nepřiměřeně dlouhá, aby došlo k co nejrychlejší stabilizaci poměrů dítěte. Účastníky soudního rozhodnutí o předpěstounské péči jsou pěstoun, biologičtí rodiče dítěte a samozřejmě dítě, které je zastoupeno kolizním opatrovníkem. Soud smí rozhodnout i bez nařízeného jednání ve formě rozsudku, neboť „*ve věci samé rozhoduje soud rozsudkem.*“⁴⁶ Jakmile nabude rozhodnutí o předpěstounské péči právní moci, vzniká pěstounovi dle § 47p odst. 2 ZOSPOD nárok na dávky pěstounské péče. Nad samotným průběhem a úspěšností předpěstounské péče vykonává dohled rovněž soud za úzké spolupráce s orgánem sociálně právní ochrany dětí, který má zákonem stanovená práva a povinnosti. Především obecní úřad obce s rozšířenou působností může využít svého práva ověřit, zda od předání dítěte do předpěstounské péče nedošlo ke změně skutečností rozhodných pro svěření dítěte do pěstounské péče. Dojde-li ke změně těchto skutečností, je povinen neprodleně podat návrh na zrušení rozhodnutí soudu. Mimo toto právo mají zaměstnanci obecního úřadu povinnost navštěvovat rodinu, případně jiné prostředí, ve kterém se dítě dlouhodobě aktivně zdržuje a to nejméně jednou za tři měsíce v období prvních šesti měsíců předpěstounské péče. Zaměstnanci tyto návštěvy vykonávají na základě zvláštního oprávnění vystaveného obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Oprávnění je vystaveno konkrétnímu zaměstnanci a musí tak obsahovat jméno a příjmení zaměstnance, a jiné bližší osobní údaje, včetně podrobně vymezené činnosti, kterou může příslušný zaměstnanec vykonávat.⁴⁷

---

⁴⁶ ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., ze dne 27. září 2013 o zvláštních řízeních soudních, § 471 odst. 1, In: Sběrka zákonů České republiky. 2013, částka 112, s. 3250. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=292/2013&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ., L. WESTPHALOVÁ et al. Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§ 655-975). Komentář [online]. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 [cit. 2016-06-18]. ISBN 978-80-7400-503-9. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamjlsl44dsx3qmy4tmmy>

4.5 Kolektivní a individuální pěstounská péče

Kolektivní nebo též skupinová pěstounská péče je založena na výchově a péči o svěřené děti v zařízeních určených pro výkon pěstounské péče. V praxi to znamená výkon pěstounské péče v rámci velké pěstounské rodiny se čtyřmi až šesti svěřenými dětmi nebo výkon pěstounské péče v rámci tzv. SOS dětských vesniček. Zařízení pro výkon pěstounské péče jsou zřizovány kraji nebo obcemi se samostatnou působností a jsou budována ve většině případů v samostatném objektu nebo jiných prostorách, které zřizovatel vybaví bydlením pro rodiny s větším počtem svěřených dětí. Pěstoun vykonává pěstounskou péči na základě sjednané dohody o výkonu pěstounské péče se samotným zřizovatelem. Výhodou skupinové pěstounské péče je dostupnost odborné péče, ať už psychologické či pedagogické. Nezúčastnění jedinci se mylně domnívají, že individuální pěstounská péče je za každých okolností pro dítě lepší. Avšak není tomu tak. Především pro dospívající děti, sourozenecké skupiny, nebo děti, které byly zneužívány, je velmi často charakteristické, že si nepřejí být umístěni do klasické pěstounské rodiny. V mnoha ohledech (především vliv na dětskou psychiku) to ani není vhodné. I při výchově v těchto kolektivních zařízeních vzniká určitý citový vztah dítěte k pěstounovi, který sice často bývá mělký a povrchní, ale i tak je dítě schopno při větší snaze navázat bližší kontakty a pevné vazby s okolím.

Naproti tomu individuální pěstounská péče je založena na principu výchovy o svěřené dítě pěstounem v běžném rodinném prostředí. Pěstouny jsou rodinní příbuzní, zejména prarodiče nebo cizí osoby, které však obvykle mají své vlastní děti, které jsou ve většině případů již dospělé a samostatné. Při výkonu individuální pěstounské péče se samotná péče a výchova podobá výchově v biologické rodině a svěřeným dětem se tak dostává láskyplného zázemí a péče jako od vlastních biologických rodičů. Na rozdíl od kolektivní pěstounské péče individuální pěstouni velmi často vůbec nevyhledají odbornou pomoc nebo se značným zpožděním a dítě se tak dostává do mnohem častějších především psychických problémů. A to proto, že si pěstouni nechtějí připustit, že by dítě mohlo mít problémy, nebo aby na sebe neupozorňovali a nebyli nařčeni ze špatné péče o dítě. Není proto snadné jednoznačně určit, která forma pěstounské péče je lepší, ale každá má své výhody a nevýhody, které se na každém jednotlivci (dítěti) projevují v menší nebo větší míře. Jsou tu proto zákonem určené

orgány sociálně právní ochrany, aby ony posoudily, která forma péče (kolektivní, individuální) je pro dítě nejlepší.

5 Pěstounská péče na přechodnou dobu

5.1 Účel a funkce pěstounské péče na přechodnou dobu

Důvodem pro zavedení této formy dočasné péče bylo poskytnutí dostatečného prostoru a času pro biologické rodiče dítěte, kteří procházejí krizí, aby si vyřešili osobní problémy a upravili si poměry tak, aby se mohli znovu ujmout péče o své dítě. V situacích, kdy se rodiče již neujmou výchovy a péče o své děti, má institut pěstounské péče na přechodnou dobu zabezpečit péči o dítě po dobu, než bude rozhodnuto o jiné formě náhradní rodinné péče a následně umístěno do jiného vhodného výchovného prostředí. Smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je zároveň zamezení nebo alespoň co největší omezení v otázce umístování dětí útlého věku do kojeneckých ústavů po dobu, než bude možné rozhodnout o jejich následné péči. Jak je již z názvu patrné, jde pouze o přechodné řešení v oblasti výchovy dítěte. Avšak i toto přechodné řešení má mnohem větší přínos pro vývoj dítěte než umístění do ústavní výchovy, která má na osobnostní vývoj naopak značný negativní dopad. Rodinné prostředí, ba i chvílkové, poskytuje dítěti základní poznatky a zkušenosti, které mohou výrazně ovlivnit budoucí způsob dětského chování, chápání, jednání a reakcí na okolní svět. Rodina jako taková je právem považována za přirozenější sociální skupinu než prostředí výchovného ústavu, a to především z důvodu trvalosti a spolehlivosti vznikajících citových vztahů. Tyto vztahy se pak projevují sdílením života a potřebou navazovat blízkost s jinou osobou.⁴⁸ Mnoholetá praxe a značná škála výzkumů dokazují, že děti, které prožijí značnou část svého života v ústavech, nejsou následně schopné se bezproblémově zařadit do každodenního života dnešní společnosti. Nejsou schopny navazovat kvalitní mezilidské vztahy, neboť dosahují výrazně nižšího vzdělání, než jim umožňuje jejich vrozená inteligence a vykazují se nadměrně vysokou mírou kriminality.⁴⁹ Snahou pěstounské péče na přechodnou dobu je proto chránit děti a starat se o ně, naplňovat jejich vývojové potřeby a řešit případný opožděný vývoj, vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy a v neposlední řadě podporovat vztahy mezi dětmi a

---

⁴⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči [online]. 1. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012 [cit. 2016-04-24]. ISBN 978-80-87455-14-2. Dostupné z: http://www.adopce.com/_files/adopce-28531afd8d16f6b9399a86fb09ec902b/stredisko-nahradni-rodinne-pece-psychicky-vyvoj-ditete-v-nahradni-rodinne-peci.pdf

⁴⁹ Výzkum prof. Matějčka a kol. *Fond ohrožených dětí* [online]. 2012 [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/nase-cinnost/vyzkum-prof-matejcka-a-kol?highlightWords=%C3%BAstavn%C3%AD+v%C3%BDchova>

jejich biologickými rodiči.⁵⁰ S ohledem na výše uvedené je naprosto zřejmé, že i přes omezenou délku trvání dosahuje pěstounská péče na přechodnou dobu vysoce příznivého výsledku v otázce vlivu na psychický vývoj dítěte a to především malého dítěte. Lze tedy říci, že cílem je prevence před umístěním do ústavní výchovy.

5.2 Vznik pěstounské péče na přechodnou dobu

Odebrání dítěte od biologických rodičů a s tím spojená změna prostředí je velmi významný a závažný krok odehrávající se v životě dítěte, o kterém může rozhodnout jedině nestranný a nezávislý soudní orgán. O umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje soud na základě předloženého návrhu orgánu sociálně právní ochrany dětí, který vyhodnotil, že je nezbytné, aby dítě bylo umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Procesní úkony a otázky související s ustanovením pěstounské péče na přechodnou dobu jsou upraveny konkrétně v § 466 až § 477 pododdíle 2 řízení ve věcech péče soudu o nezletilé v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Věcně a místně příslušným je vždy okresní soud vykonávající svoji pravomoc v obvodu, kde má nezletilá osoba trvalé bydliště. Účastníky řízení jsou zájemce o pěstounskou péči, nezletilé dítě zastoupené opatrovníkem, zákonní zástupci dítěte, jež jsou nositeli rodičovské zodpovědnosti, případně poručník a v neposlední řadě též orgán sociálně právní ochrany dětí. V rámci probíhajícího řízení jsou bezpodmínečně vyslechnuti všichni účastníci, a pokud je dítě s ohledem na svůj věkový a rozumový vývoj schopno formulovat a prezentovat své názory, je rovněž vyslechnuto. Názor dítěte je jednou z klíčových podmínek pro rozhodnutí soudu. Orgán sociálně právní ochrany dětí předloží soudu nashromážděné materiály týkající se rozhodujících skutečností o majetkových, společenských, morálních a vztahových poměrech zákonných zástupců, budoucího pěstouna a dítěte, včetně svého zhodnocení a doporučení pro využití konkrétního řešení. Soud na základě všech zjištěných okolností rozhodne rozsudkem s konstitutivním⁵¹ účinkem nebo předběžným opatřením. Samotný rozsudek pak obsahuje výrok o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu spolu s určením doby, po kterou bude pěstoun o svěřené dítě pečovat. Tato doba není

---

⁵⁰ Pěstounství je profese. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/23252/Pestounstvi_profese_archiv.pdf

⁵¹ rozhodnutí, kterým se v dané věci zakládají, mění nebo ruší práva a povinnosti konkrétní osoby.

striktně dána, ale je stanovena dle individuálních potřeb dítěte a představuje dobu, po kterou rodiče nemohou dítě vychovávat. Vydáním rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nelze chápat jako skončení případu, ale pouze jako jakýsi mezikrok pro období, kdy se bude hledat řešení, zda se dítě vrátí zpět ke své původní rodině nebo bude umístěno do některé z dalších forem náhradní rodinné péče, což znamená osvojení, případně svěřeni do klasické pěstounské péče. Může nastat situace, kdy soud zamítne návrh na umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Tento stav se u nás nevyskytuje jen zcela ojediněle a nejčastější příčinou pro vydání zamítavého rozhodnutí představuje skutečnost, že žadatel nenaplnuje předpoklady pro výkon pěstounské péče, jako tomu bylo v případě dvou sester, kde okresní soud zamítl návrh pro nepřiměřený věkový rozdíl.

5.3 Osoby pěstounů a požadavky na řádný výkon jejich role

V první řadě je důležité si uvědomit, že pěstounem na přechodnou dobu se nemůže stát úplně každý, nýbrž z právního a sociálního pohledu je na osobu pěstouna pohlíženo jako na profesionála působícího v oblasti výchovy ohrožených dětí. Pěstoun je pod neustálým dohledem a jsou na něj kladeny vysoké nároky. Pěstounem se může stát pouze fyzická osoba, u které lze předpokládat, že jejím hlavním motivačním prvkem pro výkon této společenské profese je pomoc dítěti, nikoli uspokojení vlastních potřeb. Mělo by tak jít o osoby mentálně vyvrálé se stabilním psychickým vývojem, jež jsou schopné poskytnout adekvátní náhradní péči dítěti a to bez ohledu na délku jejich pobytu v náhradní rodině. Lze tedy hodně zjednodušeně říci, že od pěstounů na přechodnou dobu se vyžaduje především trpělivost, mentální vyspělost a zralost, vnitřní přesvědčení a motivace a ochota předat cizímu dítěti výchovné návyky s vidinou navrácení svěřeného dítěte zpátky biologické rodině. Aby se člověk stal pěstounem, musí projít školením, psychologickými pohovory a posléze musí být zařazen do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. (více v 5.6. Kapitole). V právním řádu České republiky se nevyskytuje kogentní právní úprava, která by stanovila jednotlivé požadavky, jež mají být kladeny na zájemce o výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Nicméně s ohledem na důležitost, náročnost a samotný účel pěstounské péče na přechodnou dobu se v praxi začalo po zájemcích požadovat, aby splňovali pět nejdůležitějších kritérií.

Věk pěstouna. Věková hranice není nijak zákonem stanovena, nicméně je žádoucí, aby byl zachován přiměřený věkový rozdíl mezi pěstounem a svěřeným dítětem. Snahou je tedy zajistit, aby mezi svěřeným dítětem a pěstounem byl zachován běžný průměrný věkový rozdíl, tak jako je tomu u většiny současné populace. Samozřejmě v praxi dochází ke značně odlišným názorům a přístupům u jednotlivých sociálních pracovníků při posuzování a výběru vhodných adeptů. Někteří preferují dosažení určité věkové hranice, např. třiceti let, jiní zase vyzdvihují životní zkušenosti či emoční vyzrálost. Dle mého názoru nelze jednoznačně určit, ve kterém roku života je člověk schopen stát se pěstounem, ale bylo by vhodné alespoň okrajově vymezit okruh dětí podle věku, které je možné s ohledem na věk pěstouna vychovávat tak, aby se co nejvíce zamezilo například umístěním malých dětí (dětí do tří let) pěstounům v pokročilém věku (důchodový věk) nebo naopak svěřením náctiletých dětí do péče mladým pěstounům (do dvaceti šesti let).

Trestní bezúhonnost představuje další kritérium, které je u pěstounů zkoumáno. Trestní bezúhonnost není hodnocena pouze na základě výpisu z rejstříku trestů, ale zahrnuje rovněž výčet společensky škodlivého chování, které se neslučuje nejen s výkonem pěstounské péče na přechodnou dobu, ale s jakým typem náhradní rodinné péče jakožto celku. Tím míním především zájemce, kteří byli drogově či alkoholově závislí, stali se z nich gambleři nebo vykonávali prostituci. V takových případech není vhodné, aby se tyto osoby staly pěstouny i přesto, že podstoupily léčení a tohoto chování se již nedopouštějí.

Zdravotní a psychický stav pěstouna. Péče o dítě je nejen fyzicky, ale rovněž psychicky náročnou záležitostí, která vyžaduje značnou vnitřní sebekázeň, odhodlání a především trpělivost. Je proto v rozporu s účelem pěstounské péče, aby dítě bylo svěřeno osobě, u které byl prokázán psychický či fyzický handicap, jenž by ovlivňoval řádnou výchovu dítěte nebo dítě přímo ohrožoval. Tělesný handicap jako takový by nebyl problémem za předpokladu, že jedinec je plně schopný zajistit výchovu svěřeného dítěte. Za problematické jsou považovány zejména tělesné vady způsobující rozsáhlé omezení pohybu, například osoby trpící kvadruplegií.⁵² Jak jsem se již zmínila, tak výchova dítěte má dopad i na psychiku pěstouna. U pěstouna by se tak neměly projevovat psychické poruchy nebo poruchy osobnosti, jako jsou například paranoia a

---

⁵² Úplné nebo částečné ochrnutí všech končetin, včetně trupu následkem poškození míchy.

schizofrenie. Je tedy žádoucí, aby u žadatelů bylo provedeno podrobné lékařské vyšetření, které by odhalilo možná rizika a předešlo se případným problémům. Sama za sebe musím konstatovat, že se plně ztotožňuji s názorem, že každý člověk, samozřejmě pokud má vůli a chuť, může být skvělým rodičem, v tomto případě pěstounem a měl by dostat možnost poskytnout pomoc dětem, jenž se jim nedostává od vlastních rodičů, ale bohužel nelze opomenout skutečnost, že dítě, které bylo z jakéhokoli důvodu odebráno zákonným zástupcům a umístěno do pěstounské péče, potřebuje získat náležitou péči tak, aby bylo schopno po dovršení osmnácti let žít plnohodnotný a společensky akceptovatelný život. V těchto případech, kdyby se dítě staralo o pěstouna s fyzickým či psychickým handicapem, by docházelo k naprosto opačnému efektu a účel a smysl pěstounské péče by tak nemusel být naplněn.

Posledním kritériem a podle mého názoru rovněž důležitým kritériem, ačkoli pro některé možná zbytečným nebo méně podstatným, je domácí prostředí, ve kterém se pěstoun zdržuje a ve kterém by měl zajistit výchovu svěřeného dítěte. Každý dospělý jedinec žije v prostředí, které udržuje dle svých možností a výchovných návyků. V případě pěstounské péče je požadováno stabilní harmonické a láskyplné prostředí, ve kterém se dítěti dostane převážně pozitivních životních podmínek a to nejen po stránce hygienické, nýbrž i po stránce funkční, což znamená kvalitně vybavené rodinné zázemí, kde bude mít dítě pokoj s postelí, skříněmi, hračkami a jinými nezbytnostmi tak, aby chvíle strávené v pěstounské péči byly pro dítě co nejpříjemnější. Samozřejmě hygienická a funkční stránka je vyžadována po všech místnostech nacházejících se v příbytku pěstouna a to nejen v dětském pokoji.⁵³

5.4 Děti vhodné pro pěstounskou péči

Stejně jako budoucí pěstouni musí i děti projít procesem, ve kterém se zjistí, zda jsou vhodnými kandidáty na přidělení k nové rodině. Můžeme říci, že okruh dětí, které mohou být svěřeny do pěstounské péče, je značně rozsáhlý, a zahrnuje děti, jejichž biologičtí rodiče se o ně nechtějí, neumějí nebo nemohou starat a zároveň tyto děti nelze osvojit. Najdeme zde především děti:

---

⁵³ RADVANOVÁ, Senta, Jarmila KOLUCHOVÁ a Jiří DUNOVSKÝ. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. ISBN 11-50.

- které mají biologické rodiče, ale ti se o ně po určitou dobu nemohou ze zdravotních nebo sociálních důvodů postarat.
- jejichž matky jsou naprosto nezralé a postrádají schopnost péče o dítě.
- které dlouhodobě žijí v disfunkční rodině a jsou tak svědky domácího násilí, zneužívání některého člena rodiny nebo jeho týrání.
- jejichž biologičtí rodiče jsou ve výkonu trestu odnětí svobody.
- které nezvládají jejich biologičtí rodiče pro dlouhotrvající poruchu chování, jako jsou alkoholismus nebo užívání omamných látek.
- jejichž biologičtí rodiče nejsou schopni zajistit jejich péči a vývoj po finanční stránce.⁵⁴

Proto, aby byly naplněny funkce pěstounské péče, dítě se dostalo s ohledem na jeho potřeby do co nejvhodnější rodiny a k tomu všemu byly uspokojeny i zájmy na straně náhradního rodiče, je zapotřebí vést nejen o dítěti, nýbrž i o žadatelích (budoucích pěstounech – viz níže) spisovou dokumentaci. Vedení spisové dokumentace spadá do pravomocí obecních úřadů s rozšířenou působností. Každá spisová dokumentace obsahuje velmi důležité a pro pěstounskou péči naprosto nezbytné informace o dítěti. Dle § 21 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD spisová dokumentace obsahuje:

- *„osobní údaje,*
- *doklad o státním občanství, o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky nebo doklad o oprávnění trvale pobývat na území České republiky podle zvláštního právního předpisu anebo doklad o podání žádosti na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany,*
- *údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů,*
- *doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení,*
- *rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, bylo-li vydáno,*

---

⁵⁴ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

- *zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte.*“

Obecní úřad po vytvoření spisové dokumentace zhodnotí, zda je dítě vhodné k procesu zprostředkování pěstounské péče a postoupí kopii daného dokumentu krajskému úřadu, který ji následně přiřadí spolu s dalšími dokumenty do evidence dětí. Aby dítě mohlo být zařazeno do evidence dětí a následně svěřeno do pěstounské péče, musí dojít příslušný obecní úřad k závěru, že byly naplněny subjektivní podmínky nejen na straně dítěte, ale i žadatele neboli budoucího pěstouna. Jde o tyto situační podmínky:

- I. Dítě se musí nacházet v takové životní situaci a době, kdy se jeho biologičtí rodiče ze závažných důvodů nemohou o dítě řádně starat a vychovávat jej a po uplynutí této doby lze získat souhlas rodičů s osvojením, nebo se dítě nachází v době čekající na vydání pravomocného rozhodnutí o tom, že není potřeba souhlasu biologických rodičů s osvojením.⁵⁵
- II. Existuje zájem dítěte na svěřením do jiného výchovného prostředí.
- III. Existuje kladné vyjádření dítěte, že souhlasí se svěřením do pěstounské péče, samozřejmě za předpokladu, že je rozumově a věkově schopno formulovat své vlastní názory.⁵⁶
- IV. Existuje zájemce, který by nejen chtěl svěřit dítě do pěstounské péče, ale zároveň vyjádřil svůj souhlas se svěřením dítěte.⁵⁷

Zařazení dítěte do evidence se na rozdíl od zařazení žadatelů ve formě vydání rozhodnutí v dané věci neuskutečňuje. Na základě registrace a obstarání povinné dětské dokumentace do evidence je možné najít evidovaným dětem vhodné náhradní rodiče, kteří budou schopni dítěti zabezpečit potřebnou péči. Dle § 22 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD každá evidence dětí musí obsahovat:

- *„kopii spisové dokumentace dítěte (viz výše),*

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 01. 2004, sp. zn. I. ÚS 669/02, publikováno pod č. 11/2004 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Results.aspx>

⁵⁶ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte čl. 12, In: Sbírka zákonů České republiky. 1991, částka 22, s. 503. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=104/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka, Pěstounská péče po novele, 1. část. *Právo a rodina*. 2000, č. 6, s. 1. ISSN 1212-866X.

- *odborné posouzení sestavené dle § 27 zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD s ohledem na věk dítěte, stanovisko odborného lékaře a jiných závažných skutečností,*
- *vyjádření dítěte zajištěné krajským úřadem,*
- *další doklady potřebné pro zprostředkování pěstounské péče.“*

S ohledem na zmíněné odborné posouzení bych ráda přiblížila podstatu tohoto kritéria. Cílem je odhalit možné nedostatky v osobě dítěte a zabránit nebo eliminovat případné problémy. Proto se u dětí při sestavování posudku klade velký důraz především na úroveň tělesného a duševního vývoje, nároky a potřeby dítěte, a vhodnost zvolené formy náhradní rodinné péče, v tomto případě tedy pěstounské péče. Výše zmíněné dokumenty představují samozřejmě jen povinný výčet, který musí obsahovat příslušné evidence, který však není konečný a záleží na jednotlivých případech, zda existuje zájem na jejich doplnění nebo rozšíření. Nepodaří-li se krajskému úřadu zprostředkovat pěstounskou péči pro evidované dítě ve lhůtě tří měsíců od jeho zařazení, postoupí příslušné údaje o daném dítěti Ministerstvu práce a sociálních věcí, jenž má vytvořenou svoji vlastní evidenci dětí, pro které se nepodařilo zprostředkovat pěstounskou péči na krajské úrovni. Pokud se ani Ministerstvu práce a sociálních věcí nepodaří zajistit zprostředkování pěstounské péče v tříměsíční lhůtě od zařazení dětí do jejich evidence, postoupí kopie těchto údajů Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí, které se pokusí dítěti zprostředkovat náhradní péči v cizině. Tímto postupováním od úřadů krajské úrovně až po mezinárodní úroveň, dochází k rozšiřování okruhu dětí, pro které nebyla prozatím zprostředkována pěstounská péče, a zvyšuje se tak pravděpodobnost jejich možného zařazení k vhodnému pěstounovi a jeho rodině.⁵⁸

5.5 Příprava budoucích pěstounů

V rámci procesu zprostředkování pěstounské péče musí každý žadatel projít odbornou přípravou, která se tak postupně stala nedílnou a bezpodmínečně důležitou součástí celého procesu zprostředkování. Nejdůležitějším a zároveň jediným úkolem odborné přípravy je seznámení potenciálních pěstounů s reálným posláním pěstounské

---

⁵⁸ NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT. Sociálně právní ochrana dětí. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8.

péče, jelikož mnozí žadatelé mají zkreslené a velmi často dosti mylné představy. Samotný průběh odborné přípravy je ve většině případů zajišťován krajským úřadem ve spolupráci s organizací specializující se na výkon sociálně právní ochrany dětí. Tento fakt ale není nikde stanoven a tak je pouze na uvážení krajských úřadů, zda pomoc a odbornou radu od profesionálních organizací využijí. Já sama pocházím z Ústeckého kraje, takže jsem se zaměřila na proces odborné přípravy právě v tomto kraji. A právě Ústecký kraj spadá do kategorie krajů, kde realizace odborné přípravy je plně v kompetenci krajského úřadu. Tento způsob přípravy byl poprvé uplatněn v roce 2013, a to z důvodu navýšení obsahového rozsahu přípravy a tím spojeného navýšení finančních nákladů, díky čemuž by krajský úřad musel specializovanou organizaci vybírat na základě veřejné soutěže. V současné době tak přípravné kurzy probíhají pod odborným dohledem externích garantů a lektorů.

Každý přípravný kurz je složen z několika na sebe navazujících částí. Každá část probíhá v jiné formě a jiném rozsahu. Maximální kapacita jednoho kurzu je stanovena na 16 osob v minimálním rozsahu 48 hodin. Pěstouni, kteří chtějí děti na přechodnou dobu, musí na rozdíl od klasických pěstounů absolvovat nejméně 72 hodin odborné přípravy. Budoucí pěstouni tak absolvují minimálně 40 hodin odborné přípravy v rámci skupinových rozhovorů či úkolů a poté na každého pěstouna čeká minimálně 8 hodin individuálních pohovorů s psychologem. Počet jednotlivých kurzů je odvislý od potřeby s ohledem na množství potenciálních zájemců. Témata přednášek, kterými musí každý pěstoun projít, jsou rozděleny do pěti skupin:

- problematika a otázky týkající se psychologických a výchovných aspektů o rozsahu 21-23 hodin, o kterých pojednávají lektori z oblasti poradenské psychologie, klinické psychologie, speciální pedagogiky, arteterapie a psychologie ústavního zařízení, kteří na základě dosažených odborných zkušeností přiblíží uchazečům úskalí této problematiky a zodpoví případné dotazy,
- problematika a otázka medicínského zaměření, především v péči o dítě a v péči o nemocné v rozsahu 3-5 hodin, o kterých přednášejí pediatři, zdravotní sestry nebo lékaři z kojeneckých ústavů,
- problematika a otázky sociálně právní v rozsahu 8 hodin, jenž jsou zájemcům přednášeny odborníky z řad právníků, sociálních pracovníků, dávkovým

specialistou z úřadu práce a speciálním pracovníkem se zaměřením na sociálně právní ochranu dítěte s patřičnou dlouholetou praxí v oboru,

- povinná návštěva dětského domova v rozsahu 2 hodin, jejímž cílem je seznámení pěstounů s charakteristickými specifikami u dětí vyrůstajících v ústavní péči a prostředím, ve kterém tyto děti žijí,
- závěrečná beseda s budoucími pěstouny v rozsahu 10 hodin.

Pokud budeme mluvit o kurzech pro pěstouny na přechodnou dobu, absolvují mimo výše zmíněných témat ještě speciální přípravu zaměřenou k přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Tato příprava je složena z 20 hodin psychologických námětů, 2 hodin medicínských námětů a 2 hodin sociálně právních námětů. Na průběh každého kurzu bez ohledu na druh pěstounské péče dohlíží tzv. garant neboli psycholog se značnými zkušenostmi v poradenské psychologii, jenž provází účastníky a pomáhá jim po celou dobu trvání kurzu a na závěr zpracovává závěrečné vyhodnocení průběhu přípravy. Všichni účastníci musí absolvovat kurz v plném rozsahu a absence se netolerují. Pokud se tedy účastník nemůže dostavit na některou z částí přípravy, je povinen si ji nahradit se skupinou v dalším běhu. Celý kurz probíhá ve dvou víkendech, kdy v prvním víkendu probíhá příprava od pátku do neděle a v druhém víkendu od pátku do soboty. Krajský úřad v současné době řeší odbornou přípravu tzv. znovužadatelů, kteří již jednou přípravu absolvovali, ale z nějakého důvodu jim nebylo dítě svěřeno. Doposud tito opětovní žadatelé nemuseli absolvovat celý proces přípravy znovu, ale pouze podstoupili rozhovor s psychologem. Do budoucna by však i opětovní žadatelé o pěstounství měli mít zaveden vlastní program přípravy.⁵⁹

5.6 Zprostředkování pěstounské péče

Zprostředkování pěstounské péče stejně jako zprostředkování náhradní rodinné péče v jiných právních formách probíhá v rámci přesně stanoveného procesu, který se na první pohled může zdát komplikovaný a značně zdlouhavý. Dle mého názoru to ale není tak úplně pravda. Detailní úpravu procesu zprostředkování najdeme vymezenou

---

⁵⁹ Analýza náhradní rodinné péče. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/16437/analiza_SNRP.pdf

v ZOSPOD. O samotném svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud, na návrh osoby, která se chce stát pěstounem. Avšak samotný proces vnitrostátního zprostředkování pěstounské péče spadá do pravomoci krajských úřadů, které zajišťují adekvátní odborný průběh. Prvotní procesní úkony ve většině případů činí obecní úřady s rozšířenou působností. Zjednodušeně se proces zprostředkování rozděluje do čtyř fází:

- vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit náhradní rodinnou péči a jsou vhodnými adepty pro pěstounskou péči.
- vyhledávání fyzických osob, které naplňují předpoklady stát se budoucími pěstouny.
- odborná příprava budoucích pěstounů pro přijetí dítěte do pěstounské péče a své rodiny.
- výběr fyzické osoby (budoucího pěstouna) a konkrétního dítěte, které by v budoucnu měli vytvořit novou rodinu včetně zajištění jejich osobního kontaktu a bližšího seznámení.⁶⁰

5.6.1 Podání žádosti

Podání písemné žádosti je jedním z prvních kroků celého procesu zprostředkování. Žádost může podat pouze fyzická osoba, která má zájem o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče. Dle § 20 ZOSPOD je tedy možné, aby žádost podal „*občan České republiky nebo cizinec, kterému vyplývá nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropské unie (Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie) nebo který má na území České republiky povolen trvalý pobyt anebo který podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky (Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 140/2001 Sb.)* přechodně pobývá na území České republiky nepřetržitě po dobu nejméně 365 dnů.“⁶¹ Žádosti se odevzdávají na oddělení

---

⁶⁰ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 1. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-03-6.

⁶¹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., ze dne 30. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí, § 20 odst. 1, In: Sbírka zákonů České republiky. 401/2012, částka 147, s. 5112. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=401/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

sociálně právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kde jsou rovněž k dostání její tiskopisy (příloha č. 1) včetně dotazníků zjišťující poměry žadatele a jeho představy o dítěti, které by chtěl přijmout. Po jejím vyplnění a odevzdání založí obecní úřad obce s rozšířenou působností tzv. spisovou dokumentaci žadatele, která musí obsahovat písemné listiny stanovené zákonem o sociálně právní ochraně dítěte, konkrétně § 21 odst. 5 písm. a) až k):

- a) žádost, v níž jsou obsaženy žadatelovy osobní údaje, jimiž jsou jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu,
- b) doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o nepřetržitěm přechodném pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního,
- c) opis z evidence Rejstříku trestů vyžádaný obecním úřadem obce s rozšířenou působností,
- d) doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti,
- e) zprávu o zdravotním stavu předloženou žadatelem,
- f) údaje o ekonomických a sociálních poměrech,
- g) písemné vyjádření žadatele, zda:
  - 1) souhlasí s tím, aby po uplynutí lhůty uvedené v § 22 odst. 8 písm. b) byl zařazen také do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny,
  - 2) žádá výlučně osvojení dítěte z ciziny.
- h) písemný souhlas s tím, že orgán sociálně právní ochrany zprostředkující osvojení nebo pěstounskou péči je oprávněn:
  - 1) zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména o tom, zda způsobem života bude žadatel zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí,
  - 2) kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.
- i) písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny,

- j) stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče,
- k) vyjádření obecního úřadu, krajského úřadu, pověřené osoby nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který není příslušný k vedení spisové dokumentace o žadateli, pokud s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče.

Po zpracování všech potřebných materiálů obecní úřad obce s rozšířenou působností posoudí sestavenou spisovou dokumentaci a spolu se svým vyjádřením ji zašle příslušnému krajskému úřadu, který má na starost správu o evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny.⁶²

5.6.2 Přezkoumání žádosti a její odborné posouzení

Krajský úřad se po obdržení spisové dokumentace stává ústředním orgánem, který rozhodne, zda bude žadatel zařazen do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny či nikoli. Žadatelé jsou nejdříve vyzváni k podstoupení odborného vyšetření jejich zdravotního stavu a spolu s tím sdělit informace o svém ošetřujícím lékaři včetně zdravotnického zařízení, pokud do některého dochází. Následuje psychologické vyšetření žadatele, kde se „*posuzuje charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, jenž zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti svěřeni dítěte do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí žadatele, popřípadě další skutečnosti rozhodné pro svěřeni do pěstounské péče.*“⁶³ Možná se Vám zdá, že tato dvě vyšetření poskytnou dostatečné informace o žadateli, ale opak je pravdou. Odborné posouzení je teprve v samém začátku a na řadu přijdou rodinní příslušníci žijící s

---

⁶² NOVOTNÁ, Věra a Lenka PRŮŠOVÁ. K vybraným otázkám osvojování dětí. 1. vydání. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-56-4.

⁶³ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., ze dne 30. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí, § 27 odst. 2 písm. b), In: Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 147, s. 5101. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=401/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

žadatelem ve společné domácnosti. Krajský úřad zajímá rovněž vyjádření dětí žadatele k přijetí dítěte do pěstounské péče, pokud jsou takového vyjádření schopni s ohledem na věk a rozumovou vyspělost. Spolu s tím se zjišťuje míra ochoty přijmout cizí dítě do své rodiny. Bohužel ani partner žadatele se nevyhne kontrole, neboť se zjišťuje nejen bezúhonnost žadatele, ale i manžela, druhu nebo jiné osoby žijící s žadatelem ve společné domácnosti. Posledním krokem pro úspěšné zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny je vykonání přípravného kurzu pro žadatele a získání speciální přípravy pro přijetí dítěte do pěstounské péče.⁶⁴

5.6.3 Individuální plán ochrany dítěte, jeho tvorba a účel

Individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD) lze označit za jakýsi plán práce, jehož úkolem je vyhodnocení současné situace v okolí dítěte, stanovení cílů a vhodných nástrojů pro zajištění optimálního života dítěte s ohledem na rizika, kterým je momentálně vystavován a jež ho ohrožují. IPOD je rovněž koordinačním nástrojem všech zúčastněných aktérů, kdy dochází prostřednictvím pracovníka OSPOD k monitorování a kontrole rodičů, dětí, školských zařízení, lékařů a dalších spolupracujících subjektů. Monitoring a kontrola probíhají za jediným účelem, zjištěním, zda je naplňován cíl individuálního plánu na ochranu konkrétního dítěte. Při sestavování IPOD by tak měla být zaručena jeho přehlednost, strukturovanost, logičnost, jedinečnost, stručnost, variantní výběr a samozřejmě musí být stanoven časový úsek pro naplnění cílů. V právním řádu České republiky prozatím neexistuje zákon, který by upravoval formu IPOD, časový úsek, po kterém by měl být IPOD aktualizován a už vůbec ne rozsah podrobností o získaných informacích do něj zanesených. ZOSPOD pouze upozorňuje na potřebu zpracování s vymezením lhůty jednoho měsíce od dne zařazení dítěte do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo od počátku poskytování sociálně právní ochrany pro jeho sestavení. Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhláškou č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí, vymezilo rámcový obsah IPOD a to následovně:

---

⁶⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Proces zprostředkování. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14502>

- a) „popis příčin ohrožení dítěte a důvody zahájení sociálně právní ochrany,
- b) cíle navržených opatření, prostředky k jejich dosažení a ukazatele účinnosti jednotlivých opatření,
- c) rozsah navržených opatření nezbytných k ochraně dítěte a poskytnuté pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte,
- d) způsob naplňování navržených opatření, práv a zájmů dítěte v rozsahu sociálně právní ochrany,
- e) metody práce s rodinou a rozsah intervencí a pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte při péči o dítě a při jeho výchově, které zahrnují posílení úlohy a funkce rodiny; rozvíjení pečovatelských a výchovných schopností rodiny; pomoc při sociálním začleňování rodiny; poskytování pomoci dětem umístěných v náhradní péči a jejich rodinám, poskytování pomoci osobám pečujícím a osobám v evidenci; posílení kompetencí rodiny v oblasti vzdělávání, přípravy na vyučování a motivace ke vzdělávání,
- f) postup spolupráce orgánu sociálně právní ochrany s ostatními orgány veřejné moci a dalšími fyzickými osobami a právníckými osobami zapojenými do řešení situace dítěte,
- g) rozsah spolupráce rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte s orgány sociálně právní ochrany a dalšími fyzickými osobami, právníckými osobami a orgány veřejné moci zapojenými do řešení situace dítěte,
- h) časový plán pro provádění konkrétních opatření sociálně právní ochrany,
- i) způsob zhodnocení a ověřování plnění navržených opatření nezbytných k ochraně dítěte ze strany rodičů, jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, orgánů sociálně právní ochrany a dalších fyzických osob, právníckých osob a orgánů veřejné moci zapojených do řešení situace dítěte, a návrh dalších potřebných opatření nezbytných k ochraně dítěte,
- j) plán vzdělávání dítěte a plán přípravy na budoucí povolání a osamostatňování se,
- k) plán přípravy blížícího se výstupu dítěte z náhradní péče,
- l) způsob sledování fungování rodiny po ukončení práce s rodinou.“⁶⁵

⁶⁵ ČESKO. Vyhláška č. 473/2012 Sb., ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, § 2, In: Sbirka zákonů České republiky. 2012, částka 177, s. 6236-6237. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

Intervence a metody pomoci orgánů sociálně právní ochrany jsou uskutečňovány formou odborného poradenství, konzultací, terapií, mediací, právní pomoci, poskytováním podpory a zprostředkováním odborných služeb. Výše uvedený výčet jednotlivých obsahových bodů je pouze stručným přiblížením požadavků na rozsah a obsah IPOD. Zaměřit se a vypsát detailně jednotlivé požadavky by zabralo mnoho stránek a času a dle mého názoru to není ani podstatou této práce. Avšak pro zájemce o bližší seznámení a pochopení IPOD vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí tzv. manuál implementace pro orgány sociálně právní ochrany pod názvem Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte, ve kterém najdeme podrobný popis jednotlivých úkonů vázaných na jednotlivé body vyplývající ze zákonného rámce.⁶⁶

5.6.4 Poradní sbor a výběr vhodných pěstounů a jejich budoucích dětí

Pro účely zprostředkování pěstounské péče jsou hejtmanem kraje zřizovány tzv. poradní sbory. Úkolem poradního sboru je snaha najít v evidenci dětí a v evidenci žadatelů vhodných stát se pěstouny vhodné jedince tak, aby vznikl předpoklad naplnění účelu pěstounské péče a svěřené dítě vyrůstalo s pěstounem v harmonickém vztahu, který bude mít pozitivní vliv na jeho výchovu. Poradní sbor je tvořen nejméně pěti hejtmanem jmenovanými členy, kteří jsou odborníky působícími v oblastech pediatrie, psychologie, pedagogiky, práva, posudkového lékařství, zástupci zdravotnických a školských zařízení, zaměstnanci krajského a obecního úřadu s rozšířenou působností, jejichž specializace a zaměření se realizuje na úseku sociálně právní ochrany dětí a zástupci sociálních zařízení. Poradní sbor je svolán neprodleně poté, co krajský úřad v zastoupení svého psychologa zjistí existenci možného vytvoření vhodného náhradního rodinného vztahu mezi konkrétním žadatelem a konkrétním dítětem. Členové sboru jsou informováni o aktuálním stavu dítěte sociální pracovníci, která má dítě na starost a spolu s tím získají rovněž vyjádření od zástupce zařízení, ve kterém se dítě momentálně

[http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-](http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=473/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

[zakonu/SearchResult.aspx?q=473/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy](http://aplikace.mvcr.cz/zakonu/SearchResult.aspx?q=473/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

⁶⁶ Manuál implementace Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro orgány sociálně-právní ochrany. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/18887/manual_010415.pdf

nachází. Následuje porada a diskuze, zda vybraný žadatel je ideální adeptem, jenž bude schopen přijmout navrhované dítě takové, jaké je se všemi jeho vlastnostmi, starostmi, radostmi, minulostí, osobní anamnézou a původní biologickou rodinou. Za předpokladu, že sbor dospěje k závěru, že žadatel je vhodným kandidátem, obeznámí ho o této skutečnosti písemným oznámením. Oznámení obsahuje pozvání na pohovor, kde budou žadateli poskytnuty informace o životě dítěte a jeho původní rodiny. Žadatel na základě získaných informací posoudí situaci a v případě zájmu může požádat o seznámení a navázání kontaktu s dítětem. Poté má žadatel třicetidenní lhůtu, trvá-li jeho zájem o výkon pěstounské péče, aby podal žádost o svěřeni dítěte do pěstounské péče.⁶⁷

5.6.5 Přechod dětí do nové rodiny

Zájemce úspěšně zdolal veškerá úskalí, je zařazen do evidence zájemců vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny a bylo vybráno dítě, které by mu mělo být svěřeno do pěstounské péče. Následuje tedy období vzájemného seznamování a navazování vzájemné důvěry. Před samotným seznamováním dítěte a pěstouna vyvstávají nejistoty a obavy, jak se bude vzájemný vztah vyvíjet. Aby se předešlo možným problémům a nedopatřením, vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí metodické doporučení č. 4/2009 k přechodu dítěte do náhradní rodiny. Zaměstnanec sociálně právní ochrany nejprve vhodnou formou obeznámí dítě o celé situaci a vysvětlí mu, proč se pro něj hledala náhradní rodina a jaký bude následný postup. Následně kontaktuje pěstouna a poskytne mu co největší množství informací o aktuálním stavu a rozpoložení dítěte. Odborný pracovník připraví plán postupného seznamování pěstouna s dítětem, aby si na sebe oba začali pomalu zvykat. Proces seznamování by měl vycházet z individuálních potřeb dítěte a nové rodiny v návaznosti na sestavený individuální plán ochrany dítěte. Spolu s tím by měl být brán v potaz i kontakt s biologickou rodinou dítěte, který bude v budoucnu pravidelně vykonáván. Je tak důležité, aby se s nimi pěstouni rovněž seznámili. Proces přechodu tak lze učinit v následujících krocích:

- návštěva dítěte v ústavu po dobu jedné až dvou hodin,

---

⁶⁷ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 1. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-03-6.

- opakovaná návštěva dítěte v ústavu, při které pěstoun dítě seznamuje s novým rodinným prostředím za pomoci fotografií a obrázků,
- společná návštěva u pěstouna doma,
- rozhovor pěstouna s odborným pracovníkem o dosavadním vývoji, pocitech a dojmech,
- rozhovor dítěte s odborným pracovníkem o jeho pocitech a dojmech,
- trvalý přechod k nové rodině pěstouna.

Je důležité zmínit, že tento postup není zakotven v žádném právním předpisu a je tak pouze na zúčastněných osobách, zda se jím budou řídit nebo si zvolí jiný způsob seznamování. Po přechodu dítěte k pěstounovi vykonává pracovník orgánu sociálně právní ochrany pravidelně jednou za tři měsíce kontrolu, při které dohlíží na vývoj situace v rodině, nabízí podporu a pomáhá jim vyrovnat se s životní změnou.⁶⁸

5.7 Vzájemná práva a povinnosti v pěstounské péči

Než se pustíme do jednotlivých subjektivních práv a povinností automaticky vyplývajících pro pěstouny, děti a státní organizace, ráda bych zdůraznila důležitou skutečnost. Pěstoun při převzetí dítěte do pěstounské péče automaticky nezískává všechna práva a povinnosti, která náleží biologickým rodičům dítěte. Dalo by se říci, že pěstoun získává především ta práva, která nemůže biologický rodič uplatňovat bez ohledu na skutečnosti a důvod tohoto omezení. Samozřejmě v některých případech jen v omezené míře. Obecná úprava subjektivních práv a povinností pěstouna je zahrnuta v § 966 OZ. Vhodným příkladem je osobní péče o dítě nebo zastupování dítěte v běžně vyskytujících se činnostech, jako jsou návštěvy u obvodního lékaře či problematika školních povinností. Některá práva jsou, jak jsem se již zmínila, vykonávána v přiměřené míře, kdy pěstoun nemůže sám rozhodovat o důležitých okamžicích vyskytujících se v životě dítěte. Především tedy při volbě povolání a školního rozvoje nebo udělení souhlasu s operací, která může mít pro dítě fatální následky. Mimo jiné v § 960 a § 961 NOZ najdeme i negativní vymezení těchto práv a povinností. Přesněji

⁶⁸ Metodické doporučení MPSV č. 4/2009. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7268/Methodicke_doporuceni_MPSV_c-4.pdf

řečeno jde o přesné definování věcí, které není pěstoun povinen vykonávat. Vyživovací povinnost na svěřené dítě je i přes probíhající pěstounskou péči ponechána k tíži biologickým rodičům, kteří poukazují stanovenou částku výživného příslušnému státnímu orgánu, který jej následně vyplácí pěstounovi. V důsledku zachování vyživovací povinnosti na straně biologických rodičů mají i nadále biologičtí rodiče právo na pravidelný kontakt se svými dětmi, kdy pěstoun toto právo musí respektovat a návštěvy umožnit. Za další zákon, jenž definuje práva a povinnosti pěstouna v návaznosti na výše zmíněný zákon, lze považovat zákon o sociálně právní ochraně dětí (ZOSPOD) a samozřejmě nelze opomenout vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí.

Právo na poskytnutí pomoci při zajištění péče o dítě (§ 47a odst. 2 písm. a) ZOSPOD)

Pěstoun může pro dítě svěřené mu do pěstounské péče zajistit tzv. krátkodobou péči u jiné osoby či osob. Především u rodinných příbuzných, jiné pěstounské rodiny, v mateřských centrech nebo najmutím paní na hlídání. Toto krátkodobé odložení, přesunutí do jiného prostředí může pěstoun využít pouze za předpokladu, že nastane jedna z těchto situací:

- I) pěstoun si nezbytně potřebuje vyřídit své osobní záležitosti,
- II) pěstoun je uznán práce dočasně neschopným,
- III) pěstoun se musí starat o osobu jemu blízkou,
- IV) pěstounovi se narodí dítě, dojde k hospitalizaci osoby jemu blízké nebo úmrtí osoby jemu blízké.

Tato výpomoc je poskytována pěstounovi, který není schopen svěřenému dítěti zajistit v relativně krátké době osobní péči z objektivních příčin. Pěstoun by před samotným zažádáním o pomoc měl vzít v úvahu věk dítěte, zdravotní stav dítěte, rozumovou vyspělost, jeho osobní schopnosti a podle toho zvážit, zda dítě není schopno se o sebe postarat. Příkladem může být dítě školního věku, které stráví celé dopoledne ve školním zařízení a odpoledne, než se pěstoun vrátí, vydrží doma samo dvě, tři hodiny. Pokud pěstoun využije pomoci, je nezbytné, aby osoba, která bude s péčí o dítě vypomáhat, byla seznámena se zdravotním stavem a problémy dítěte.

Právo na poskytnutí pomoci při zajištění celodenní péče o dítě (§ 47a odst. 2 písm. b) ZOSPOD)

Na rozdíl od výše zmíněného práva na tzv. krátkodobou péči, v tomto případě mluvíme o dlouhodobě trvající péči, neboli respitní, která přesahuje minimálně 14 dní v kalendářním roce. Tento druh pomoci má za úkol umožnit pěstounům tzv. odpočinek od péče o svěřené dítě. Pomoc hojně využívají pěstouni, kteří si do péče vzali děti se specifickými a náročnými potřebami. Mám na mysli především postižené děti. Během respitní péče si pěstouni odpočinou a naberou nové síly. Jedny ze způsobů, jak je tato pomoc realizovaná, představují odlehčovací pobyty, dětské tábory, ozdravné tábory nebo asistence jiné náhradní rodiny.

Právo na zajištění odborné pomoci (§ 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb. + § 47a písm. c) ZOSPOD)

Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 473/2012 S., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí rámcově vymezuje minimální rozsah odborné pomoci, který musí být pěstounům poskytován. Bohužel v některých případech není toto vymezení dostačující a je nezbytné rozsah odborné pomoci rozšířit. V takových případech se velmi často pěstouni musí podílet na hrazení nákladů. Odborná pomoc je poskytována v oblasti psychologie, psychoterapie, terapeutice a jim podobných minimálně jednou za půl roku s ohledem na potřeby dítěte. Odborná pomoc je dle vyhlášky pěstounovi zprostředkována v situacích, kdy je zapotřebí vyřešit sociální nebo psychické problémy, problémy s péčí o dítě s postižením, problémy v rovině vzdělání dítěte, problémy při využívání sociálních služeb, problémy v komunikaci s biologickými rodiči a v neposlední řadě problémy vznikající při doplňování odborných znalostí a dovedností ze strany pěstouna.

Právo navyšovat dosavadní znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě (§ 5 vyhlášky č. 473/2012Sb. + § 47a písm. d) ZOSPOD)

V období poskytování pěstounské péče se může pěstoun setkat s určitými komplikacemi. Úkolem pěstouna je být za každých okolností připraven tyto komplikace vhodně vyřešit a nenechat se jimi nijak zaskočit. Vysoce náročná péče je vyžadována od pěstounů, kteří mají ve své péči specifické skupiny dětí. Děti rozdílného etnika,

zdravotně postižené děti, děti s nepříjemnou minulostí (týrání, zneužívání, zanedbávání) nebo děti s mentálním postižením. Pro porozumění a naplnění potřeb těchto dětí je naprosto nezbytné pravidelné vzdělávání. Proto má pěstoun právo na bezplatné zprostředkování vzdělání, znalostí, dovedností a schopností, jenž má přímou i nepřímou souvislost s péčí a výchovou dětí nacházejících se v pěstounské péči. Tuto nabídku smí pěstouni plně využít v rozsahu dvaceti čtyř hodin v období dvanácti kalendářních po sobě jdoucích měsíců.

Právo na pomoc při rozvíjení vztahů dětí s biologickou rodinou (§ 47a odst. 2 písm. e) ZOSPOD)

Jedním z podstatných znaků pěstounské péče je umožnění pravidelného kontaktu dítěte svěřeného do pěstounské péče se svými biologickými rodiči. Ne vždy probíhají tato setkání v poklidné atmosféře a dítě s pěstounem by na tyto nepříjemné situace měli být psychicky připraveni. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že tato pomoc je poskytována i dětem, nejen pěstounům. Pro samotný průběh a rozvoj vzájemných vztahů je zapotřebí zvolit vhodné místo, na kterém bude docházet k návštěvám a sbližování. Výběr takového místa nemusí být snadnou záležitostí, a proto je možné využít zkušeností odborníků, kteří již vědí, jaká místa by byla v konkrétním případě možná. Mělo by jít o místo zcela neutrální, kde se bude dítě cítit v psychické pohodě a bude mít pocit bezpečí. Bohužel v běžném životě nastávají situace, kdy pěstoun a biologičtí rodiče nejsou schopni spolu rozumně komunikovat a najít společné řešení. V takových případech je nasnadě využít tzv. asistence nezávislou osobou (odborníky), kteří celý průběh setkání sledují a hodnotí, zda vše probíhá tak, jak má.

Výčet jednotlivých povinností na straně pěstounů najdeme definován v § 47a odst. 2 písm. f) g) a h) zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD. Na první pohled je jejich výčet menší, ale o to dle mého názoru důležitější. Jde o povinnosti, bez kterých by nebylo možné zajistit nebo alespoň se pokusit naplnit výše zmíněný účel a funkci pěstounské péče. V první řadě má pěstoun povinnost vůči zaměstnancům, správních úřadů, které mají za úkol sledovat plnění dohody o výkonu pěstounské péče a vývoj dítěte v náhradní rodině. Jednou z dalších povinností je celoživotní vzdělávání pěstouna v pravidelných zákonem stanovených intervalech. Pěstoun je povinen rozšiřovat a

navyšovat si své vzdělání a dovednosti v oblasti náhradní rodinné péče v minimálním rozsahu dvaceti čtyř hodin v době dvanácti po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Třetí a poslední stanovenou povinností pěstouna je udržování, prohlubování a zajišťování kontaktu dítěte s biologickými rodiči nebo osobami pro dítě blízkými. Na druhé straně můžeme zmínit i některé povinnosti na straně dítěte s ohledem k osobě pěstouna, pěstounově rodině a jeho domácnosti, kdy je dítě především povinno vypomáhat pěstounovi s domácími pracemi, které jsou pro dítě reálné vzhledem k jeho možnostem, věku, schopnostem a zdravotnímu stavu. Po dosažení určitého věku, kdy je výdělečně činné, má povinnost v určité výši, nikoli celé výši výdělku přispívat pěstounovi na potřeby a chod domácnosti.

5.8 Kontrola pěstounské péče na přechodnou dobu

Kontrola pěstounské péče na přechodnou dobu je zákonem svěřena do pravomoci obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností má za úkol sledovat vývoj dítěte, které bylo svěřeno do výchovy jiné osoby nebo se nachází v předpěstounské péči. Zaměstnanci obce s rozšířenou působností, vykonávající pracovní poměr pro obecní úřad, jsou povinni navštěvovat rodinu, nebo prostředí, kde dítě žije nebo se zdržuje. Kontroly probíhají nejméně jednou za tři měsíce v prvních šesti měsících pěstounské péče na přechodnou dobu. V dalším období jsou kontroly vykonávány s ohledem na potřeby dítěte, avšak nejméně jednou za šest měsíců. Během prováděných návštěv zaměstnanci dohlíží na vývoj dítěte a sledují, jak se dítěti v pěstounské rodině daří. Samozřejmě komunikují se samotnými pěstouny a v případě potřeby nebo zájmu jim poskytují poradenskou činnost tak, aby se co nejvíce zamezilo vzniku případných problémů a nedorozumění mezi pěstounem a dítětem. Pěstouni jsou povinni tyto návštěvy za předpokladu předložení zvláštního pověření strpět, pozvat dál a poskytnout maximální součinnost. Především poskytovat pravdivé informace o dítěti a předkládat potřebné listiny. Jednotlivé kontroly jsou vykonávány *„osobami pověřenými výkonem sociálně právní ochrany dětí pouze na základě a v rozsahu svého pověření, který je explicitně vymezen zákonem.“*⁶⁹ Pověření v případě pěstounské péče na přechodnou dobu vydává obecní úřad obce s rozšířenou působností. Pověřené osoby mohou *„vykonávat činnost podle § 10 odst. 1 písm. a) a § 11 odst. 1*

---

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 05. 2012, sp. zn. 3 Ads 144/2011, publikováno pod č. 2662/2012 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.

písm. a) až c; vykonávat činnost zaměřenou na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku podle § 31 a § 32; zřizovat zařízení sociálně právní ochrany uvedená v § 39; uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b; převzít zajišťování přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče k přijetí do rodiny; poskytovat osobě pečující, s níž uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče výchovnou a poradenskou péči při výkonu pěstounské péče a sledovat výkon pěstounské péče; a vyhledávat fyzické osoby vhodné stát se pěstouny; vyhledávat děti, kterým je potřeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče nebo osvojení.“⁷⁰ Pro získání pověření je nutné podat písemnou žádost a splnit podmínky stanovené § 49 odst. 2 písm. a) až g) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

5.9 Zánik pěstounské péče na přechodnou dobu

Důvody zániku pěstounské péče na přechodnou dobu jsou velmi obdobné jako u klasické, dlouhodobé pěstounské péče. Prvním důvodem může být dosažení zletilosti svěřeného dítěte. Tento druh zániku se prakticky nevyskytuje, neboť se předpokládá, že do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou a budou umístěovány zejména děti mladšího věku. Další možností je úmrtí svěřeného dítěte. Tyto případy zániku jsou rovněž ojedinělé, ale stávají se až tragickým nedopatřením nebo na základě dlouhodobě stanovené lékařské diagnózy u dětí se zdravotním postižením. Obdobným důvodem zániku je rovněž úmrtí pěstouna. Pokud bylo dítě svěřeno do společné péče manželů, dojde úmrtím k zániku společné péče a svěřením dítěte do výlučné péče pozůstalého manžela. Pěstounská péče na přechodnou dobu může být dále zrušena soudním rozhodnutím. Tento způsob je využíván ze zvlášť závažných důvodů. Takovým důvodem může být nenaplnění účelu, pro který pěstounská péče na přechodnou dobu vznikla nebo a to je prozatím častější, odpadnou důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Soud zároveň zruší pěstounskou péči na přechodnou dobu na návrh rodiče, pěstouna nebo dítěte, „*dojde-li k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem v podstatné*

---

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., ze dne 30. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí, § 48 odst. 2 písm. a-h), In: Sbírka zákonů České republiky. 401/2012, částka 147, s. 5119. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=401/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

záležitosti týkající se dítěte.“⁷¹ Soud rovněž musí vyhovět žádosti o zrušení pěstounské péče na přechodnou dobu podanou ze strany samotného pěstouna.

Výčet způsobů, jak lze ukončit pěstounskou péči na přechodnou dobu, bych zakončila důvodem typickým výlučně pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to uplynutím maximální možné doby trvání neboli uplynutím jednoho roku ode dne svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Jak jsem se již výše zmínila, tento druh náhradní péče je dočasný, přechodný a po uplynutí maximální zákonné lhůty dochází automaticky k dalšímu procesu, kterým je přechod dítěte do trvalého způsobu náhradní rodinné péče nebo návrat dítěte zpátky ke své biologické rodině. Během výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu je shromažďováno značné množství podkladů a informací o aktuálním vývoji dítěte jako například zdravotní a psychologický stav. Získané podklady pak slouží k vydání rozhodnutí o dalším zprostředkování náhradní rodinné péče a přípravě budoucích náhradních rodičů na co nejméně problémové převzetí dítěte. V těchto situacích je velmi důležité zaměřit se na psychický stav stávajících pěstounů vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu a ponechat jim dostatečný časový prostor pro zpracování ztráty dítěte. Každý pěstoun je individuální bytost, která vnímá ztrátu byť cizího dítěte jinak. Existují pěstouni, kteří jsou schopni přijmout ihned po odevzdání dítěte, dítě nové. A naopak se vyskytují pěstouni, kteří potřebují dlouhé měsíce, než jsou schopni znovu poskytovat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Není výjimkou, že se objevují pěstouni, kteří již po první ztrátě dítěte nejsou schopni přijmout jiné dítě.

5.10 Pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu

Vytvořit hodnocení na pěstounskou péči na přechodnou dobu a jednoznačně ji označit za negativní nebo pozitivní formu náhradní rodinné péče pro český právní řád nelze. Každá problematika má jak své kladné, tak i záporné stránky a institut pěstounské péče na přechodnou dobu není žádnou výjimkou. Začneme tedy pozitivní stránkou věci. Velké plus spatřuji v samotném pojetí pěstounské péče na přechodnou dobu. Pomoc, výchova a zajištění individuálního dětského vývoje v situacích, kdy se biologičtí rodiče

---

⁷¹ ČESKO. Zákon č. 292/2013 Sb., ze dne 27. září 2013 o zvláštních řízeních soudních, § 475 odst. 2, In: Sběrka zákonů České republiky. 2013, částka 112, s. 3250. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=292/2013&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

nemohou nebo nechtějí o své děti starat. Neopominutelná je rovněž koncepce přednostní, prvotní alternativy vůči ústavní péči. Umístění dítěte do ústavního zařízení je využíváno jako poslední možnost. Pro všechny děti, zvláště pro ty nejmladší (novorozence) je velmi důležité zažít pocit rodinného prostředí. Rodinné prostředí umožňuje mnohem lepší rozvoj dětské sebedůvěry a sociální komunikace. Dítě vyrůstající v rodinném prostředí se snáze naučí vytvářet pevné a stabilní citové vazby. Naproti tomu dítě vyrůstající v ústavní výchově tyto dovednosti postrádá, a to především z důvodu neustálého střídání pečujících osob.⁷² Pro mne jakožto laika otázka kontaktu svěřených dětí s biologickou rodinou vyvolává protichůdné pocity. Avšak pravidelný kontakt dítěte s biologickou rodinou plně respektuji za předpokladu, že je pro všechny zúčastněné osoby přínosný a oboustranně pomáhá k zachování vzájemných citových vazeb.

Před přijetím novely ZOSPOD bych jako negativum uvedla samotnou právní úpravu. Pěstounská péče na přechodnou nebyla prakticky využívána, a to především pro nedostatečné množství informací. Právní řád se o pěstounské péči na přechodnou dobu zmiňoval pouze v jednom odstavci zákona o rodině a ZOSPOD vymezoval akorát osoby, které mohou tento druh péče vykonávat. S příslušnou novelou došlo ke značnému posunu. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně jeden rok, došlo k úpravě práv a povinností pro osoby v evidenci neboli pěstouny na přechodnou dobu. Zároveň s tím došlo k navýšení finančních prostředků sloužícímu k zabezpečení rodin s dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu, což z mého pohledu považuji za sporný bod, který lze hodnotit jako pozitivně, tak negativně. Na jednu stranu jej schvaluji. Pěstouni mají právo na finanční ohodnocení za péči o svěřené dítě. Na druhou stranu však může dojít k nárůstu počtu osob, kterým vidina značného finančního ohodnocení přijde natolik lákavá, že již nebude prioritou péče o dítě, ale pouze peněžní ocenění. Další problém bych viděla v nedostatečném množství dlouhodobých pěstounů a osvojitelů, s ohledem na množství dětí umisťovaných do pěstounské péče na přechodnou dobu a jejich následným přemístěním. Půjde především o děti odlišného etnika a děti se zdravotním postižením.

---

⁷² PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. Dítě v nové rodině. 1. vydání. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80247-4535-0.

6 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče je považována za tzv. veřejnoprávní smlouvu neboli „*dvoustranný nebo vícestranný úkon, který zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti v oblasti veřejného práva.*“⁷³ Žádná veřejnoprávní smlouva nesmí být obsahově v rozporu s jinými právními předpisy, nesmí je obcházet a za každých okolností musí být v souladu s veřejným zájmem. Předmětem dohody o výkonu pěstounské péče je užší specifikace pěstounských práv a povinností stanovená zákonem, která jsou upravená konkrétním potřebám dítěte a pěstounské rodiny. Tato bližší specifikace však musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dětí a rozhodnutím soudu. Cílem uzavření dohody o výkonu pěstounské péče je zajištění pomoci a podpory náhradním rodičům tak, aby se předcházelo selhání náhradní rodinné péče (pěstounské péče). Dohoda o výkonu pěstounské péče je zcela novým dokumentem, který byl zaveden novelou ZOSPOD. Účastníky dohody o výkonu pěstounské péče jsou na jedné straně pěstoun nebo osoba v evidenci a na straně druhé orgán veřejné správy, místně příslušný krajský úřad, obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo fyzická či právnická osoba, jenž má zvláštní pověření k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče (např. NATAMA). V praxi to převážně znamená uzavírání dohod mezi pěstounem a příspěvkovou organizací krajů nebo nestátní neziskovou organizací. Samozřejmě není vyloučena možnost uzavření dohody mezi pěstounem a jiným subjektem. Avšak tento druh dohod je nutné předložit orgánu sociálně právní ochrany dítěte k vyjádření a následnému udělení souhlasu, jinak nelze dohodu považovat za uzavřenou. Dohodu o výkonu pěstounské péče lze uzavřít pouze do třiceti dnů od rozhodnutí o svěřeni prvního dítěte do péče pečující osoby nebo od rozhodnutí o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Pokud nedojde k uzavření dohody o výkonu pěstounské péče v této lhůtě, upraví podrobnosti týkající se výkonu práv a povinností obecní úřad obce s rozšířenou působností. V případě, že dohoda o výkonu pěstounské péče má sloužit pro potřeby pěstounské péče na přechodnou dobu, je uzavírána bez vztahu ke konkrétnímu dítěti a je nezbytné vzít v úvahu specifika pěstounské péče na přechodnou dobu. Úprava

---

⁷³ ČESKO. Zákon č. 500/2004 Sb., ze dne 24. září 2004 správní řád, § 159 odst. 1, In: Sbíрка zákonů České republiky. 2013, částka 116, s. 3463. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=500/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

dohody o výkonu pěstounské péče by tak měla směřovat k intenzivnější konzultaci pěstounské rodiny, dítěte a pracovníka sociálně právního orgánu, kde bude dítě seznámeno s přechodnou rodinou, důvody, proč bylo umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu a chodem domácnosti. Dále by měl být konkretizován postup při práci s dítětem a dodržování individuálního plánu na ochranu dítěte. Nemělo by se zapomínat ani na navazování kontaktů s vlastní biologickou rodinou. Zejména forma kontaktů, frekvence a hodnocení samotného průběhu. No a v neposlední řadě by v těchto případech měla dohoda o výkonu pěstounské péče upravovat postup při přechodu dítěte z přechodné pěstounské péče k nové a trvalé náhradní rodině, včetně zajišťování potřebné dokumentace.⁷⁴ Pokud došlo k uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, vzniká obecnímu úřadu, krajskému úřadu, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností anebo pověřené osobě povinnost vykonávat dohled nad dodržováním uzavření dohody. Tato povinnost nespočívá pouze v pravidelném kontrolování, zda je řádně plněna dohoda o výkonu pěstounské péče, ba právě naopak i v hodnocení, zda zvolený způsob a prostředky jsou dostatečně účinné a zda není potřeba dohodu o výkonu pěstounské péče částečně změnit. Subjekt veřejné správy, jenž dohodu uzavřel, je povinen minimálně jednou za dva měsíce vykonat kontrolu a být v osobním kontaktu s osobou pečující nebo osobou v evidenci a dětmi svěřenými do jejich péče. Jedině tak je možné získat co nejvěrohodnější informace o momentálním stavu pěstounské rodiny, svěřeného dítěte a následně adekvátně reagovat na jejich aktuální problémy. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že dohoda o výkonu pěstounské péče je velice flexibilní nástroj, který je možné měnit s ohledem na poměry pěstounské rodiny. Každý právní úkon lze ukončit a dohoda o výkonu pěstounské péče tomu není výjimkou. V prvním případě zaniká dnem, kdy dojde k ukončení pěstounské péče (zletilostí svěřeného dítěte) nebo ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu (vyřazením osoby z evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči a přechodnou dobu). Jednou z dalších možností je vypovězení dohody ze strany osoby pečující nebo osoby v evidenci a to kdykoli a bez udání důvodu. Zákon rovněž pamatuje na možnost vypovězení dohody o výkonu pěstounské péče za strany subjektu veřejné správy, který dohodu uzavřel. Důvody pro vypovězení jsou závažné či opakované porušování povinností, kterými je

---

⁷⁴ Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

osoba v evidenci dohodou o výkonu pěstounské péče vázána; opakované maření výkonu dohledu nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče a pro odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu.⁷⁵ Do třiceti dnů od vypovězení dohody o výkonu pěstounské péče musí dojít k uzavření nové dohody o výkonu pěstounské péče s jiným subjektem nebo se postupuje stejně, jak je již výše uvedeno, neboli příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí upraví práva a povinnosti sám a to vydáním správního rozhodnutí.

---

⁷⁵ Dohody o výkonu pěstounské péče a správní rozhodnutí upravující práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013 [cit. 2016-01-08]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503#5>

7 Příbuzenská pěstounská péče

Příbuzenská pěstounská péče představuje procesně a účelově podobný typ pěstounské péče na přechodnou dobu s jedním podstatným rozdílem, péči o dítě vykonává jiný rodinný příslušník. Nejčastěji se jedná o prarodiče, staršího sourozence nebo jiného příbuzného. Orgán sociálně právní ochrany dětí jednoho dne kontaktuje příbuzné dítěte o vzniklém problému a nutnosti nejlépe ihned umístit dítě do jiné péče, než se najde jiné řešení. Příbuzní se tak najednou ocitají v situaci, kdy musí zvážit a rozhodnout, zda jsou schopni se o dítě vůbec postarat, aniž by věděli, o jak dlouhodobou záležitost půjde. Můžeme se tedy setkat s příbuznými (především prarodiči dítěte), kteří si v první řadě nepřipouští chybu ve výchově svých potomků, i přesto, že na první pohled jsou zřejmé jejich výchovné nedostatky. Dále pak existují prarodiče, kteří výchovu nezanedbali, a proto nechápou, jak mohli selhat. Nedůvěra a obviňování vlastních výchovných schopností nebo naopak neakceptování vlastního negativního postoje jsou jedním z kritérií, které by měl brát soud v potaz. Podnět pro vznik příbuzenské pěstounské péče může spustit sled okolností, jako jsou tragická událost v rodině, nedostatečná péče rodičů nebo jejich selhání v péči o dítě. Tragickou událost spatřujeme v náhlém a nečekaném úmrtí jednoho, případně obou rodičů nebo v úmrtí rodičů po dlouhodobých zdravotních problémech. O nedostatečné péči mluvíme v případech, kdy je rodič nezralý nebo nezpůsobilý, tělesně či mentálně postižený anebo trpí psychickými potížemi. Za selhání je pak považováno opuštění dítěte a zanedbávání základních potřeb dítěte v důsledku nevhodného až patologického prostředí, ve kterém je dítě nuceno žít. Proces zprostředkování příbuzenské pěstounské péče je v mnohém shodný, ale i přesto v něm najdeme podstatné odlišnosti. Svěření dítěte do příbuzenské pěstounské péče je zahájeno vždy na návrh příbuzného dítěte. Žadatelé o tento druh pěstounské péče neprocházejí klasickým procesem zprostředkování, který zajišťuje krajský úřad, nýbrž o jejich vhodnosti rozhoduje přímo soud. Zájemce musí skýtat záruky řádné péče, souhlasit se svěřením dítěte do své péče a samozřejmě musí mít trvalé bydliště na území České republiky. Soud posuzuje každý případ individuálně a hodnotí nejen osobnostní rysy zájemce, ale rovněž zkoumá vzájemné vazby mezi potenciálním pěstounem a dítětem. V rámci své pravomoci si může soud před vydáním rozhodnutí dožádat další podklady o osobě příbuzného, jako jsou informace o zdravotním stavu, ekonomické situaci, sociálních poměrech a životním stylu. Na

základě zjištěných informací soud rozhodne, zda dítě svěří příbuzným nebo rozhodne o jiném řešení. V současném systému náhradní rodinné péče evidujeme tři typy umístění dítěte do příbuzenské pěstounské péče. Prvním z nich je náhlé umístění, bez možnosti postupného procesu vzájemného sblížení, kdy rodiče uzavřou dohodu, nebo dojde k vydání předběžného opatření a potenciální příbuzní jsou tak vystaveni situaci, kdy se musí prakticky okamžitě rozhodnout, zda se o dítě postarají. Toto vyústění velmi často vede ke vzniku rodinné krize, neboť příbuzní velmi často nemají dostatečné materiální podmínky pro přijetí dítěte. Další možností je umístění k příbuzným jakožto přechodné řešení. Pod tímto druhem umístění se skrývá situace, kdy se příbuzní rozhodnou dítě přijmout do pěstounské péče. Postupem času však zjišťují, že na dítě již nestačí a rozhodnou se dítě předat do jiné náhradní rodinné péče. Toto rozhodnutí jim nelze vyčítat. Poslední známou variantou je pak umístění dítěte do příbuzenské pěstounské péče po pobytu stráveném v ústavu nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Soud má povinnost pravidelně přehodnocovat, zda trvají důvody pro setrvání dítěte v ústavní výchově, a tak zkoumá, jestli neexistuje možnost zajistit péči dítěti zpět v rodinném prostředí, případně v prostředí příbuzných.

Jako u všech alternativ náhradní rodinné péče je i v tomto případě důležité vyzdvihnout výhody a rizika spojená se svěřením dítěte do příbuzenské pěstounské péče. Začneme tedy výčtem přínosů. Mezi dítětem a příbuzným již existuje vzájemný a ve většině případů dlouhodobý vztah. Pěstoun je tak díky společným zážitkům a citovému poutu schopen předvídat reakce dítěte a adekvátně na ně reagovat. Dítě i nadále žije ve známém prostředí, kdy se vyzná v bytě příbuzného a je zvyklé se v něm pohybovat. Není tak vystaveno stresu způsobenému změnou výchovného prostředí. Pokud příbuzní žijí v regionu, ve kterém dítě vyrůstalo se svou původní rodinou, jsou dítěti zachováni sousedé, kamarádi, ostatní příbuzní a školní prostředí. Pokud je dítě umístěno do příbuzenské pěstounské péče, zůstává i nadále součástí své vlastní rodiny a v mnoha případech je mu zachován kontakt s rodiči, pokud žijí. Protikladem přínosů jsou pak rizika spojená s umístěním dítěte do příbuzenské pěstounské péče. Prvním a dle mého názoru nejvýznamnější riziko představuje opětovně nevhodné chování projevované vůči dítěti ze strany příbuzných. Příbuzní neabsolvují odborná školení, jak zvládnout výchovu svěřeného dítěte. Opakují tak stejné chyby, jakých se dopouštěli při výchově svých potomků neboli rodičů svěřeného dítěte. Existují proto případy, kdy bylo

příbuzným svěřeno dítě i přesto, že jim byl odebrán jejich vlastní potomek, nebo bylo prokázáno, že jejich dítě žije zhýralým způsobem života. Mohou rovněž nastat situace, kdy příbuzní nechtějí, aby dítě bylo umístěno jinam, ale jejich zdravotní stav nebo vysoký věk výrazně ovlivňují jejich výchovné postupy, zejména negativně. Čím dál častěji se vyskytují případy, kdy se příbuzní ujmou dítěte po tragické nehodě, ale ti se nakonec sami ocitají v krizi, potřebují odbornou pomoc a péče o dítě jim tak neustále připomíná bolestivou záležitost. Následná péče proto nemusí být zcela adekvátní. Nesmíme zapomenout zmínit vzájemné vztahy mezi rodiči dítěte a příbuznými, neboť pokud nejsou v harmonii a dítě je svědkem neustálých hádek, rozepří a ostrých výměn názorů, tak je zřejmé, že účel příbuzenské péče nemůže být nikdy naplněn.⁷⁶

---

⁷⁶ Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte. Metodická příručka. Nadační fond J&T. [online]. Praha: Nadační fond J&T, 2014 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/publikace-158.pdf>

8 Rizikové faktory pěstounské péče

Každá lidská bytost je samostatně myslící a jednající osobnost, která se v mnoha směrech liší od ostatních. Proto je zřejmé, že samotní aktéři vystupující v pěstounské péči mají vlastní potřeby, návyky a požadavky, ze kterých by jen těžko slevovali anebo nedej bože je měnili. Dojít k maximální shodě mezi pěstounem a svěřeným dítětem je v první řadě prací odborníků, aby vhodně tyto jedince spárovali, ale na druhou stranu, samotné vytvoření kvalitních a pevných vazeb v nově vznikajícím vztahu je odvislé jen a pouze na osobních vlastnostech dítěte a náhradních rodičů. Nejen každý žadatel o pěstounskou péči, ale i každé dítě, které by mělo být přiděleno do nové náhradní rodiny, by si samozřejmě přáli tzv. růžový průběh, při kterém pěstouni dostanou hodné, bezproblémové a na okolí působící milé dítě, o které bude starost pouhou zábavou bez společenských prohřešků a na druhé straně dítě, které si přeje úžasného náhradního rodiče, co na něj nebude křičet, bude ho brát takového, jaké je, nebude se za něj stydět na veřejnosti, ale spíš se s ním bude chlubit a bude na něj pyšný a samozřejmě nebude po něm chtít žádné nebo maximálně standardní domácí práce a úkoly. Ale takto realita nefunguje. Právě lidská jedinečnost a odlišnost je největším a nejhorším rizikovým faktorem pěstounské péče. I přes sebevětší snahu není možné tento faktor definitivně odstranit. Jedinou možností, jak tento problém zmírnit, je jeho včasné odhalení a co nejpřesnější prezentací upozornit veřejnost a budoucí žadatele tak, aby se v co možná největší míře zamezilo jeho výskytu.

8.1 Vnější faktory

Je důležité si uvědomit, že není možné ignorovat vnější faktory, nacházející se všude kolem nás. Konkrétní podoba pěstounské péče je za všech okolností ovlivněna dvěma druhy faktorů. Za vnější faktory jsou považovány veškeré podmínky, v nichž se daný jedinec (svěřené dítě a pěstoun) pohybuje. Tyto vnější faktory se nemění v rámci jednotlivců, nýbrž pro celou populaci a dochází tak k vytváření nových možností nebo naopak zpříšňování podmínek a přípustnosti pěstounské péče pro široké okolí.

8.1.1 Škola

Prostředí školního života je možné považovat za druhé nejčastější místo, kde se dítě dostává do situací, které mají nebo mohou mít podíl na rozvoji dětské osobnosti. Každé dítě stráví velkou část svého raného života na půdě školního zařízení, kde získává nové vědomosti, učí se rozmanitým sociálním dovednostem a setkává se s vrstevníky. V důsledku těchto okolností by význam školních událostí neměl být podceňován nebo snad přehlížen. Školní neúspěchy mohou způsobit negativní důsledky do budoucna. Mluvíme především o tzv. *prohřešcích školy*:

- **Netolerantní jednání vůči individuálním zvláštnostem jedince;**
- **Nevyvážená komunikace mezi učitelem a žákem** (monotónní výuka učitele bez dotazování a diskuze se žáky);
- **Tlak na dobré známky bez ohledu na smysl požadavků dnešní doby** (známky jsou nadhodnoceny smyslu vzdělání);
- **Vytváření syndromu neúspěšné osobnosti** (neustále se opakující špatné známky a s tím automaticky spojené negativní hodnocení dítěte);
- **Regulace samostatné invence žáka** (vyžadovány reakce dítěte na konkrétní situace, jaké očekává učitel).

8.1.2 Odborná pomoc

Vnější faktor, jehož úloha je jednoznačná a nezaměnitelná, neboť v každé situaci, jenž nastane při odebírání dítěte z biologické rodiny do rodiny pěstounské, se hlavní účastníci (pěstoun, dítě, ale i biologičtí rodiče) musí pravidelně scházet s odborníky. Kontakt s odborníky nejvíce ovlivňuje vývoj budoucího vztahu mezi pěstounem a svěřeným dítětem před samotným přijetím a následně po přijetí dítěte do nové pěstounské rodiny. Jednotliví sociální pracovníci spolupracují s danou rodinou již od samotného podání žádosti. Je proto důležité, aby mezi sociálním pracovníkem a pěstounskou rodinou vznikl dobrý vztah, ve kterém se nebude pěstounská rodina během pravidelných návštěv na cokoli sociálního pracovníka ostýchavě bát zeptat nebo jej požádat o pomoc. Je přirozené, že ne všechny pěstounské rodiny si dokážou svépomocí poradit a vyřešit případný problém. Sociální pracovník by měl být natolik vyškolen, aby jako první rozpoznal problém a na základě zjištěných poznatků a svých

dlouholetých zkušeností nabídnout pěstounské rodině adekvátní řešení. Bohužel v současné době je stále více pěstounských rodin, které odborné pomoci nevyužívají. Důvodů, které mají značný podíl na tomto výsledku, je hned několik. V první řadě je to samotné odmítání odborné pomoci pěstounskými rodinami ať už z důvodu nedůvěry nebo mylného domnění, že vše zvládnou sami. Samozřejmě nesmíme zmínit skutečnost, že v některých případech nepadá vina na pěstounské rodiny, nýbrž na sociální pracovníky a jejich vedení, neboť jejich kapacitní působnost a rozšířenost není dostačující. Z výše zmíněného je patrné, že odborná pomoc by měla být využívána již z čistě preventivního významu, aby se předešlo případným problémům nebo byly zastaveny v samotném zárodku.

8.1.3 Jiní činitelé

Jde o činitele, které svým charakterem mohou představovat nevýhody nebo ohrožení řádného výkonu pěstounské péče, neboť jsou velmi úzce propojeny s hlavními aktéry pěstounské péče a jejich dosavadním, ale i budoucím životem. Jde především o:

- **Místo výkonu pěstounské péče** – město, vesnice, situační umístění v centru nebo v odlehlé části, místní dostupnost služeb, okolní dostupnost služeb...,
- **Vzdálenost bydliště pěstounské rodiny a bydliště biologické rodiny,**
- **Klimatická situace v místě výkonu pěstounské péče** – místa s neustálým chladem, deštěm, sněhem, sluncem, častým výskytem alergenů, povodňové oblasti, vysokohorské oblasti...,
- **Mentalita a složení místního obyvatelstva** – věkový průměr, rasová a náboženská rozmanitost, množství obyvatel...

8.2 Vnitřní faktory

Na rozdíl od výše zmíněné podstaty vnějších faktorů, vnitřní faktory zahrnují individuální a specifické podmínky, potřeby a hodnoty pěstouna a svěřeného dítěte. Je nezbytné tyto faktory za všech podmínek od sebe rozlišovat. Navíc si pro lepší pochopení souvislostí, samotné vnitřní faktory rozdělíme podle jejich negativního dopadu – faktory s negativním dopadem na dítě a posléze projevující se i u osoby pěstouna a poté faktory s negativním dopadem na dítě, působící ze strany pěstouna.

8.2.1 Vnitřní faktory u dětí

8.2.1.1 Biologická rodina

Vzájemné soužití jednotlivých členů v rodinném prostředí nepochybně přináší do života každého člena přizpůsobování, ustupování a potlačování vlastních zájmů a přání na úkor rodinného štěstí a blahobytu. Funkční rodina tak při výše zmíněném stojí a prosperuje na toleranci, lásce, úctě, důvěře a podpoře. Hlavní funkce harmonické rodiny jsou ekonomické, socializační, sexuálně-regulační a reprodukční.⁷⁷ Vliv biologické rodiny proto řadíme mezi rizikový faktor, který může ovlivnit průběh pěstounské péče. Faktor biologické rodiny se na vývoji dítěte projevuje v určitých časových intervalech.

- Před, během a hned po narození dítěte

Zárodek dítěte je těsně spjat a je v neustálém aktivním kontaktu s osobou matky. Mnozí se domnívají, že vliv v tomto období není nijak zvlášť velký. Ale opak je pravdou. Každá matka emocionálně reaguje na pohyby svého nenarozeného dítěte, čímž vytváří základy pro jeho vnitřní prožívání. Nedílnou součástí je samotný průběh těhotenství – stres, strava, kouření, užívání drog. Podstatné jsou samozřejmě také genetické dispozice matky a rodinných předků.

- Období dítěte od jeho narození až po odchod od biologické rodiny

Pro pěstounskou rodinu období, ve kterém biologická rodina svým jednáním, stylem výchovy a všemi ostatními činy výrazně ovlivňují a přetvářejí osobnost dítěte. Právě v tomto období, které může být časově velmi rozsáhlé, dochází u dítěte k vstřebávání velkého množství informací a podnětů s kladným a bohužel ve spoustě případů i s negativním účinkem.

- Období dítěte v pěstounské rodině

Časový interval, který představuje nejrizikovější období pro pěstounskou péči. V případě, kdy biologičtí rodiče nejsou soudně zbaveni rodičovských práv, nemohou se pěstouni stát zákonnými zástupci dítěte, což představuje značný problém. Biologičtí rodiče svým jednáním velmi často nevhodně zasahují do výchovy svého dítěte, jelikož biologičtí rodiče moc dobře vědí, kde jejich potomek žije a ve spoustě případů si dítě

---

⁷⁷ PRŮCHA, Jan. Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7. vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

své biologické rodiče pamatuje a přiklání se na stranu rodičů namísto pěstounů. Za všech okolností je těžké, aby si pěstoun a dítě vytvořili určitý vztah, ale obzvlášť komplikovaně jde navázat vztah, když dítě bylo odebráno rodičům pro duševní poruchu, kriminalitu, násilí uplatňované na dítěti anebo pouze pro dočasnou indispozici rodičů, kteří jinak mají s dítětem vřelý vztah. Je tedy pouze na budoucích žadatelích, aby při vypisování žádosti byli pečliví a rozhodli se dle svého nejlepšího přesvědčení, zda se zvládnou postarat o dítě, které není právně volné, neboli biologičtí rodiče mají rodičovská práva anebo raději ve formuláři označí kolonku s preferencemi pro právně volné dítě.

8.2.1.2 Osobnost dítěte

Dalším faktorem ovlivňujícím průběh pěstounské péče je osobnost samotného dítěte, která tak z každého jedince vytváří jedinečnou individualitu. Nebezpečné faktory mající vliv na osobnost dítěte můžeme rozdělit na dva druhy – faktory přetrvávající od biologických rodičů před a v době narození, u kterých se můžeme pokusit o nápravu nebo zmírnění následků a faktory sociálního prostředí, kdy se pěstoun pokouší zamezit styku dítěte se společensky nežádoucími jevy. Příchodem dítěte do nové, náhradní rodiny se dítě i pěstouni dostávají do situace, kdy se musí vzájemně poznat a zajistit si adekvátní oboustranný respekt. Aby pěstouni mohli dále rozvíjet osobnost svého svěřence, musí znát nejen jeho osobnostní kvality, ale především co možná nejvíce o jeho specifických kvalitách osobnosti. Ty se dělí do čtyř skupin:

- *Odkázanost:* Dítě projevuje oddanost vůči jiné osobě, jenž je odlišná od osoby pěstouna. Tato osoba vzbuzuje v dítěti pocit bezpečí a důvěry. Pokud je náklonnost vůči dítěti opětována, vše je v naprostém pořádku a dítě je tak motivováno k dalšímu rozvoji. Ale za situace, kde je dítě zklamáno, dojde naopak k zablokování rozvoje. Odkázanost u pěstounské péče proto dále rozdělujeme na **aktivní**, kdy svěřené dítě jeví zájem (dobrovolný, ale ne přirozeně probíhající) o pomoc při formování své osobnosti a **pasivní**, kdy dítě naprosto rezignuje a nechává bez jakéhokoli zájmu o rozvoj své osobnosti rozhodovat pěstouna.
- *Směřování:* Každé dítě je s ohledem na svůj věk velmi zvědavé, aktivní a neustále vyžaduje nové podněty, což znamená, že se vyvíjí, dospívá a směřuje

k určitému sebepojetí a k vyjádření své autentické nezávislosti. V této době se dítě může stát hůře zvladatelným, a proto pěstouni musí zvolit mírný, avšak důsledný přístup, aby nedošlo k narušení a naprostému zničení vytvořených vztahů.

- *Otevřené prožívání:* Při pocitu bezpečí a bezstarostnosti se dítě učí poznávat svět. Zkoumá vše, co se ocitne v jeho blízkosti, učí se poznávat nové lidi a vycházet s nimi a samozřejmě i zde neustále vnímá nové podněty, které na něj působí. Tento pocit bezpečí je ovšem vyvolán pouze za předpokladu existence blízké osoby, které dítě bezmezně důvěřuje. Proto je pro pěstounskou rodinu důležité pokusit se tento pocit navodit. Jinak reálně hrozí ohrožení zdravého osobnostního vývoje svěřence.
- *Množství rozvojových možností:* Úkolem dospělých jedinců, ať už biologických nebo náhradních, je snaha o co největší podporu při realizaci dítěte v sebe sama a ne jej demotivovat nebo mu úmyslně stražit překážky. Dítě vycítí, že není jeho potencialita podporována a dochází tak přes mírný útlum až k naprostému zániku jejího rozvoje.

Výše v této kapitole jsem se zmínila o důležitosti osobnostních kvalit dítěte, které jsem umístila do pozadí za specifické osobnostní kvality. Ale není možné zajistit správný rozvoj specifických kvalit bez spolupráce a rozvoje základních osobnostních kvalit. Tak jako u specifických kvalit bych se ráda inspirovala profesorem Helusem a zmínila se o šesti základních kvalitách důležitých pro adekvátní rozvoj dětské osobnosti.

- *Základní vlastnosti:* Schopnosti, temperament a charakter vypovídají o věcech, které dítě dokáže, jak dítě určité věci prožívá a samozřejmě poukazují na morální hodnoty dítěte. Pokud jsou pěstouni schopni těmito vlastnostem porozumět, můžou dítě vědomě ovlivňovat a předvídat, jak se zachová nebo co udělá.
- *Začleněnost:* Společenské postavení a mezilidské vztahy vytváří v dítěti nutnost přijmout určitou sociální pozici, která je charakterizována sociální rolí (jednání a chování dítěte dle role, kterou přijal nebo získal), sociálním statutem (význam a rozsah získané role v konkrétní společenské skupině), sociální prestiží

(množství respektu jednotlivých členů vůči ostatním členům podle získaných rolí) a sociální oblibou (vytváření neformálních vztahů v rámci společenské skupiny – akceptace a obliba jiných členů). Dítě, ale i ostatní jedinci si tak budují svůj osobní růst v rámci společenského prostředí.

- *Zaměřenost*: Konkrétní představy pěstounů na otázku směřování a cílů, kterých chtějí ve vztahu a v komunikaci s dítětem dosáhnout. Stanovený cíl a směr úsilí.
- *Pohlaví*: Jedinci ženského a mužského pohlaví mají díky své specifčnosti rozdílné pohledy, postupy v chápání a jednání v rámci jejich fungování ve společnosti.
- *Sebepojetí*: Svěřenec má především své vlastní touhy zabývat se sám sebou a svou identitou, kdy si klade za cíl dosáhnout nebo realizovat svá vysněná přání.
- *Autoregulace*: Každá individualita touží po osamocení a rozhodování o sobě samém bez příkazů ostatních.⁷⁸

Závěrem lze už pouze poukázat na fakt, že *když je známe, můžeme jim lépe porozumět, dokážeme lépe předvídat, jak se zachová, víme, jak je respektovat a adresně na ně působit.*⁷⁹ Ovšem nesmíme zapomínat, že čím starší dítě se k náhradní rodině dostane, tím menší je pravděpodobnost, že rodina bude v působení na dítě úspěšná a ne proto, že by nebyly dobrými pěstouny, ale bohužel jejich svěřenec byl vystaven společensky negativním vlivům příliš dlouho.

8.2.1.3 Chování dítěte

Pod pojmem chování se označuje *souhrn všech vnějších projevů člověka, tedy reflexních reakcí, pohybů, činností, jednání, které navíc zahrnuje složky vrozené i naučené, záměrné i bezděčné, útočné i obranné a je tak výsledkem vnitřních stavů, sociálních podmínek a záměrného i nezáměrného působení.*⁸⁰ U chování platí stejné pravidlo o respektování a uvědomování si individuality dítěte ze strany pěstouna, tak jako tomu bylo výše u osobnosti. Každé dítě přichází do náhradní rodiny s určitými

⁷⁸ HELUS, Zdeněk. Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3676-285.

⁷⁹ HELUS, Zdeněk. Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3676-285.

⁸⁰ PRŮCHA, Jan. Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7. vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

návyky chování a záleží jen na přístupu pěstounů, jak se dokážou s těmito návyky porovnat a obrátit je ve svůj prospěch. Negativním vlivem na průběh výkonu pěstounské péče má vliv samotné chování dítěte, ale především, a to je horší, poruchy chování, které vznikají na základě nevhodného nebo nedostatečného výchovného a sociálního působení. Bohužel existují i případy, kdy jsou poruchy chování způsobeny narušením centrální nervové soustavy. Pěstoun by se za všech okolností měl s poruchami seznámit a naučit se je rozeznávat, předcházet jim a samozřejmě je vhodným způsobem řešit. Poruchy dětského chování lze dle Alaina Traina rozdělit do tří skupin:

- *poruchy související s hyperaktivitou, neschopností se soustředit, asociálním chováním a užíváním návykových nebo jiných omamných látek* (užívání drog, alkoholismus, ADHD – hyperkinetická porucha, neposlušnost),
- *poruchy související s učením, komunikací, sociálními vztahy a koordinací* (autismus, poruchy řeči, dyslexie, dysgrafie, neobvyklé záliby, špatně navazované a udržované společenské vztahy),
- *poruchy související se stresem, depresemi, úzkostí a schizofrenií* (fobie, tikové poruchy, anorexie, bulimie, poruchy spánku, separační a úzkostné poruchy, deprese).⁸¹

V dnešní době se čím dál častěji hovoří o tzv. skrytých problémech, které se mohou značnou měrou podílet na špatném chování dítěte. Pod pojmem skrytý problém si samozřejmě vybavíme situace, které zasáhly, a v negativním slova smyslu jej ovlivnili, ale navenek se neprojevují žádnými viditelnými specifickými rysy. Jde především

o týrání, zneužívání, domácí násilí, šikanu, sourozenecké vztahy a změnu rodinných vztahů (smrt, rozvod).

8.2.1.4 Potřeby dítěte

Právě naplnění a zajištění dětských potřeb si pěstounství klade za jeden ze svých hlavních cílů. Mluvíme především o psychickém a fyzickém rozvoji. Z důvodu

---

⁸¹ TRAIN, Alan. Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8503-2.

nenaplnování těchto potřeb byly děti odebrány z péče biologických rodičů. Proto je velmi důležité ze strany pěstounů pokusit se co nejvíce eliminovat výskyt těchto pro výkon pěstounské péče nežádoucích vlivů. Odborná literatura poukazuje na tyto typy potřeb, které by měly být v přiměřené míře a v určité fázi dětského vývoje bezpodmínečně realizovány. Jsou to:

- Potřeba životní jistoty, která odstraňuje člověku pocit úzkosti, osamělosti a nadbytečnosti a naopak v něm vyvolává pocit bezpečí a potřebnosti.
- Potřeba pozitivní identity, která naučí dítě mít rádo samo sebe, přijmout se takového, jaký doopravdy je a najít si své místo ve společnosti.
- Potřeba smysluplného života, která dítě upozorňuje na podněty, které mu stanoví smysl a řád svého života a umožní mu se tak přizpůsobit každodennímu společenskému životu.
- Potřeba otevřené budoucnosti, díky níž jsou v dítěti vyvolávány pocity naděje a životních vyhlídek na život prožitý podle vysněných snů a přání.
- Potřeba stimulace, ve formě podnětů rozdílného množství, proměnlivosti, kvality a pravidelnosti, která pravidelně aktivuje organismus k požadovanému výkonu.⁸²

8.2.2 Vnitřní faktory s negativním dopadem na dítě, působící ze strany pěstouna

Pěstoun představuje nejdůležitější osobu pěstounské péče, jelikož jeho jediným a nejdůležitějším úkolem je pokusit se zajistit dítěti co nejlepší rodinné prostředí a životní podmínky, které mu zajistí jeho zdravý osobnostní rozvoj. Každý pěstoun si tento nelehký úkol zvolil sám, a proto nesmí zapomínat, že veškeré jeho jednání musí být ku prospěchu svěřeného dítěte a zvláště za situací, kdy se dítě nechová nebo nejedná dle pěstounových představ. A právě v těchto případech mohou pěstouni během svých jednání očekávat značné množství chyb z jejich strany. Výchovný proces neustále protínají a ovlivňují negativní vlivy, které pocházejí nejen od dětí, ale ve velké míře od samotných pěstounů. Část těchto vlivů je jasně rozpoznatelná, avšak existuje i část vlivů, která jsou tzv. skrytá a na první pohled nerozpoznatelná. Ať tak či tak všechny

---

⁸² LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2. vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MATĚJČEK Zdeněk et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. 1. vydání. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8304-8.

MATĚJČEK Zdeněk et al. Osvojení a pěstounská péče. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

tyto vlivy mají neblahý dopad na osobnostní rozvoj dítěte. Jde zpravidla o neuvědomělé jednání, při kterém dochází k nařizování nebo očekávání konkrétně stanoveného úkonu na úkor omezování dětských projevů a potenciality dítěte. Nejčastějších chyb se pěstouni dopouštějí, když s dítětem zachází jako kdyby:

- **bylo materiálem nebo objektem manipulace** (pěstoun utvrzuje dítě v roli podřízenosti a neumožňuje rozvíjet vzájemnou interakci),
- **bylo hrozbou nebo zátěží** (pěstouni se dostávají do stadia, kdy samotné dítě považují za hrozbu, která může zničit jejich kariéru a šance, neboť nedošlo k naplnění jejich představ o výchově dítěte),
- **představovalo kompenzaci pěstounských nedostatků nebo komplexů** (pěstoun nutí dítě k realizaci svých snů a cílů, které ovšem nejsou pro dítě přijatelné ať už z jeho netalentovanosti nebo nevěle),
- **bylo bůh** (pěstoun se za každou cenu snaží vyhovět dítěti a splnit mu všechna jeho přání. Existují tři druhy této formy zaslepenosti vůči dítěti – I. útočná zaslepenost, kdy pěstouni zaujímají bojový postoj na obranu dítěte; II. Soucitná zaslepenost, kdy pěstouni zaujímají trpitelské postoje vůči dítěti; III. Služebná zaslepenost, kdy pěstouni zaujímají roli podřízeného postoje vůči dítěti a to je ovládá)⁸³

---

⁸³ HELUS, Zdeněk. Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3676-285.

9 Hmotné zabezpečení pěstounské péče

Zákon o sociálně právní ochraně dětí přiznává finanční podporu osobám vykonávajícím pěstounskou péči. Dávky pěstounské péče jsou velmi rozmanité a většinou odvislé od věku nebo počtu dětí. Každý druh dávky je specifický, a ne každý pěstoun jej proto získá. V této kapitole se proto zaměřím na podrobný výčet jednotlivých dávek pěstounské péče, jejich specifika a finanční výši.

9.1 Dávky pěstounské péče

9.1.1 Úhrada potřeb dítěte (§ 47f a 47g zákona č. 359/1999 Sb. ZOSPOD)

„Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě⁸⁴ svěřené do pěstounské péče.“⁸⁵ Žádost o příspěvek na úhradu potřeb dítěte podává osoba pečující o dítě nebo osoba vedená v evidenci pěstounů Krajského úřadu. Vyplněná žádost se odevzdá na místně příslušném úřadu práce. V případě, kdy má pěstoun ve své péči více dětí, podává jednu souhrnnou žádost za všechny děti. Včetně žádosti musí pěstoun předložit i listiny s doplňujícími informacemi, jako jsou Osobní doklady všech osob, jež jsou v žádosti uvedeny; rozhodnutí o svěřením dítěte do péče; potvrzení o studiu; potvrzení o zdravotním stavu; potvrzení o vedení v evidenci úřadu práce nebo potvrzení o neschopnosti se soustavně připravovat na budoucí povolání. Po prozkoumání žádosti obdrží žadatel vyjádření s příslušným rozhodnutím. Pokud vznikne nárok na příspěvek, dochází k jeho měsíčnímu vyplácení osobě pečující o dítě.

---

⁸⁴ Za neopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky, a po ní do věku 26 let, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání, nemůže se soustavně připravovat na výkon budoucího povolání pro nemoc či úraz nebo s ohledem na dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav není schopno vykonávat výdělečnou činnost. Nebo dítě, které je po skončení povinné docházky vedeno na Úřadu práce, kde mu nevzniká nárok na podporu v nezaměstnanosti až do svých 18 let - ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře § 11, In: Sběrka zákonů České republiky. 1995, částka 31, s. 1637. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=117/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁸⁵ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí §47f odst. 1, In: Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 147, s. 5112. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=401/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Tabulka 1: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, které není závislé na pomoci jiné fyzické osoby

Částka	Věk dítěte
4.500 Kč	Do 6 let
5.550 Kč	Od 6 let do 12 let
6.350 Kč	Od 12 let do 18 let
6.600 Kč	Od 18 let do 26 let

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby

Věk dítěte	Závislost I. stupně	Závislost II. stupně	Závislost III. stupně	Závislost IV. stupně
Do 6 let	4.650 Kč	5.550 Kč	5.900 Kč	6.400 Kč
Od 6 do 12 let	5.650 Kč	6.800 Kč	7.250 Kč	7.850 Kč
Od 12 do 18 let	6.450 Kč	7.800 Kč	8.300 Kč	8.700 Kč
Od 18 do 26 let	6.750 Kč	8.100 Kč	8.600 Kč	9.000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

9.1.2 Odměna pěstouna (§ 47i – 47k zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD)

Finanční příspěvek, jenž je vyplácen v návaznosti na náhradní rodinnou péči osobě, která pečuje o dítě nebo osobě nacházející se v evidenci. Za předpokladu, že jsou osoby pečující o dítě manželé, náleží odměna pouze jednomu z nich, nikoli oběma. Žádost o odměnu pěstouna podává pěstoun na místě příslušném úřadu práce spolu s ostatními listinnými doklady. Odměna pěstouna je považována za příjem ze závislé činnosti. Podléhá proto procesu zdanění a pojistných odvodů (na sociální zabezpečení, úrazové a všeobecné zdravotní pojištění). Odměna pěstouna je vyplácena žadateli

(pěstounovi) v pravidelných intervalech a to jednou měsíčně až do doby, kdy přestane naplňovat podmínky pro získání tohoto nároku.

Tabulka 3: Výše měsíční odměny pěstouna

Počet svěřených dětí	Výše odměny
1	8.000 Kč
2	12.000 Kč
3 a více	20.000 Kč
1 a více dětí, které jsou závislé na pomoci jiné osoby (II., III., IV. stupeň)	20.000 Kč
0 dětí, ale osoba pěstouna je vedena v evidenci	20.000 Kč
alespoň 1 dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby (II., III., IV. stupeň) a je svěřeno osobě do pěstounské péče na přechodnou dobu	24.000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

9.1.3 Příspěvek při převzetí dítěte (§ 471 zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD)

„Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče.“⁸⁶ Osoby, které jsou profesionálními pěstouny (neboli pěstouny na přechodnou dobu), kteří jsou vedeni v evidenci pěstounů krajského úřadu, nemají na tento druh příspěvku nárok. Žádost o příspěvek podává fyzická osoba, která převzala dítě do své péče k místně příslušnému úřadu práce. Společně s žádostí musí žadatel předložit rozhodnutí o svěření konkrétního dítěte do pěstounské péče. Příspěvek při převzetí dítěte spadá do kategorie tzv. jednorázových příspěvků, které jsou vypláceny pouze jednou. Příspěvek je vyplácen žadateli neboli pěstounovi.

⁸⁶ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 471 odst. 1, In: Sbírká zákonů České republiky. 2012, částka 147, s. 5114. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=401/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Tabulka 4: Výše příspěvku při převzetí dítěte

Věk	Částka
Do 6 let	8.000 Kč
Od 6 do 12 let	9.000 Kč
Od 12 do 18 let	10.000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

9.1.4 Příspěvek na zakoupení motorového vozidla (§ 47m zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD)

„Nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla má osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají osobě pečující nárok, pokud zakoupila osobní motorové vozidlo nebo zajistila nezbytnou celkovou opravu motorového vozidla.“⁸⁷ Zakoupený nebo opravený automobil nesmí být využíván k žádné výdělečné činnosti, ale sloužit pouze k osobním potřebám žadatele a svěřených dětí. Žadatel odevzdá čitelně vyplněnou žádost se svými osobními doklady a doklady všech svěřených dětí na místně příslušný úřad práce. Spolu s žádostí žadatel doloží všechna soudní rozhodnutí o svěřených dětech do pěstounské péče a samozřejmostí je faktura o koupi nebo opravě osobního motorového vozidla. V případech, kdy bude automobil teprve pořízen, má žadatel povinnost doložit fakturu dodatečně. Tento druh příspěvku řadíme mezi opakující se příspěvky, ale oproti odměně pěstouna nebo příspěvkům na úhradu potřeb dítěte nemají měsíční, nýbrž desetiletý cyklus. Výše příspěvku, jež je stanovena zákonem, nesmí přesáhnout 70% hodnotu z pořizovací ceny osobního automobilu nebo 70% hodnotu z ceny vynaloženou na opravu osobního automobilu. Tato výše ovšem nesmí přesáhnout 100.000 Kč. V období deseti kalendářních let pak může být žadateli v celkovém součtu poskytnuto maximální plnění ve výši 200.000 Kč. Příspěvky mohou být žadatelům poskytovány i v době před

⁸⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 47m odst. 1, In: Sbírka zákonů České republiky. 2012, částka 147, s. 5114. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=401/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

samotným zakoupením nebo opravou automobilu. V takovém případě vznikne žadateli šesti měsíční lhůta na doložení listin, ze kterých je prokazatelně patrný nákup osobního automobilu nebo jeho oprava.

9.1.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče (§ 47h zákona č. 359/1999 Sb., ZOSPOD)

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba (dítě), které ke dni, kdy dosáhlo zletilosti, bylo svěřeno do pěstounské péče. V situaci, kdy po dosažení zletilosti dítě i nadále zůstává ve společné domácnosti s pěstounem a podílí se na hrazení nákladů, vzniká nárok na příspěvek dnem, kdy zanikne pěstounovi nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Z výše uvedených informací, tento nárok vzniká nejpozději dosažením dvacátého šestého roku dítěte. I v tomto případě je důležité podat řádně vyplněnou žádost s kopií průkazu totožnosti žadatele k místně příslušnému úřadu práce. Podstatný rozdíl oproti ostatním žádostem představuje skutečnost, že žadatelem o příspěvek je samo dítě svěřené do pěstounské péče, nikoli pěstoun. Tento druh příspěvku spadá opět do kategorie tzv. jednorázových nároků a dosahuje výše 25.000 Kč.

9.2 Dávky sociální podpory

9.2.1 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě představuje sociální dávku pro rodiny, v nichž žijí nezaopatřené děti. Finanční plnění slouží k částečnému krytí rodinných nákladů, jež jsou vynakládány na výchovu a výživu dítěte. „*Nárok na příspěvek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem⁸⁸ v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40.*“⁸⁹ Žádost podává zákonný zástupce (pěstoun) nezaopatřeného dítěte

---

⁸⁸ Měsíční průměr příjmů rodiny připadajících na rozhodné období, kdy měsíční průměr rodiny se stanoví jako součet jednotlivých měsíčních průměrů příjmů oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných – ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře § 4, In: Sbírká zákonů České republiky. 1995, částka 31, s. 1634. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka->

[zakonu/SearchResult.aspx?q=117/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy](http://aplikace.mvcr.cz/zakonu/SearchResult.aspx?q=117/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy)

⁸⁹ ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře § 17, In: Sbírká zákonů České republiky. 1995, částka 31, s. 1638. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

k místně příslušnému úřadu práce. Spolu s žádostí musí pěstoun předložit listiny prokazující výši jeho ročního příjmu, výši příjmu nezaopatřeného dítěte za kalendářní měsíce červenec a srpen, potvrzení o studiu a v neposlední řadě doklady všech svěřených dětí. Při posuzování žádosti musí být na pojem rodiny a stanovení rozhodného příjmu nahlíženo stejně jako v případě vyměřování částky životního minima.⁹⁰ Schválený příspěvek se vyplácí v pravidelných měsíčních intervalech. V průběhu každého kalendářního roku (přelomové období září/říjen) musí pěstoun potvrdit, že i nadále existují skutečnosti, které jej opravňují k nároku na dávku. V případě, že jde o nezletilé nezaopatřené dítě, je dávka vyplácena pěstounovi. Za předpokladu, že nezaopatřené dítě dosáhne zletilosti, je tato dávka vyplácena dítěti. Pokud během roku dojde ke změně studijních povinností dítěte (ukončení, přerušení apod.) musí pěstoun o této skutečnosti neprodleně informovat úřad práce.

Tabulka 5: Výše přídatku na dítě

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídatku na nezaopatřené dítě
Do 6 let	500 Kč
Od 6 do 15 let	610 Kč
Od 15 do 26 let	700 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

9.2.2 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je považován za dávku státní sociální podpory, která má rodičům usnadnit celodenní péči o dítě, jakožto nejmladšího člena rodiny. Rodičovský příspěvek má tedy za cíl částečně nahradit příjem ze zaměstnání, který není v době rodičovské dovolené matce dítěte vyplácen. Nárok na rodičovský příspěvek tak vzniká jednomu z rodičů, který po dobu kalendářního měsíce osobně, celodenně a řádně pečuje o své dítě, které je zároveň nejmladším členem rodiny a to až do jeho 4 let věku nebo do

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=117/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁹⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 01. 10. 1997, sp. zn. Na 289/97, publikováno pod č. 830/2001 Soudní judikatura.

vyčerpání maximální výše vyplácené částky, která činí 220.000,- Kč. Rodičovský příspěvek tedy nepředstavuje pevně stanovenou sociální dávku, která je odvislá od výše průměrného měsíčního příjmu, ale naopak dávku, jejíž výši si může každý rodič zvolit individuálně dle svých představ, samozřejmě za předpokladu splnění zákonem stanovených podmínek. Právní úprava poskytuje možnost volby, ale zároveň vymezuje maximální měsíční částku, která může být rodičům vyplácena. Měsíční částka je vypočítávána z výše měsíčního vyměřovacího základu⁹¹. V případě, kdy 70 % z měsíčního vyměřovacího základu přesáhne částku 7.600 Kč, může si rodič zvolit nejvyšší rodičovský příspěvek a to v hodnotě 11.500 Kč po dobu devatenácti měsíců. V opačném případě, což je v situaci, kdy 70 % z měsíčního vyměřovacího základu nepřesáhne částku 7.600 Kč, může rodič získat maximálně 7.600 Kč po dobu dvaceti devíti měsíců. V situaci, kdy nelze stanovit vyměřovací základ ani jednomu z rodičů, je měsíční výše příspěvku stanovena na 7.600 Kč po dobu prvních devíti měsíců a poté na 3.800,- Kč po zbytek čerpacího období.

9.2.3 Porodné

Nárok na porodné vzniká ženě, která dle § 44 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře porodila své první nebo druhé živé dítě a rozhodný příjem rodiny nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70. Porodné může být vyplaceno i otci dítěte za předpokladu, že žena, která dítě porodila, zemřela a porodné nebylo vyplaceno jiné osobě. S ohledem na problematiku této práce náleží porodné též osobě, která převzala do trvalé péče nahrazující péči biologických rodičů dítě do jednoho roku věku a zároveň toto přijaté dítě bylo prvním nebo druhým dítětem osoby vykonávající náhradní péči. Nárok na porodné vzniká dnem porodu. V případě převzetí dítěte do trvalé péče nahrazující péči biologických rodičů vzniká nárok na porodné dnem převzetí dítěte neboli právní mocí rozhodnutí o převzetí dítěte do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Osoba, žádající o porodné, musí být přihlášená k trvalému pobytu na území České republiky. Porodné spadá do kategorie jednorázových

---

⁹¹ Výše měsíčních příjmů v období 12 měsíců před narozením dítěte vydělené počtem kalendářních dní (365).

sociálních dávek, jehož výše dosahuje 13.000 Kč na první dítě a 10.000 Kč na druhé dítě.⁹²

9.2.4 Příspěvek na péči

Sociální dávka náležející osobě, které zdravotní stav neumožňuje nebo nedovoluje si samostatně zajistit základní životní potřeby. Tyto osoby tak nejsou soběstačné a potřebují pomoc od jiné osoby. Rozlišujeme čtyři stupně závislosti (lehká, středně těžká, těžká, úplná), které pak příslušným úřadům vymezují rozsah finanční pomoci. Pro správné určení stupně závislosti je nezbytné pohlížet na posuzovanou osobu jako na celek jednotlivých aspektů, které mohou značně omezit nebo snížit schopnost zajistit si základní životní potřeby. Především jde o mobilitu, komunikaci, prostorovou orientaci, základy tělesné hygieny, péči o domácnost, základy stravování a oblékání a v neposlední řadě péči o zdraví. Nárok na příspěvek má každá osoba, jenž dovrší minimálně 1 roku a její zdravotní stav je dlouhodobě nepříznivý. Žádost podává osoba, která nezbytně potřebuje pomoc od jiné osoby. Proto i samotný příspěvek je vyplácen této osobě a nikoli osobě, která potřebnou pomoc poskytuje. V případě schválení příspěvku na péči je tato finanční pomoc vyplácena v pravidelných intervalech jednou měsíčně a to do doby, než se zdravotní stav zlepší do té míry, kdy žadatel přestává být závislým na pomoci jiné osoby. Ve spoustě případů je ovšem nepříznivý zdravotní stav trvalý, bez šance na změnu, a proto je možné příspěvek pobírat do smrti žadatele.⁹³

---

⁹² ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře § 45, In: Sbirka zákonů České republiky. 1995, částka 31, s. 1645. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=117/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁹³ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 7-31, In: Sbirka zákonů České republiky. 2006, částka 37, s. 1258-1265. ISSN 1211-1244. Dostupné z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Tabulka 6: Výše přídatku na péči

Věk	Stupeň závislosti	Výše příspěvku
Do 18 let	I. – lehká závislost	3.000 Kč
	II. – středně těžká závislost	6.000 Kč
	III. – těžká závislost	9.000 Kč
	IV. – úplná závislost	12.000 Kč
Od 18 let	I. – lehká závislost	800 Kč
	II. – středně těžká závislost	4.000 Kč
	III. – těžká závislost	8.000 Kč
	IV. – úplná závislost	12.000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

9.2.5 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je označován za sociální dávku určenou pro osoby, které mají nízké měsíční příjmy, ale zároveň s tím mají velmi vysoké měsíční náklady za své bydlení. Nárok na příspěvek na bydlení vzniká vlastníkovu nebo nájemci bytu za předpokladu, že je v daném bytě hlášen k trvalému pobytu a jeho náklady na bydlení přesahují svojí výší částku, která je určena součinem rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území Prahy koeficientu 0,35) nebo za situace, kdy součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území Prahy 0,35) nedosahuje finanční částky vynakládané za normativní náklady na bydlení. Mezi skutečné náklady za bydlení jsou zahrnuty platby za nájemné, vodu, plyn, elektřinu, topení a odvoz odpadu. Naproti tomu za normativní náklady jsou považovány tzv. průměrné náklady na bydlení určené s ohledem na velikost obce, ve které se bytová jednotka nebo rodinný dům nachází a počet členů v dané domácnosti. Výše normativních nákladů na bydlení je pevně stanovena v § 26 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Žádost o tento typ dávky může podat fyzická osoba (jednotlivec, nebo vícečlenná rodina), která má v konkrétním bytě nebo domě trvalé bydliště. Spolu s vyplněnou žádostí musí

žadatel doložit své měsíční příjmy a vynaložené náklady na bydlení 3 měsíce zpětně. Příspěvek na bydlení spadá do kategorie opakujících se sociálních dávek. Je vypláceno měsíčně, avšak maximálně po dobu osmdesáti čtyř kalendářních měsíců za posledních deset kalendářních let.

10 Právní úprava pěstounské péče ve vybraných zemích

Pěstounská péče není aktuálním a neustále řešeným tématem pouze v České republice, ale je tomu právě naopak. Evropské země řeší stejně jako my neustále přibývajícím množstvím dětí, které potřebují pomoc státu s hledáním náhradní rodiny. Vybrala jsme proto dle mého názoru země, které jsou nám blízké (Slovensko) a zároveň země (Francie, Velká Británie), které jsou na vyspělejší úrovni a jejich systém náhradní rodinné péče, potažmo pěstounské péče, by nám tak mohl být inspirací, nebo naopak varováním, jakých chyb se vyvarovat, co změnit a co si ponechat.

10.1 Pěstounská péče ve Francii

Francie patří mezi evropské státy, které se snaží co nejúčelněji pomoci svým obyvatelům z nepříznivých životních situací. Francouzský právní systém nepodporuje ústavní péči, spíše právě naopak, a proto upřednostňuje institut profesionálních pěstounů. Tento Institut je založen především na jakési podpůrné činnosti, kdy prioritou profesionálního pěstouna je nápomoc biologickým rodičům dostat se v co nejkratší době z nepříznivé životní situace a snaha navrátit děti zpátky do jejich rodičovské péče. Samozřejmě se zde vyskytují i případy, kdy není možné dosáhnout požadovaného výsledku, a tak profesionální pěstoun zastává tzv. zástupnou funkci. Francouzský systém profesionální pěstounské péče nevystupuje jako institut nahrazující biologické rodiče v případech, kdy se dítě nachází v ohrožení, ale slouží i pro děti, které mají rodiče, ale ti se při zaměstnání nestíhají naplno věnovat svým dětem. Ve věcech nezletilých dětí, což je od narození do osmnácti let a v některých případech až do jednadvaceti let věku dítěte, rozhoduje dětský soudce. Tento typ soudce má za úkol pomáhat rodinám v těžkých životních situacích a pokusit se jim zajistit co největší všestrannou podporu. Samotný dohled nad fungováním rodiny má na starost úřad péče o dítě (ASE).

10.1.1 Rodinná asistentka

Výkon profesionální pěstounské péče je vykonáván osobou, převážně ženou, která přijímá do své péče dítě, které není její. Tento druh péče je vykonáván pouze po

určitou dobu. Rodinné asistentky směřují pečovat pouze o nezletilé děti nebo děti do 21 let věku. Rodinná asistentka dohlíží na psychický a fyzický vývoj svěřeného dítěte. Odpovědně dohlíží na zdravotní stav dítěte a jeho školní docházku. Rodinná asistentka spolu s ostatními členy domácnosti představuje pro svěřené dítě pěstounskou rodinu. Rolí rodinné asistentky není nahrazení biologických rodičů dítěte, ale jakási výpomoc s řádnou výchovou dítěte po soudem stanovenou dobu.

10.1.2 Mateřská asistentka

Výkon pěstounské péče je zajišťován prostřednictvím **mateřské asistentky** (assistante maternelle). V pracovní náplni těchto žen převažuje denní hlídání dětí. Mateřské asistentky jsou rozděleny do tří různých skupin podle jejich denní činnosti a zaměstnavatele, který jim vyplácí mzdu. A to:

- **mateřská asistentka pro sociální pomoc v dětství** (assistante maternelle de l'aide sociale à l'enfance), hlavní náplní její činnosti je pomoc rodinám, které se ocitli v tíživé životní situaci a navštěvuje tyto rodiny jako terénní pracovník. Tato asistentka je zaměstnancem Conseil Général.
- **mateřská asistentka pro mateřské školy** (assistante maternelle de crèche familiale), která se stává zaměstnancem konkrétní mateřské školy a je placena samosprávným celkem spravujícím tuto školu (obec).
- **nezávislá mateřská asistentka** (assistante maternelle indépendante), která je najímána ze strany rodičů dítěte a právě tak i placena rodiči dítěte.⁹⁴

Každý druh mateřské asistentky je za svoji činnost placený, což v praxi znamená, že *tato forma péče o dítě není dobročinnou a dobrovolnou aktivitou, ale profesionální činností. Dítě tak není administrativně ani právně svěřeno přímo konkrétní pěstounské rodině, nýbrž instituci, která mateřskou asistentku zaměstnává.*⁹⁵ Mateřská asistentka je zodpovědná za každodenní život dítěte, za jeho harmonický vývoj, ale nerozhoduje o tom, kdy, jak a jestli se bude dítě stýkat se svými rodiči. To je

---

⁹⁴ Definition assistante maternelle. Halte-Galerie.info. [online]. 2011 [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <http://www.halte-garderie.info/assistantesmaternelles/definition/definition-assistante-maternelle.php>

⁹⁵ MIKAUŠOVÁ, Blanka. *Profesionální pěstounská péče (zkušenosti ze zahraničí a možnosti uplatnění v České republice)*. Brno, 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

*v kompetenci sociálního pracovníka, který pěstounskou rodinu doprovází, metodicky vede a reguluje.*⁹⁶

10.1.3 Předpoklady, vloh a vzdělání asistentek

Francouzská úprava se na rozdíl od české úpravy při výběru vhodných adeptů/adeptek pro výkon mateřských a rodinných asistentek zaměřuje na konkrétní specifické požadavky v oblasti vzdělání a dovedností. Kandidáti nejprve musí projít rozsáhlou administrativní agendou, sérií lékařských vyšetření a několika vzdělávacími kurzy. Na konci tohoto procesu by mělo dojít k selektování kandidátů, kteří o práci asistentky mají nejen opravdový zájem, ale zároveň i potřebné předpoklady. V prvním kole prověřování je nejprve zjišťována materiální a sociální situace kandidáta. Následuje lékařské vyšetření, kde je hodnocen fyzický a psychický stav kandidáta. Lékař, který provádí prohlídku, musí svým podpisem stvrdit, že postoje kandidáta k lékařským službám (očkování nebo provádění operačních zákroků) jsou shodné s celospolečensky uznávanými nároky. Posledním bodem v první části celého procesu je vyjádření kandidáta ohledně nabídky pěstounské služby, které by byl ochoten poskytovat (krátkodobá nebo dlouhodobá).⁹⁷ Druhé kolo je zaměřeno na osobní kontakt kandidáta s příslušným pracovníkem, který zhodnotí životní podmínky a prohlédne si kandidátovu domácnost. Největší důraz je kladen na hygienické zázemí, místnost pro děti (dětský pokoj) a jeho vybavení a samozřejmě přístupnost dětí ke škodlivým látkám (léky, prostředky na úklid nebo jiné nebezpečné látky). Není možné, aby kandidát žil v podnájmu nebo v naprosto nevyhovujících podmínkách. Třetí a předposlední kolo můžeme charakterizovat jako výběrové, jelikož kandidát vyplňuje dotazník, ve kterém se vyjádří k výběru dítěte. Jak staré dítě preferuje, jakou barvu pleti může dítě mít, zda musí být zdravé nebo se zvládla postarat i o handicapované a v jak velkém zdravotním rozsahu. Samozřejmě musí kandidát odpovídat na otázky týkající se budoucího vývoje dítěte a jejich představ. A konečně pátou a poslední etapou je pak seznámení kandidáta

---

⁹⁶ Seminář Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. TRIADA - Poradenské centrum o.s. [online]. Brno: TRIADA – Poradenské centrum o.s., 2010 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2010.pdf

⁹⁷ ŠIMKOVÁ - HYBLEROVÁ, Ivana. Zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí ve Francii, práce s rodiči na udržení kontaktu s dítětem separovaným od rodiny. *Sborník z IV. celostátního semináře náhradní rodinné péče*. 2004, s. 19-30

se závěrečným hodnocením a výsledkem, zda je vhodné, aby kandidát vykonával činnost mateřské nebo rodinné asistentky.

Pokud kandidát úspěšně ukončil celý výše zmíněný proces, je zařazen do evidence asistentek. Aby byl zaručen co nejlepší vývoj dítěte, a jeho řádná výchova, je nezbytné, aby se asistentky i nadále dovzdělávaly. Proto francouzská právní úprava neustále zpřísňuje kritéria pro vzdělávání evidovaných asistentek. Nejprve byla stanovena minimální hranice absolvování 60 hodin odborných školení během 5 let. V důsledku celkového vývoje institutu péstounské péče došlo k velkému zpřísnění těchto pravidel. V současné době musí bezpodmínečně každá evidovaná asistentka absolvovat alespoň 120 hodin odborných školení během 5 let.

10.1.4 Odměna rodinné asistentky

Finanční ohodnocení rodinné asistentky za dvaceti čtyř hodinovou denní péči je rozděleno do dvou položek. Fixní plat a pohyblivá složka.⁹⁸ Fixní složka má přesně stanovenou nejnižší hranici, která činí alespoň minimální mzdu za padesát odpracovaných hodin v jednom měsíci. Pohyblivá složka pak případně asistentce, pokud se o dítě stará nepřetržitě. Opět je stanovena nejnižší hranice, která tentokrát představuje hodnotu alespoň minimální mzdy za sedmdesát odpracovaných hodin v jednom měsíci. Samozřejmě platí pravidlo, že čím více dětí v péči asistentka má, o to většího ohodnocení dosáhne. V případě, kdy si asistentka vezme do nepřetržité péče handicapované dítě, získává navíc nárok na příspěvek v minimální hodnotě 137,33 Euro měsíčně na potřeby dítěte. Důležité je si uvědomit, že všechny odměny zde zmíněné jsou pouhým znázorněním minimální částky, které asistentka musí bezpodmínečně obdržet za poskytování svých služeb, ale nikde není stanoveno, že tyto částky nemůže zaměstnavatel dle svého uvážení i několikanásobně navýšit.

---

⁹⁸ La rémunération de l'assistant familial. *Loire-atlantique.fr* [online]. 2011 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z: http://www.loire-atlantique.fr/jcms/cg_31480/la-remuneration-de-l-assistant-familial

Tabulka 7: Minimální odměna rodinné asistentky

Počet dětí na jednu asistentku	Minimální finanční odměna
1 dítě	1012,80 Euro
2 děti	1932,76 Euro
3 děti	2852,76 Euro
všechny další děti	660,10 Euro
handicapované dítě	+ 137,33 Euro

Zdroj: vlastní zpracování

10.1.5 Odměna mateřské asistentky

Odměna mateřské asistentky je založena na stejném principu jako u nás v České republice. Jde tedy o finanční ohodnocení za poskytnuté služby spočívající v péči o dítě, vynaložený čas a úsilí. Francouzský systém nemá fixně stanovenou odměnu z důvodu různorodosti mateřských asistentek, ale stanovuje pouze její nejnižší hranici. Proto je vždy na asistentce a jejím zaměstnavateli, na jak velkém finančním ohodnocení se spolu dohodnou. Důležité je nepřesáhnout a zachovat týdenní pracovní a denní pracovní dobu mateřské asistentky, která je stanovena na 45 hodin týdně, neboli 9 hodin denně s tím, že mezi každou směnou by měla být zachována minimálně jedenácti hodinová přestávka.

Tabulka 8: Minimální odměna mateřské asistentky

Počet dětí na jednu asistentku	Minimální finanční odměna
1 dítě	2,65 Euro za hodinu
2 děti	5,30 Euro za hodinu
3 a více dětí	7,95 Euro za hodinu

Zdroj: vlastní zpracování

10.1.6 Ostatní příspěvky

Ostatní příspěvky představují finanční bonusy, které mají asistentkám co možná nejvíce ulehčit jejich péči o dítě. Výše příspěvků může, ale také nemusí být pevně

stanovena. V některých případech o výši příslušné částky rozhoduje k tomu zmocněný úřad. Proto je nezbytné brát uvedené částky pouze jako orientační:

- a) příspěvek na výživu – částka, která by měla uspokojivě kompenzovat náklady, které má asistentka s pořízováním stravy a ubytováním pro svěřené dítě. Průměrně se částka pohybuje okolo 11,23 Euro za dítě mladší jedenácti let nebo 12,70 Euro za dítě spadající do věkového rozmezí dvanáct až dvacet jedna let,
- b) příspěvek před převzetím dítěte do péče – finanční nárok, pro asistentky vedené v registru rodinných asistentek před převzetím dítěte do své péče, který průměrně činí 789,60 Euro,
- c) kapesné – částka, na kterou má asistent nárok od doby, kdy svěřené dítě dosáhne šesti let věku. S narůstajícím věkem svěřeného dítěte stoupá výše této částky. V průměru mluvíme o 10,20 Euro na měsíc,
- d) příspěvek na ošacení – částka, která je odstupňována podle věku dítěte. Na dítě spadajícího do věkového rozmezí 0–10 let připadá asistentce ročně 476,30 Euro (39,70 Euro měsíčně). Na dítě spadající do věkového rozmezí 10 let a výš pak asistentce připadá 651,80 Euro (54,32 Euro měsíčně),
- e) příspěvek na nákup motorového vozidla, příspěvek na nákup nezbytného vybavení při převzetí dítěte do péče, příspěvek na kulturní aktivity, příspěvek na zdravotní pomůcky, příspěvek na dovolenou a příspěvek na aktivity spojené s Vánoce.⁹⁹

10.2 Pěstounská péče ve Velké Británii

Ve Velké Británii zajišťují otázky týkající se pěstounské péče speciálně vytvořené agentury. Většinou jde o dobrovolnické, nestátní zařízení soukromé podoby, které se zabývá propagací pěstounské péče, nábořem nových pěstounů, vhodným umístěním dítěte a podporou pěstounských rodin.

---

⁹⁹ HEJLOVÁ, Ivana. Náhradní rodinná péče ve Francii 1. část. *Náhradní rodinná péče*. 2003, 6(2), s. 25-27.

HEJLOVÁ, Ivana. Náhradní rodinná péče ve Francii 1. část. *Náhradní rodinná péče*. 2003, 6(3), s. 28-29.

10.2.1 Formy pěstounské péče

Pěstounská péče ve Velké Británii je v jakékoli formě považována za profesionální. Anglický systém je založen na různorodosti forem pěstounské péče, tak aby mohly být využívány pro zajištění všemožných životních situací. Mluvíme o:

- **příbuzenská pěstounská péče** – druh pěstounské péče, jehož podstatou je zajištění pěstounské péče příbuznými, které svěřené dítě velmi dobře zná (prarodiče, sourozenci, tety a strýcové). Péče je zbavena zásahů zvenčí.
- **krátkodobá pěstounská péče** – péče o svěřené dítě trávající v rozsahu několika dní až tří měsíců. Ideální řešení především pro malé děti čekající na osvojení, pro děti, jejichž rodiče byli hospitalizováni nebo v jejich rodině probíhá krize.
- **střednědlouhá péče** – nejvyužívanější typ pěstounské péče, poskytující přípravu mladým lidem pro návrat k biologické rodině nebo samostatného života. Délka této péče se pohybuje v rozmezí sedmi týdnů až dvou let.
- **dlouhodobá, trvalá péče** – pěstounská péče, která se označuje za náhradní rodičovství, i přesto, že i nadále existují vazby na původní rodinu.
- **soukromá pěstounská péče** – pěstounská péče, která je založena na principu volného výběru pěstounů, ze strany rodičů, kteří jejich služby potřebují. Odměnu pěstounům za jejich služby vyplácí zásadně rodiče svěřeného dítěte. Jedinou podmínkou je povinnost ohlášení zamýšleného záměru umístit dítě k pěstounům příslušným sociálním orgánům, které přezkoumají vhodnost budoucí pěstounské rodiny.
- **respitní pěstounská péče** – Péče, kterou vyhledávají vysoce vyčerpání rodiče pro své děti za účelem odpočinku jeden od druhého. Pěstouni se tak o děti starají o víkendech nebo celý týden. Jde především o rodiny s tělesně nebo mentálně postiženými dětmi.
- **azylová pěstounská péče** – Péče probíhající prostřednictvím tzv. azylových pěstounů, kteří jsou placeni, za přijímání dětí do své péče v rozmezí jedné noci až několika dní, než sociální orgány najdou dítěti vhodnější prostředí.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ PISKAČOVÁ, Kateřina. Systém pěstounské péče ve Velké Británii. Náhradní rodinná péče. 2004, 7(3), s. 24-26.

10.2.2 Příprava žadatelů

Potenciální pěstouni v první fázi musí kontaktovat příslušnou agenturu nabízející zprostředkovatelské služby spojené s pěstounskou péčí. Zde žadatelé vyplní všechny důležité formuláře a doplní je o výpis z trestního rejstříku, lékařskou zprávu, zprávu od sociálního odboru a reference, alespoň od dvou blízkých osob žadatele. Agentura zpracuje dostupné informace a pošle svého sociálního pracovníka na osobní návštěvu k žadateli domů. Sociální pracovník vykoná přibližně šest až osm návštěv, během nichž shromažďuje informace o ostatních členech rodiny, o schopnostech žadatele a jeho očekáváních. Poté žadatel absolvuje povinný odborný výcvik pro budoucí pěstouny, který se skládá z několika okruhů. Jde zejména o potřeby a práva dítěte, vývojové aspekty dítěte, působení institucí na vývoj dítěte, vliv separace a ztráty na psychický vývoj dítěte, chování dítěte, zneužívání a ochranu dítěte, pravidelné kontakty s biologickou rodinou svěřeného dítěte, důsledky z poskytování pěstounských služeb projevující se na samotných pěstounech a v neposlední řadě procesní stránka pěstounské péče.¹⁰¹ V závěrečné fázi dojde k zhodnocení zajištěných informací za pomoci sociálního pracovníka, lékaře, nezávislého sociálního pracovníka, právníka, jiného pěstouna a nakonec mladistvého, který v dětství prošel pěstounskou péčí. Celý proces přípravy a hodnocení trvá v rozmezí čtyř až šesti měsíců. Pokud je žadatel zařazen do evidence pěstounů, opakovaně absolvuje celoživotní vzdělávání a výcvik tak, aby bylo dosaženo co nejlepší péče u svěřeného dítěte.

10.2.3 Spojování pěstounů s dětmi a jejich následné umístování

Základem pro úspěšné fungování pěstounské péče je co nejvhodnější výběr pěstouna pro konkrétní dítě a dítěte pro konkrétního pěstouna. Proto je nezbytné vyplnění žádostí a absolvování osobních pohovorů. Velká Británie na rozdíl od České republiky nedisponuje diagnostickými ústavy, a tak samotná diagnostika dítěte probíhá za běžného režimu ve formě krátkodobé pěstounské péče. Do popředí vstupuje tzv. **klíčový pracovník** neboli zaměstnanec úřadu, který přebírá veškerou zodpovědnost za dítě. Klíčový pracovník se společně s pěstounem snaží během čtyř týdnů posbírat co

---

¹⁰¹ BUBLEOVÁ, Věduna, Jirí, KOVAŘÍK, Hana PAZLAROVÁ a Renata JANÍČKOVÁ. Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny. 1. Vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče – VÚPSV, 2002. ISBN 87-7487-469-1.

největší množství informací o rodinném zázemí dítěte od odborníků, kteří měli možnost kontaktu s dítětem. Výsledkem je sestavení tzv. **plánu péče**, který je odrazem sociálních, fyzických a vzdělávacích potřeb dítěte. Na základě tohoto plánu je následně vytvořen tzv. **plán umístění**, který specifikuje nejvhodnější formu pěstounské péče nebo doporučuje jiný druh náhradní rodičovské péče. Stejně jako u nás, se mnohem snadněji umisťují děti předškolního věku a umisťování dětí staršího věku, sourozenců a dětí s poruchami je značně problémové. Největším problémem při spojování pěstounů a dětí je jejich etnická odlišnost. Samozřejmě se najdou pěstounské rodiny, které nemají takto stanovená kritéria, ale jejich počet není vysoký. Proto si agentury zprostředkovávající pěstounskou péči daly za cíl oslovit a zajistit více pěstounů etnické odlišnosti. Za systémově nezbytné považuje právní řád Velké Británie zajištění terénních pracovníků, kteří by se uměli orientovat nejen ve své kultuře, ale i etnicky odlišné kultuře, aby se tak zamezilo případným problémům. Prioritou by tak vždy mělo být blaho dítěte, které lze zajistit pouze soužitím dítěte s rodinou, která sdílí kulturu, náboženství a jazyk dítěte.

10.2.4 Zajišťování kontaktů dětí s biologickými rodiči

Velká Británie přistupuje ke kontaktu dítěte s biologickou rodinou s naprostou samozřejmostí a nutností. Dle britské úpravy i velmi problematičtí rodiče mají právo na pravidelný kontakt se svým dítětem. Británie proto neponechala tuto choulostivou záležitost bez právní úpravy. Pokud by však i přes všechny možnosti a opatření nemohl být kontakt biologických rodičů s dítětem zajištěn, je pěstoun nebo sociální pracovník povinen vést dítěti **knihu života**, která obsahuje osobní informace a vyprávění o biologické rodině dítěte. Každá rodina má přiděleného jednoho sociálního pracovníka, který v pravidelném intervalu dvou týdnů telefonuje do rodiny a každých osm týdnů rodinu osobně navštíví. Snahou sociálního pracovníka je pomoc rodině s vyřešením a překonáním životních, osobních a rodinných problémů. Naproti tomu pěstouni, kteří mají v péči dítě, musí pravidelně jednou za týden napsat zprávu o stavu a vývoji dítěte. Forma a počet návštěv dítěte s biologickými rodiči je odvislý od pravidelných hlášení, která jsou zasílána klíčovému sociálnímu pracovníkovi. Pokud dojde ke vzájemné dohodě mezi biologickými rodiči a pěstounskou rodinou, můžou se návštěvy konat každý den, jednou za týden, jednou za čtrnáct dní nebo jednou za měsíc. Místo návštěv

je pak také na vzájemné dohodě. V ideálním případě se návštěvy konají v domově pěstounů, ale častější bývají návštěvy hřišť či parků. Průběh návštěvy bývá dohlížen sociálním pracovníkem u biologických rodičů, kteří své dítě týrali nebo zneužívali.¹⁰²

10.3 Pěstounská péče na Slovensku

V právní úpravě slovenské pěstounské péče nacházíme shodné znaky s českou právní úpravou. Osobou pěstouna se může stát jedinec nebo manželský pár. Pěstoun se o svěřené dítě stará osobně a poskytuje mu nepřetržitou péči. A samozřejmě i zde jsou zachována práva biologických rodičů na pravidelný kontakt se svými dětmi. Na první pohled se tak můžeme domnívat, že obě právní úpravy jsou si velmi podobné. Ale opak je pravdou. Samotná pěstounská péče se dělí na dlouhodobou pěstounskou péči, která se, jak jsem se již zmínila, značně neliší od naší pěstounské péče a na profesionální pěstounskou péči. Ten největší a velmi podstatný rozdíl spatřujeme právě v profesionální pěstounské péči. Konkrétně v zřizování zařízení sloužících k výkonu pěstounské péče. Profesionální pěstouni se stávají zaměstnanci dětských domovů a o umístění dětí nerozhoduje soud, nýbrž ředitel příslušného domova. Tato opatření se nevztahují na dlouhodobé pěstouny.

10.3.1 Profesionální pěstounská péče

Slovenský právní systém nepoužívá pojmosloví profesionální pěstounská péče, nýbrž profesionální náhradní rodina. Každá osoba, vystupující jako profesionální rodič, se stává zaměstnancem dětského domova, v místě výkonu svých profesionálních služeb. Profesionální rodič se o svěřené dítě stará osobně čtyřicet hodin denně. Za poskytnuté služby náleží rodiči finanční odměna. Průměrná výše odměny činí 250 Euro, ale nejde o pevně stanovenou hranici, jelikož ředitel dětského domova může s touto částkou pohybovat. Profesionální rodič smí mít v péči pouze tři děti. Za předpokladu, že by oba manželé byli profesionálními rodiči, mohou mít ve své péči až šest dětí. O přidělení dětí do péče ke konkrétnímu rodiči rozhoduje ředitel dětského domova. Důležité je si uvědomit, že s odchodem dětí do nové rodiny se nemění jejich právní

---

¹⁰² RYAN, Tony a Rodger WALKER. Vytváření KNIHY ŽIVOTA aneb Pomáháme dítěti porozumět jeho minulosti – Praktický rádce. Praha: Natama, 2006.

status. Děti tak i nadále zůstávají v péči dětského domova.¹⁰³ Profesionální rodiče mají nárok na náhradu výdajů za potřeby dítěte. Výše těchto příspěvků je odvislá od věku dítěte neboli 80-100 Euro na dítě do 10 let, 100–120 Euro na dítě v rozmezí deseti až patnácti let, 120–140 Euro na dítě starší patnáct let.

10.3.2 Podmínky k výkonu profesionální pěstounské péče

Prvním bodem celého procesu je návštěva zájemců (potenciálních pěstounů) na Úřadu práce, sociálních věcí a rodiny, kde podají svoji vyplněnou žádost. Všichni uchazeči předkládají včetně žádosti také výpis z trestního rejstříku, potvrzení o zdravotní způsobilosti a potvrzení od zaměstnavatele na výši měsíčního příjmu. Sociální pracovníce vše poznačí, žadatele poučí o podmínkách výkonu pěstounské péče a vykoná osobní návštěvu domácnosti. Na řadu přichází psychologická vyšetření za pomoci psychologických testů a psychologických rozhovorů, které jsou zaměřeny na žadatelovu motivaci, osobnost, rodičovské postoje nebo stabilitu partnerských vztahů. Pokud žadatelé úspěšně projdou všemi částmi, jsou zapsáni do seznamu pěstounů na krajském úřadu. Úřad práce, sociálních věcí a rodiny doporučuje, nikoli nařizuje všem žadatelům, aby se obrátili na Občanské sdružení Návrat, které pořádá tzv. týdenní tréninkové cykly pro profesionální rodiče. Záměr tohoto tréninku je jediný. Připravit budoucí pěstouny na možná úskalí při výchově svěřených dětí. Každý trénink je čtyřicetihodinový a je rozložen do pětidenního soustředění. Tréninkový cyklus lze rozdělit do sedmi kategorií, kde každá je pro výkon pěstounské péče nepostradatelná.

- I. seznámení a organizace tréninku** – tréninky probíhající ve čtyřech hodinách se zaměřením na organizační pokyny a techniky vzájemného poznání rodičů.
- II. sebepoznání** – tréninky probíhající v šesti hodinách, se zaměřením na vlastní porozumění rodičů, jejich hodnoty a motivaci.
- III. identita rodiče a dítěte** – tréninky probíhající v šesti hodinách, se zaměřením na minulost svěřeného dítěte, jeho pozitivní a negativní zkušenosti.
- IV. obranné mechanismy** – trénink probíhající ve třech hodinách, se zaměřením na obranné mechanismy.

---

¹⁰³ BOHAVICOVÁ, Milada, Vladislav MATEJ, Daniela OLEJÁROVÁ, Dušana PRIEHRADNÁ a Miroslav PRIEHRADNÝ. Profesionálny rodič, alebo gul'atá kocka – Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodine. 3 vydání. Bratislava: Občianske združenie Návrat, 2000. ISBN 80-967908-1-1.

- V. komunikace** – trénink probíhající v devíti hodinách, se zaměřením na komunikaci pěstouna a svěřeného dítěte.
- VI. adaptace** – trénink probíhající v šesti hodinách, se zaměřením na sestavení manuálu, který by měl pěstounům pomoci při výskytu negativních faktorů.
- VII. biologičtí rodiče** – trénink probíhající v šesti hodinách, se zaměřením na budoucí vytvoření vzájemného vztahu mezi pěstouny a biologickými rodiči dítěte.¹⁰⁴

Poté, co dobrovolní žadatelé odchodí všechny tréninkové cykly, by měli být schopni na základě odborných rad a praktických pomůcek využít vlastního potenciálu a svých předností pro řádný výkon pěstounské péče.

---

¹⁰⁴ BUBLEOVÁ, Věduna, Jiří, KOVAŘÍK, Hana PAZLAROVÁ a Renata JANÍČKOVÁ. Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny. 1. Vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče – VÚPSV, 2002. ISBN 87-7487-469-1.

Závěr

Cílem mé rigorózní práce bylo vytvořit ucelený přehled problematiky pěstounské péče fungující v České republice. Pěstounskou péčí je možné považovat za proces, jehož podstata je spatřována ve vzájemné spolupráci rozdílných subjektů vedoucí k dosažení společensky žádaného výsledku, kterým je výchova dítěte pocházejícího z nefunkčního rodinného prostředí. Každý případ pěstounské péče je jedinečný a lidský faktor je nevyzpytatelnou skutečností projevující se během rozvoje dítěte. Není proto možné vytvořit jednoznačná pravidla jak postupovat a dosáhnout zdárného úspěchu. I přesto se nejprve zákonodárci a posléze ostatní subjekty pokusili vytvořit systém pro pěstouny a pěstounské rodiny, který by vycházel z historického vývoje a zahraničních poznatků. Snahou nepochybně bylo předcházet možným nedostatkům a komplikacím, tak aby došlo k výraznému navýšení využití pěstounské péče a zároveň snížení počtu dětí umístěných v ústavní péči. Studium právní úpravy a probíhající praxí jsem dospěla k závěru, že přístup v pojetí pěstounské péče se neustále vyvíjí a je přímo úměrný na míře humanizace společnosti. Nicméně se domnívám, že další možný vývoj by mohl směřovat spíše negativním směrem, ale k tomu později.

Momentální představou a snahou zúčastněných osob (orgánů sociálně právní ochrany a soudů) je upřednostnění pěstounské péče na úkor ústavní výchovy, ačkoli v některých případech by ústavní výchova byla vhodnějším řešením. Tím samozřejmě nechci znevažovat důležitost pěstounské péče, ale domnívám se, že masivním přesunutím péče o děti, jež byly odebrány od svých biologických rodičů, do péče pěstounů by mohlo v první řadě dojít k vytvoření tzv. účelových pěstounů, jejichž prioritou by nebyla výchova dítěte, nýbrž jejich vlastní prospěch. Za posledních pár let dospěla především právní úprava pěstounské péče na přechodnou dobu značného zadostiučinění, když byla nastavena jasná a velmi přísná pravidla procesu prověřování a přípravy budoucích pěstounů, avšak spolu s tím došlo i k navýšení finančního ohodnocení v čemž já osobně spatřuji problém. Je pravdou, že pěstouni by za výkon své profese měli být ohodnoceni, ale pouze do určité míry. Neztotožňuji se s názorem, že pěstounovi náleží tabulkově určená odměna. Já osobně bych spíše preferovala systém stanovení minimálních a maximálních částek s tím, že konkrétní výše odměny se bude pohybovat ve vymezeném rozsahu a to individuálně případ od případu. Pro přiblížení

веду jednoduchý příklad. Pěstoun na přechodnou dobu pečující o novorozence by měl mít nepochybně více než pěstoun na přechodnou dobu pečující o sedmileté dítě, poněvadž ten je schopen chodit do práce a odměnu pěstouna by pro něj měla představovat jakýsi bonus, ale nikoli hlavní příjem jako by tomu naopak bylo u péče o novorozence. Další případ, kdy je dle mého názoru možné preferovat ústavní výchovu rodinného typu (dětské domovy) před pěstounskou péčí lze spatřovat v umístění větších sourozeneckých skupin. Přijetí větší sourozenecké skupiny způsobuje značné problémy a jen zřídka kdy je možné jejich umístění do péče jednoho pěstouna. Ústavy takovýto problém mají pouze ojediněle. Domnívám se, že rozpad rodiny a zprerhání sourozeneckých vazeb je mnohem horší než jejich umístění do ústavní výchovy, kde sice nebudou děti vychovávány pěstounem v rodinném prostředí, ale budou žít pohromadě.

Svěření dětí do pěstounské péče ať už na přechodnou dobu či příbuzenské lze pouze za souhlasu soudu, který se řídí názorem orgánu sociálně právní ochrany, který by měl zaměstnávat vysoce specializované odborníky, jež jsou schopni adekvátně posoudit danou situaci a navrhnout pro dítě to nejvýhodnější řešení. Bohužel se velmi často stává, že samotné posouzení je zkresleno snahou zachování vztahu případně návratu dítěte k biologické rodině na úkor jeho vývoje. Narůstají případy, kdy pěstoun žije ve společném domě s biologickým rodičem, navštěvují se a i nadále tak ovlivňují dítě, které mělo být zbaveno nebo omezeno jejich vlivu, ale orgány sociálně právní ochrany dětí se touto skutečností nezabývaly nebo jí přehlížejí. Z praxe mé matky vím, že v případě pěstounské péče příbuzných dítěte, se geometrickou řadou rozmohla finanční účelovost. Budoucí pěstoun s příslušnými pracovníky o finančním zajištění otevřeně a bez studu hovoří a péči o dítě dokonce podmiňuje odměnou pěstouna. Jinak o dítě nejeví zájem. Soud pak již nepřezkoumává pravdivost tvrzených skutečností a reálnost navrhovaných možností. Zažitým postupem soudu je rovnítka mezi návrhem řešení orgánu sociálně právní ochrany a vynesením rozsudku. Přesto se domnívám, že v některých případech by i přes doporučení orgánu sociálně právní ochrany dětí neměl svolit s navrhovaným řešením a sám věc samostatně posoudit.

Jsem si vědoma, že jsem se dosud vyjadřovala k pěstounské péči převážně negativně, ale není tomu tak. Nejprve jsem se zaměřila na dle mého názoru největší nedostatky, které by měly být zákonem detailněji a striktněji upraveny. Pojetí

pěstounské péče má nepochybně i své přednosti, které spatřuji především v procesu zprostředkování péče, kde byla nastolena přísná pravidla, kterými musí potencionální pěstoun bezpodmínečně projít. Někomu může zvolený systém připadat zdoluhavý, což je možná pravda, ale dle mého názoru není důležitá délka, ale to že se během samotného procesu eliminují jedinci, kteří nevládnou vlastnostmi, schopnostmi a dovednostmi potřebnými pro výchovu dítěte na vysoké úrovni.

Ve své práci jsem se pokusila o komparaci pěstounské péče se zahraniční úpravou, konkrétně Francií, Velkou Británií a Slovenskem. Pokud bych se měla pokusit o srovnání, tak nemohu jednoznačně říci, který z uvedených systémů je ten správný. Každý má své klady i zápory a je navržen tak, aby co nejlépe korespondoval se sociální politikou dané země. Velice se mi líbí slovenský model profesionálních rodičů pracujících pro dětské domovy, jakožto mezistupeň mezi pěstounskou péčí a ústavní výchovou v případech, kdy byly děti odebrány jen na krátkou dobu, než se vyřeší sociální situace v biologické rodině. Jde o obdobnou variantu naší pěstounské péče na přechodnou dobu, ale s jedním podstatným rozdílem. Pěstoun je zaměstnancem dětského domova a o jeho odměně rozhoduje jeho ředitel podle zásluh, v čemž spatřuji přínos. Pěstouni jsou tak nuceni vykonávat péči co nejlépe. Rovněž systém Velké Británie mi je sympatický a to svým rozsáhlým rozdělením pěstounů pro každodenní nebo i příležitostné potřeby rodičů. Rozhodně bych některé formy neváhala zavést do našeho právního řádu především soukromé pěstounské péče, kdy si rodiče vyberou pro své dítě vhodného pěstouna, kterému za výchovu sami platí.

Kdybych měla shrnout v závěru mnou uvedené skutečnosti, řekla bych, že pěstounská péče v České republice prošla neskutečným vývojem. Vytvoření současné právní úpravy bylo nepochybně vedeno nejlepšími úmysly zákonodárců, nicméně se v ní projevuje nedostatečná znalost problematiky a nedostatky v jejím praktickém fungování. Domnívám se, že problematika pěstounské péče není řešena a vykonávána špatně, ale rozhodně existují možnosti jak její fungování vylepšit.

Seznam literatury

Knižní publikace

- 1) BOHAVICOVÁ, Milada, Vladislav MATEJ, Daniela OLEJÁROVÁ, Dušana PRIEHRADNÁ a Miroslav PRIEHRADNÝ. Profesionálny rodič, alebo gul'atá kocka – Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodine. 3 vydání. Bratislava: Občianske združenie Návrat, 2000. ISBN 80-967908-1-1.
- 2) BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 1. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-03-6.
- 3) BUBLEOVÁ, Věduna, Jiří, KOVAŘÍK, Hana PAZLAROVÁ a Renata JANÍČKOVÁ. Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny. 1. Vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče – VÚPSV, 2002. ISBN 87-7487-469-1.
- 4) BUBLEOVÁ, Věduna, Lucie VRÁNOVÁ, Alena VÁVROVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. Základní informace o náhradní rodinné péči. 1 vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.
- 5) GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. 1 vydání. Praha: Grda, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
- 6) HELUS, Zdeněk. Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3676-285.
- 7) HELUS, Zdeněk. Vyznat se v dětech. 2. vydání. Praha: SPN – Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 14-186-87.
- 8) HENDRYCH, Dušan et al. Právníkový slovník. 3. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-74000-059-1.
- 9) HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ., L. WESTPHALOVÁ et al. Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-503-9.

- 10) LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2. vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- 11) MAŘÍKOVÁ, Hana, Miloslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.
- 12) MATĚJČEK Zdeněk et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. 1. vydání. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8304-8.
- 13) MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- 14) MIKAUŠOVÁ, Blanka. *Profesionální pěstounská péče (zkušenosti ze zahraničí a možnosti uplatnění v České republice)*. Brno, 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita
- 15) NOVOTNÁ, Věra a Lenka PRŮŠOVÁ. K vybraným otázkám osvojování dětí. 1. vydání. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-56-4.
- 16) NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT. Sociálně právní ochrana dětí. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8.
- 17) PRŮCHA, Jan. Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7. vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- 18) PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. Dítě v nové rodině. 1. vydání. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80247-4535-0.
- 19) RADVANOVÁ, Senta, Jarmila KOLUCHOVÁ a Jiří DUNOVSKÝ. Výchova dětí v náhradní rodinné péči. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. ISBN 11-50.
- 20) RYAN, Tony a Rodger WALKER. Vytváření KNIHY ŽIVOTA aneb Pomáháme dítěti porozumět jeho minulosti – Praktický rádce. Praha: Natama, 2006.
- 21) ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. Občanský zákoník – Komentář – Svazek I-VI. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-369-2.

- 22) TRAIN, Alan. Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8503-2.
- 23) VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči. 1. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

Články

- 1) BUBLEOVÁ, Věduna. Historický vývoj péče o opuštěné děti. *Náhradní rodinná péče*. 2000, roč. 3, č. 1. ISSN 1212-3765.
- 2) BUBLEOVÁ, Věduna a Jiří KOVAŘÍK. Systém náhradní rodinné péče u nás. *Děti a my*, 1998, roč. 28, č. 9. ISSN 0323-1879
- 3) HEJLOVÁ, Ivana. Náhradní rodinná péče ve Francii. *Speciální pedagogika*. 2003, roč. 13, č. 1
- 4) HEJLOVÁ, Ivana. Náhradní rodinná péče ve Francii 1. část. *Náhradní rodinná péče*. 2003, roč. 6, č. 2
- 5) HEJLOVÁ, Ivana. Náhradní rodinná péče ve Francii 1. část. *Náhradní rodinná péče*. 2003, roč. 6, č. 3
- 6) CHVÁTALOVÁ, Helena. Co je raná pěstounská péče? *Děti a my*. 2011, roč. 41, č. 10. ISSN 0323-1879
- 7) KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Pěstounská péče po novele, 1. část. *Právo a rodina*. 2000, č. 6. ISSN 1212-866X
- 8) MATĚJČEK, Zdeněk, Věduna BUBLEOVÁ a Jiří KOVAŘÍK. Sourozenecká skupina jako resilientní činitel u dětí v pěstounské péči. *Náhradní rodinná péče*. 2002, roč. 5, č. 1
- 9) NOVÁK, Tomáš. Slasti a strasti pěstounů. *Psychologie dnes*. 2008, roč. 14, č. 10. ISSN 1212-9607
- 10) PISKAČOVÁ, Kateřina. Pěstounská péče ve Velké Británii. *Náhradní rodinná péče*. 1998, č. 1

- 11) PISKAČOVÁ, Kateřina. Systém pěstounské péče ve Velké Británii. *Náhradní rodinná péče*. 2004, roč. 7, č. 3
- 12) ŠIMKOVÁ – HYBLEROVÁ, Ivana. Zkušenosti s profesionální pěstounskou péčí ve Francii, práce s rodiči na udržení kontaktu s dítětem separovaným od rodiny. *Sborník z IV. celostátního semináře náhradní rodinné péče*. 2004.
- 13) VANČÁKOVÁ, Martina. Co obnáší pěstounská péče. *Info zpravodaj: magazín informačního centra o hluchotě FRPSP*. 2014, roč. 22, č. 2
- 14) VRTBOVSKÁ, Petra. Pěstoun musí mít talent. *Psychologie dnes*. 2012, roč. 18, č. 9. ISSN 1212-9607

Právní předpisy

- 1) Zákon č. 946/1811 Sb., Obecný zákoník občanský
- 2) Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 16. 12. 1948
- 3) Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
- 4) Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže
- 5) Deklarace práv dítěte ze dne 20. 11. 1959
- 6) Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- 7) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- 8) Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník
- 9) Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči
- 10) Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte
- 11) Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- 12) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- 13) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- 14) Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- 15) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

- 16) Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb., Evropská úmluva o výkonu práv dětí
- 17) Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů
- 18) Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- 19) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
- 20) Směrnice o náhradní rodinné péči ze dne 30. 10. 2009
- 21) Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb., Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
- 22) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 23) Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- 24) Směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí č. 5/2013/1 VI, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče
- 25) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- 1) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 09. 02. 1965, sp. zn. 4 Cz 4/65, publikováno pod č. 21/1965 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu
- 2) Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 23. 06. 1967, sp. zn. Pls 5/67, publikováno ve Sborníku Nejvyššího soudu ČSSR (1966-1984)
- 3) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 03. 1968, sp. zn. 1 Cz 12/68, publikováno pod č. 64/1968 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu
- 4) Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 01. 10. 1997, sp. zn. Na 289/97, publikováno pod č. 830/2001 Soudní judikatura

- 5) Nález Ústavního soudu ze dne 28. 01. 2004, sp. zn. I. ÚS 669/02, publikováno pod č. 11/2004 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu
- 6) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 01. 07. 2004, Stížnost č. 64796/01
- 7) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 05. 06. 2007, sp. zn. 21 Cdo 612/2006
- 8) Nález Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2007, sp. zn. II. ÚS 838/07, publikováno pod č. 157/2007 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu
- 9) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 03. 2009, sp. zn. 25 Cdo 494/2007
- 10) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 3 Ads 144/2011, publikováno pod č. 2662/2012 Sbírký rozhodnutí Nejvyššího správního soudu
- 11) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 05. 2012, sp. zn. 3 Ads 144/2011, publikováno pod č. 2662/2012 Sbírký rozhodnutí Nejvyššího správního soudu
- 12) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 12. 2014, sp. zn. 4 Ads 194/2014, publikováno pod č. 7442/2014 Sbírký rozhodnutí Nejvyššího správního soudu
- 13) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 10. 2015, sp. zn. 8 Ads 17/2015, publikováno pod č. 3353/2016 Sbírký rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Elektronické zdroje

- 1) Analýza náhradní rodinné péče. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/16437/analiza_SNRP.pdf
- 2) Co je to raná pěstounská péče. Náruč dětem z.s. Olomouc: Náruč dětem z.s, 2013. Dostupné z: <http://www.narucdetem.cz/clanky/item/3-co-je-to-rana-pestounska-pece>
- 3) Definition assistante maternelle. Halte-Galderie.info. 2011. Dostupné z: <http://www.halte-garderie.info/assistantesmaternelles/definition/definition-assistante-maternelle.php>
- 4) Dohody o výkonu pěstounské péče a správní rozhodnutí upravující práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

- Ministerstvo práce a sociálních věcí. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503#5>
- 5) Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf
  - 6) Informační centrum OSN v Praze. Úmluva o právech dítěte. Osn.cz. © -2016 Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
  - 7) La rémunération de l'assistant familial. *Loire-atlantique.fr*. 2011. Dostupné z: http://www.loire-atlantique.fr/jcms/cg_31480/la-remuneration-de-l-assistant-familial
  - 9) Manuál implementace Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro orgány sociálně-právní ochrany. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/18887/manual_010415.pdf
  - 10) Ministerstvo práce a sociálních věcí: Proces zprostředkování. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14502>
  - 11) Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte. Metodická příručka. Nadační fond J&T. Praha: Nadační fond J&T, 2014. Dostupné z: <http://www.valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/publikace-158.pdf>
  - 12) Pěstounství je profese. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/23252/Pestounstvi_profese_archiv.pdf
  - 13) Seminář Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. TRIADA - Poradenské centrum o.s. Brno: TRIADA – Poradenské centrum o.s., 2010. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2010.pdf
  - 14) Výzkum prof. Matějčka a kol. *Fond ohrožených dětí*. 2012. Dostupné z: <http://www.fod.cz/nase-cinnost/vyzkum-prof-matejcka-a-kol?highlightWords=%C3%BAstavn%C3%AD+v%C3%BDchova>

Seznam zkratek

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	Nový občanský zákoník
OSŘ	Občanský soudní řád
ZOSPOD	Zákon o sociálně právní ochraně dětí
ZZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních
ÚSTAVA	Ústava České Republiky
LZPS	Listina základních práv a svobod
ABGB	Všeobecný zákoník občanský

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, které není závislé na pomoci jiné fyzické osoby	88
Tabulka 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby	88
Tabulka 3: Výše měsíční odměny pěstouna	89
Tabulka 4: Výše příspěvku při převzetí dítěte	90
Tabulka 5: Výše přídatku na dítě	92
Tabulka 6: Výše přídatku na péči	95
Tabulka 7: Minimální odměna rodinné asistentky	101
Tabulka 8: Minimální odměna mateřské asistentky	101

Resumé

The doctoral thesis is focused on the issues of foster care and its place in today's society. The work was based on the Civil Code effective from 1st January 2014; however, some chapters approximate the no longer effective Civil Code from 1964. The aim was to create a comprehensive and well-arranged text to explain the importance of foster care to the readers, in particular to potential fosters, to clarify its positives as well as negatives, and especially to point out possible pitfalls frequently occurring in practice, that can discourage many applicants from foster care.

The dissertation is divided into ten consecutive chapters. The first chapter outlines the basic concepts closely related to foster care because it is necessary to have at least minimal knowledge about them for better understanding of the theme. The following chapters describe historical development and legal regulation of foster care in the territory of the Czech Republic. The fourth chapter clarifies individual types of foster care, as the doctoral thesis is focused primarily on temporary foster care and partly on family-based foster care.

The subsequent chapter is the most extensive section of the entire dissertation and is about foster care for a temporary period; from its establishment, purpose and mediation to control and expiration. The sixth and seventh chapters present a foster care agreement and clarify the concept of family-based foster care. The eighth chapter lists factors influencing success or, unfortunately also very common, failure of foster parents upbringing a child consigned to foster care. There is no doubt that foster parents are entitled for financial reward for foster care. Individual types of remuneration and their amounts can be found in the ninth chapter. The whole dissertation is concluded by an overview of legal regulation of foster care in France, Great Britain and Slovakia. The conclusion tries to point out the shortcomings, as the authoress sees them, arising from the undue desire to place a child out of institutional care and from different interpretations of the established legal regulation.

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá problematikou náhradní rodinné péče v České republice s detailnějším zaměřením na pěstounskou péči. Pěstounská péče hraje spolu s osvojením klíčovou roli v otázce umístování dětí do náhradních rodin. Samotný obsah práce vzniká v přelomovém období, kdy vešel v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, které ve velké míře pozměnily dosavadní právní náhled na zmíněnou problematiku. Pěstounská péče představuje, celo-republikový fenomén, který nabývá čím dál větší důležitosti. Nedostatečné prostory k umístování dětské populace do dětských domovů či jiných ústavních zařízení, vyžadují neustálé vytváření a zdokonalování podmínek nejen pro samotné děti, nýbrž i budoucí osoby pěstounů. Práce je proto určena především budoucím pěstounům a měla by poukázat na přínosy, ale i značnou časovou, psychickou a ekonomickou náročnost nezbytnou k řádnému výkonu pěstounské péče.

Abstract

The doctoral thesis is dealing with issue of alternative child care in the Czech Republic, with detailed focus on foster care. Foster care, together with adoption, is playing the key role in placing children into the alternative families. The content itself of this thesis is being created in the breakthrough period, when the new law no. 89/2012 Sb, The Civil Code and amendment to law no. 359/1999 Sb., On social and legal protection of children, entered into force and largely changed the current legal view of the mentioned issue. Foster care presents the country phenomenon which increases more and more in its importance. Inadequate space for placing child population into children's homes or other facilities, require constant creation and improvement of conditions not only for the children themselves, but also for the future foster parents. The thesis is therefore intended for future foster parents and should point out the benefits, but also large time, psychical and economical seriousness necessary for proper exercise of foster care.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče – pěstounská péče – pěstoun – dítě – náhradní rodina – biologická rodina – orgán sociálně právní ochrany dítěte -

Key word

Alternative family care – foster care – foster parent – child – alternative family - biological family – the institution of social and legal protection of the child -